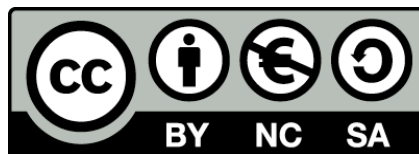

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

**Avaluació del judici moral
en l'educació secundària obligatòria:
disseny d'un currículum d'educació moral
per al primer cicle de l'ESO**

Montserrat Payà Sánchez

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència **Reconeixement- NoComercial – Compartir Igual 4.0. Espanya de Creative Commons**.

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia **Reconocimiento - NoComercial – Compartir Igual 4.0. España de Creative Commons**.

This doctoral thesis is licensed under the **Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0. Spain License**.

**Departament de Teoria i Història de l'Educació
de la Universitat de Barcelona**

Programa de doctorat d'educació moral i cívica. Bienni 1988-1990.
Facultat de Pedagogia.

**AVALUACIÓ DEL JUDICI MORAL EN L'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA
OBLIGATÒRIA.**

**DISSENY D'UN CURRÍCULUM D'EDUCACIÓ MORAL PER AL
PRIMER CICLE DE L'ESO.**

Per optar al títol de Doctora en Pedagogia

TD
339

- 44 -

0624-93160

Tesi Doctoral
de
Montserrat Payà Sanchez

Directors: Miquel Martínez i Josep Mª Puig

07

Barcelona, juliol de 1995

1

Solucionant alguns problemes

SOLUCIONANT ALGUNS PROBLEMES

Contingut

L'objectiu principal d'aquesta unitat és la presentació i el treball entorn de les estratègies per a la resolució de conflictes, tot considerant que mitjançant el diàleg es pot arribar a un acord per part de totes les postures implicades. Malgrat es presenta contextualitzat en la interrelació amb els iguals, es procura també donar les eines per arribar a la transferència en l'àmbit personal.

El contingut és, en primer lloc, la mateixa tècnica de resolució de conflictes, començant pels conceptes de problema/conflicte, en les seves vessants perceptiva, afectiva, cognitiva i social. L'estratègia no es presentarà en abstracte, sinó que es partirà de problemes concrets a nivell de relació entre iguals, com ara la marginació, la manca de companyerisme o de col.laboració, les actituds de domini i pressió en el grup, la separació del grup, etc.

Es pretén ampliar la reflexió cap a àmbits més genèrics com ara el diàleg com a eina i com a valor; l'empatia entesa com a respecte envers els altres i llurs situacions i en la doble vessant afectiva i cognitiva; la presa de consciència de les influències del propi comportament i de les pròpies actituds davant situacions conflictives; i el companyerisme, la col.laboració i l'ajut com a actituds en funció de les quals s'aborda la tasca de resolució de conflictes.

Activitats

- 1) Què podem fer amb els problemes? (**Comprensió crítica**)
- 2) Tu pots trobar una solució (**Resolució de conflictes**)
- 3) Ara parlem d'aquest problema (**Resolució de conflictes**)
- 4) Aquesta persona va fer ... (**Role-model**)
- 5) L'acord (**Construcció conceptual**)
- 6) En les meves coses (**Exercici auto-expressiu**)

Què podem fer amb els problemes?

(DIBUIX: cara d'un noi, amb gest preocupat, central i una mica més gran. Al seu voltant quatre cares més petites: noi trist, noia seriosa, noi enfadat, noia preocupada).

"Tinc aquest problema." " Estic ficada en un embolic." "M'he buscat un bon problema."... Qui de nosaltres no ha dit en alguna ocasió aquestes frases o quelcom de semblantes? Solucionar els problemes... Això depèn de molts factors: del tipus de problema, del caràcter de la persona, de les circumstàncies, etc. Aquí no tenim la solució, evidentment, encara que ja seria bo (Imagines? Tenir la solució de tots el problemes, de qualsevol...!). El que sí tenim és alguna petita idea sobre com podem fer-los front. No és la solució al conflicte mateix, però et pot ajudar a arribar-hi.

(DIBUIX: quatre o cinc interrogants de diferent tamany i color)

I què és un problema? Potser d'aquesta manera és més fàcil: Para't a pensar un moment en com et sents quan tens un problema i tindràs la millor definició. **Un problema és una situació, una qüestió, un conjunt d'aspectes o de circumstàncies, als quals no sabem quina resposta hem de donar, quina acció és la millor, i per això ens fan sentir més o menys preocupació, intranquil·litat, malhumor, etc.** Però de situacions problemàtiques o conflictives n'hi ha de moltes classes: amb una única solució, amb vàries o de difícil solució; personals, de relació amb els companys/es o de relació amb els adults; físics, de caràcter o de capacitats; etc.

Escriu alguns problemes que hakis tingut. Intenta fer-ho de forma clara i breu.

Abans hem dit que no sabem la manera de solucionar tots els problemes, però que sí et podem donar algunes idees per tal d'arribar-hi. El conjunt d'aquestes idees té un nom una mica tècnic: **"Resolució de conflictes"**. El que vol és ajudar a encarar de forma adequada i útil les situacions problemàtiques de cada dia, trobant diverses

solucions als conflictes i valorant-les, contribuint a conèixer-nos i conèixer els altres millor, fent-nos conscients del què és de veritat problemàtic, estimulant la col.laboració i el diàleg, etc. Per aprofundir-hi, començarem pels conflictes amb els companys i amics/gues.

(DIBUIX: tres noies i dos nois, en petit, en actitud de discutir -sense enfados-)

Recorda un problema que vàreu tenir en el teu grup d'amics. Explica quin era el problema, com et senties i què en pensaves. Escribeu després com va acabar: si es va fer quelcom per solucionar-lo, en què va consistir; o si, pel contrari, no es va fer res, què va passar.

- Quin problema tenieu?

- Què n'opinaves tu? Com et senties?

- Què va passar al final?

Ara ja et presentarem alguns dels **aspectes** que la resolució de problemes aconsella considerar abans de solucionar una situació que, per a tu, sigui conflictiva. Creiem que, de tenir-los en compte, et serà una mica més fàcil trobar la millor solució. Pots provar-ho, fent el mateix amb alguna cosa que et preocupi.

(DIBUIX: una noia a la cruïlla de cinc vies. Potser, al fons, un interrogant)

1.- Definir el problema i descobrir com ens fa sentir:

Aquí has d'intentar explicar breument coses com:

- a) què ocorreix, en què consisteix el conflicte,
- b) com et sents, quins sentiments provoca el problema en tu.

Llegeix aquest cas:

Em dic Sònia, i tinc catorze anys. El problema és que, al grup, volem fer el comiat d'abans de les vacances, i no hi ha manera de posar-nos d'acord: Els nois volen anar una tarda a ballar, i les noies volem anar a dinar a un restaurant. Cap de les dues parts cedeix quan es parla del que farem, i sempre ho deixem igual per por a no discutir-nos. A mi no m'agradaria que ens enfadessim, sobretot ara, perquè aleshores ens podríem marxar de vacances barallats. De vegades, quan sortim, sembla que hi ha quelcom estrany entre nosaltres... No sé.

Ara pensa en algun problema teu i intenta fer el mateix:

- Quin és el problema i com et fa sentir?

2.- Descriure els trets del problema:

Això vol dir que hem de pensar en totes aquelles coses que es relacionen d'alguna manera amb el problema. Per exemple, s'ha d'explicar:

- a quines persones afecta,
- quan acostuma a passar,
- quantes vegades succeeix,
- perquè creus que passa,
- quines són les opinions, les raons, etc. que es donen,
- en quins aspectes pot cedir cadascú per arribar a un acord,
- quina és la teva conducta davant d'això: què fas, què penses, com et trobes...

Continuem amb el problema de la Sònia:

Al meu grup som cinc noies i quatre nois. I jo diria que el problema ens afecta a tots, perquè és el comiat d'estiu: no ens tornarem a veure tots fins al setembre. Sempre que havíem de decidir on anavem o què feiem, teníem opinions diferents, però sempre arribavem al final a un acord. I respecte al comiat, no sé què és el que passa, però, des de que en Jaume va tenir la idea de fer quelcom especial, hem dit coses diferents i no hem passat d'aquí. Una tarda ens vam seure a parlar-ne. Cadascú deia el que volia fer. Vam parlar i parlar, i al final les noies deien una cosa i els nois una altra. I d'aquí no hem sortit encara. Crec que els nois no volen cedir, i nosaltres tampoc cedirem llavors. Jo estic amb les meves amigues, i estic contenta de que hem fet una pinya entre nosaltres, les noies. Però de vegades tinc la impressió de que fem un gra massa.

Ara fes el mateix amb el problema que has explicat a l'apartat 1.

- A qui afecta aquesta situació i per què creus que passa?

- Quines raons es donen? Fins a quin punt es podrien posar d'acord les persones a les quals els afecta aquesta situació?

- Quina és la teva postura davant d'això? És a dir: què en penses, què fas, com et sents?

3.- Buscar possibles solucions:

Després, de manera general, sense especificar gaire els detalls, s'han d'imaginar totes les coses que es podrien fer per a resoldre el problema. S'han d'intentar trobar quantes més solucions millor, fins i tot sense deixar de banda les que semblin una mica fantàstiques o irreal.

Això és tot el que ha pensat la Sònia:

No sé ben bé, potser podríem:

- fer les dues coses,
- cedir els nois o cedir les noies,
- fer una votació,
- fer una altra cosa totalment diferent,
- no fer res,
- tornar a parlar, però sense enfadar-nos,
- voler fer els nois el mateix que les noies, o nosaltres el mateix que els nois...

Ara et toca a tu fer el mateix amb el problema que has pensat.

Llistat de possibles solucions:

-
-
-

4.- Valorar les solucions i escollir les millors:

Tot seguit es valora i s'avalua cada solució, tenint en compte:

- si és o no difícil dur-la a terme,
- els avantatges que té: a qui beneficia, què pot produir, etc.
- els seus desavantatges: a qui perjudica, què pot provocar, etc.

Després, en funció de la valoració, es seleccionen, com a mínim, dues solucions.

Com va escollint la Sònia?

- Fer les dues coses és quasi impossible, em sembla, perquè representa molts diners, i no sé si podríem estar quasi tot el dia fora de casa. Clar que aleshores ho podríem dividir en dos dies. D'aquesta manera potser estariem tots contents, però continuen sent molts centims.

- Si els nois o nosaltres cedim, ja no hi hauria problema, però llavors els qui han cedit resulten perjudicats perquè no ho poden celebrar de la manera que voldrien. I a més, igual després això va malament perquè ja no es troben tan a gust en el grup, es pensen que no s'han enfadat però en el fons sí ho estan, o ens acostumem a cedir per evitar problemes, i això pot ser un altre problema...

I així continua valorant les seves solucions.

(DIBUIX: noi assegut davant d'una taula, amb un full en blanc i un bolígraf, en actitud de pensar)

Torna a ser el teu torn. Valora totes les solucions que has escrit a l'apartat 3, i queda't al final amb dues.

- ***Solució 1ª***

- ***Solució 2ona.***

5.- Explicar la realització de la solució:

De les dues -com a mínim- solucions anteriors, es selecciona una, que és la que s'aprofundeix fins arribar a detallar com es portarà a terme.

Ara es tracta de fer un treball essencialment pràctic, reflexionant sobre:

- el moment més adequat per iniciar la solució,
- de quina manera es començarà,
- què és el que s'ha de dir o fer exactament,
- quina ha de ser la meva actitud, etc.

Ja he decidit que els proposaré tornar a parlar sobre el tema, i ho faré el dissabte quan ens reunim. Abans d'anar al cinema, els diré que vull proposar una cosa: fer una reunió extra el diumenge a la tarda per organitzar el comiat. Els diré també alguna cosa referent al contenta que estic per aquesta festa, que és la primera vegada que ho fem i que ens ha de sortir d'allò més bé, que pot ser com el primer dia de vacances... Se m'ha de veure amb moltes ganes. I és que de ventat les tinc si ens posem d'acord!

I tu, quina solució escolleixes? Com l'aplicaràs?

6.- Valorar l'aplicació de la solució:

Pot ser que la solució ens vagi molt bé o que no, però, de qualsevol forma, dedicar un moment a pensar com es va aplicar i quin va ser el seu resultat sempre ens pot orientar de cara a d'altres possibles problemes. També és convenient pensar de quina manera ens afecta ara el problema. Però recorda, quan ho facis, que no depèn només de tu.

Ho vaig dir, sí. I no semblava preocupada, sinó contenta. La vam fer, la reunió, ...

Vols ara imaginar el resultat que tindria la teva solució?

Tu pots trobar una solució

(DIBUIX: un noi, amb les mans a la butxaca, amb cara triste, caminant per un carrer: la resta -edificis, altra gent, etc.- molt desdibuixat).

A les planes anteriors hem explicat una mica en què consisteix la resolució de conflictes. Ara et proposem que ho apliquis al problema que planteja aquest text:

"El que trobava més penós de tot era que no sempre era capaç d'aguantar-se les llàgrimes quan els brètols l'atacaven de valent. Per més esforços que fes per aguantar-se-les, al cap d'un moment els ulls li espurnejaven i després se li anaven inundant. I quan les llàgrimes començaven a rajar, llavors sí que se la passaven bé, els brètols. Llavors solien riure com bojós picant-se els genolls, assenyalant-lo amb el dit i bramant perquè tothom s'adonés de debò del fet extraordinari que passava.

- Però guaitau-lo, el nasdemocs! Ara se'ns pixa pels ulls!

Cridaven coses així i segur que continuarien fent-ho cada dia d'ara endavant. Imaginar-ho resultava una cosa amarga.

FRICK, L. (1985, 2ona. ed.): L'amenaça. Barcelona: Edicions de la Magrana. Col. L'Esparver, 18. pp. 26-27).

El noi protagonista es diu Martin. Té dotze anys i, amb la seva família, s'acaba de traslladar a una nova ciutat. Ara l'has d'intentar ajudar.

a) Explica, segons el teu parer, quin és el problema d'en Martin. Descriu també com es deu sentir.

b) Aquesta situació:

b.1. Afecta només a en Martin o a més gent? En aquest cas, quina?

b.2. Et sembla que acostuma a passar-li molt sovint? Per quins motius creus que li passa això?

b.3. Explica què en deu pensar en Martin. Imagina com els companys d'en Martin justificarien la seva actitud (quines són les opinions, les raons, etc. que donarien).

b.4. I tu que en penses?

c) Escribeu, breument, totes les solucions que puguis imaginar al problema d'en Martin.

d) Ara, valora-les segons la facilitat de realitzar-les, els avantatges i els inconvenients.

e) Segons les valoracions que acabes de fer, quines serien les millors solucions? Explica-les ara amb més detall, com si les tinguessis que portar a la pràctica.

f) Creus que, de veritat, aquestes propostes resultarien i es solucionaria el problema d'en Martin?

g) I aquest mètode per abordar els problemes, què et sembla? Creus que ens pot ajudar? Per què?

Ara parlem d'aquest problema

Tots tenim problemes, no? Alguns problemes es poden solucionar, amb més o menys facilitat. Altres són de difícil solució. Aquí tractarem d'algunes de les coses que et preocupen i que no en tinguis inconvenient de parlar. Per això, reuneix-te en grup amb tres o quatre companys/es més i seguïu les següents indicacions:

a) Per torn, dieu alguns problemes que us afecten més o menys, aquelles coses que us tenen una mica preocupats, i que us agradaria veure-les solucionades. Heu de procurar ser molt breus, i dir totes aquelles coses que us preocupen, encara que semblin molt poc importants. Us pot ajudar pensar en frases com aquestes:

- El (meu) problema és .....
- Em preocupa que .....

Un/a de vosaltres anotarà tot allò que es vagi dient.

b) Cadascú escolleix un d'aquests temes i explica al grup perquè té interès en treballar-lo. Un cop exposades totes les opinions, decideu quin seleccionareu.

c) Ara heu d'elaborar conjuntament la manera de solucionar aquest problema, seguint els passos que s'han explicat i introduïnt totes aquelles coses que us sembla poden anar bé per arribar a la solució. Us ajudarà tenir un esquema de tots aquells aspectes sobre els quals heu de pensar (per exemple: de quina manera afecta el problema, els avantatges de cadascuna de les solucions, etc.). Recordeu que ho heu de fer participant tots.

d) En acabar, un/a portaveu de cada grup explicarà a la resta de la classe quin era el problema i la possible solució que heu elaborat.

Després comenteu entre tots/es quins aspectes us han resultat més difícils de contestar, els avantatges i inconvenients de fer-ho en grup, com us sembla que hagués anat d'haver-lo fet individualment, en quina mesura aquest mètode pot ajudar a solucionar coses, etc.

e) Les persones a les quals afecta les situacions tractades poden posar en pràctica la solució a què s'ha arribat, i, un cop feta, escriure la valoració i exposar-la -si ho volen- a la resta de companys.

Aquesta persona va fer...

Ara intentarem anar una mica més lluny en la nostra reflexió entorn dels problemes.

a) Pensa en un personatge del món de la política, la cultura, la ciència, etc., actual o històric, que s'hagi enfrontat amb algun problema important, hagi posat tots els mitjans possibles per solucionar-lo, beneficiant a totes les persones implicades, i que, per això, és considera important i un model a seguir. Procura que s'ocupin de problemes de la societat.

b) Un cop escollit el personatge, cerca'n informació a nivell biogràfic, i destaca per quin fet el consideres important. Porta a classe tota la informació i, de ser possible, alguna fotografia.

L'acord

En petit grup, reflexioneu i contesteu les qüestions següents:

a) **Concepte:**

- Definiu amb les vostres paraules i de la manera el més completa possible què vol dir "acord".

b) **Exemples:**

- Quan és molt important i necessari que hi hagi acord?

- Quines persones, països, associacions, moviments, etc. han intentat amb molt d'empenyament que s'arribi a un acord a propòsit de temes diferents?

c) **Avantatges:**

- Per què és bo que hi hagi acord (entre els companys, persones, països, etc.)?

- Què passaria al món si sempre hi hagués acord?

d) Limitacions:

- Es pot arribar sempre a un acord? Per què?

- Què és el que pot passar quan no s'arriba a un acord?

e) Sinònims:

- Penseu paraules que vulguin dir el mateix, o quasi el mateix, que acord.

- Si alguna persona, país, associació, etc. té molt interès i treballa molt per tal d'arribar a un acord respecte a un tema determinat, llavors es diu que és.....

f) Antònims:

- Quines paraules s'oposen a la paraula acord?

- Si al món no hi hagués de cap manera acord, què passaria?

En les meves coses

En aquest tema has treballat la "Resolució de conflictes", aplicant-la a diferents exemples i situacions. També has tingut oportunitat de dir la teva opinió sobre aquest mètode i de fer més coses que podien millorar-lo.

Ara et demanem que recordis problemes, situacions conflictives, etc. que vares tenir fa poc o quan encara eres petit/a.

a) De quina manera els vas resoldre? Va anar bé la teva solució? Per què?

Suposa, per un moment, que se t'ha presentat un bon problema, un problema d'aquells que et preocupen de valent.

b) Aplicaries això que has treballat, la resolució de conflictes? Per què sí o per què no?

2

Dues actituds del diàleg

DUES ACTITUDS DEL DIÀLEG

Contingut

En aquest curs, les habilitats per al diàleg es treballen concretant-les, especialment, en l'actitud de sinceritat necessària en qualsevol procés dialògic i, en general, davant qualsevol interacció social o anàlisi de conflictes. És mitjançant aquest contingut com es pretenen assolir els objectius finals de reflexionar sobre alguns dels problemes que es poden donar en l'acció comunicativa, i valorar positivament l'actitud de sinceritat en les relacions socials. També es pot realitzar un enfocament més macro-ètic del tema, analitzant aquestes dues actituds bàsiques en la situació política i de convivència intercultural.

Aquest contingut inicial és el pretexte per a treballar algunes habilitats més concretes. Les que més s'hi relacionen són les de saber demanar per què i expressar una queixa, si bé caldria incloure també d'altres com, per exemple, saber negar-s'hi i la ja treballada a la unitat de setè: saber expressar la pròpia opinió.

L'activitat que es demana als/les alumnes és, per una banda, reflexiva i d'autoconeixement, la qual portaria a considerar tant el vessant més aviat intel·lectual i cognitiu, com l'essencialment pràctic i d'acció, referits ambdós a la conducta moral. D'altra banda, i suposant la seva expressió òptima, quedaria treballat també el difícil tema de connexió i coherència entre el pensament i la conducta.

Activitats

- 1) Interferències (**Comprensió crítica**)
- 2) La sinceritat i la confiança en el diàleg (**Clarificació de valors**)
- 3) S'han de medir les paraules? (**Diagnòstic de situació**)
- 4) El dubte de la Raquel (**Dilema**)
- 5) El que volia dir és... (**Habilitats socials**)
- 6) Per a nosaltres (**Exercici auto-reflexiu**)

Interferències

(DIBUIX: La situació a la cuina descrita al text.)

L'Eduard té nou mesos. Encara no parla, però el que no saben a casa seva és que pensa unes coses molt interessants. La seva família es quedaria meravellada si sabessin de tot el que se'n adona...

Avui, la meva germana, la Lourdes, ha tornat enfadada del col·legi. Rectifico: no només enfadada. També estava trista. Jo anava gatejant per l'habitació i m'ha agafat en braços i m'ha fet un petó. Jo li he somrigut. Sabia que era el que necessitava. Li hagués preguntat què li havia passat, però no puc encara. Aleshores, com si em llegís el pensament, ha començat a parlar:

- Encara ets petitó, Eduard, quina sort que tens! Tu no en tens encara, de problemes.

Jo li hagués respost alguna cosa, però com que -ja ho sabeu- encara no parlo... Li he tornat a somriure.

- No sé que em passa, Eduard. Potser és que els pares tenen raó: tot em vé perquè estic creixent. Ja sóc una adolescent.

S'ha tornat a callar. Semblava que pensava. Jo li he mirat als ulls, com demanant-li que continués.

- M'he enfadat amb les meves amigues. No em puc creure encara que m'hagin fet això. El divendres vam parlar del que faríem el cap de setmana. Al final, no vam quedar en res, perquè una tenia un aniversari d'un cosí, l'altra havia d'anar amb els seus pares no sé on. Jo els vaig dir que, potser, passariem el diumenge a la platja, amb tu, perquè et donés el sol.

He tornat a somriure. La platja! Què bé m'ho vaig passar! Però la Lourdes no somreia, no.

- I saps què? -continuava dient-. El dissabte al vespre es van trucar per anar al cinema l'endemà. I a mi no em van trucar! Com anaves a la platja... -m'han dit-. Però elles també en tenien, de plans!

M'he posat seriós, mirant-la. Era això! Però Lourdes, de veritat creus que ho han fet amb mala intenció, que no volien que hi anessis tu? D'un dia per altre, ja no ho són amigues teves? Això no té cap sentit! A més, els hi has dit? Si et calles i t'enfades, no es poden arreglar les coses. Encara no sé com no et dones compte...!

La mare cridava la Lourdes a dinar. Hem anat els dos cap a la cuina. M'ha fet caminar donant-me les mans. A mi no m'agrada perquè encara no ho faig bé. M'estimo més anar gatejant, perquè llavors vaig més depressa.

A la cuina els ànims no estaven tampoc gaire bé.

- No sé perquè t'enfades -deia el pare-. Només he preguntat si no estava el dinar preparat.

- No has preguntat. Has afirmat: Encara no està el dinar preparat...? Semblava que diguessis: Però que has fet en tot el matí que no està el dinar fet? Jo treballo molt, aquí, a casa, que és dels treballs més desagradats que hi ha. Vols que et digui tot el que he fet aquest matí? Però clar, això no és interessant.

- Però, com et poses per una frase de no res!

- No és una frase de no res. És tot el que hi ha darrera la teva frase i que ara negues perquè no tens ganes de discutir.

La Lourdes jugava amb mi. Així despistava. Si s'hagués anat, segurament li haurien tornat a cridar: Que no has sentit que vinguis a dinar? De la gent gran no saps mai per on surtiran. De vegades val més callar-se, per si de cas.

- Escolta! Escolta'm un moment! Tens raó -deia el pare-.

- Ho veus? Veus com és el que jo et deia? -respongué la mare-.

- No, espera. No m'he explicat bé. Deixa'm parlar. Volia dir que tens raó en què amb la famosa frase meva pots suposar que volia dir altres coses.

Caram! Aquí també! Ja veig que de vegades els problemes venen perquè s'ha interpretat malament les paraules o el que es fa. Ummm! Això ho has de recordar, Eduard, per quan siguis gran.

- Però jo no ho volia dir pas, tot això -continuava explicant-se el pare-. Només era un comentari sense cap altre intenció. De veritat, creu-me, si us plau. Ja sé prou el que treballes, sobretot amb el petit.

Parlaven de mi. He tornat a somriure. Ja tinc ganes de poder parlar per a poder expressar-me millor...! Però, clar, si després no m'entenen i començo a tenir problemes... Però, no. No. És millor poder parlar. Segur. De totes totes.

A veure quin suc podem treure d'aquesta narració:

- Escribeu totes les raons factibles que se t'acudeixin per a explicar que les amigues de la Lourdes no la truquessin per a dir-li el pla que havien pensat per al diumenge.

- La Lourdes estava enfadada amb les seves amigues. I tu què en penses? Creus que tenia motius per a enfadar-se o no? Justifica, en qualsevol cas, la teva resposta.

- Alguna vegada hauràs tingut un malentès amb algú: amics, companys, amb la família, a l'escola.... Quin va ser el motiu? Què vas fer? Com va reaccionar l'altra persona?

- Torna't a llegir el paràgraf on discuteixen els pares de la Lourdes i l'Eduard. Aquí també hi havia un malentès. Analitza el diàleg que tenen i intenta extreure alguns suggeriments per a aplicar-los en altres situacions semblants.

- A partir del text del començament i del que has anat reflexionat a partir d'aquest, hem vist que de vegades hi ha problemes perquè s'ha entès una cosa diferent del que es deia o perquè s'ha entès més del que en realitat es deia.

Elabora un llistat amb tot el que podem fer per intentar que això no passi habitualment.

La sinceritat i la confiança en el diàleg

En qualsevol situació -com, per exemple, en donar la pròpia opinió o escoltar la dels altres a propòsit d'un tema en concret, o en analitzar quelcom que pot ser un problema-, per a poder parlar es necessita, entre d'altres, seguir dues condicions.

Una és respectar la veritat. És a dir, no podem pas afirmar el que no sabem o el que ens imaginem o suposem, però del que no en tenim total seguretat.

L'altra és no fer allò que en diuen "Buscar les tres potes al gat". Això vol dir que hem de procurar tenir una actitud de confiança amb les altres persones amb qui parlem, sense buscar altres significats amagats ni dobles intencions.

Tothom hem passat per alt aquestes dues condicions en algun moment. Per a profunditzar en això, contesta ràpidament les qüestions que et presentem.

- Si em diguessin que algú ha anat parlant malament de mi, jo.....

- Si digués cap cosa malament sobre una altra noia o noi sense estar-ne totalment segur/a, es sentiria.....

- Una mentida es pot justificar quan.....

- D'una persona que sempre és molt sincera respecte a mi, fins i tot quan no li demano la seva opinió, pensaria que.....

- Quan em diuen qualsevol cosa, però sense poder-la assegurar, llavors jo.....

- Ser malpensat o malpensada vol dir.....

- Què en penses d'aquesta dita: "Pensa malament i encertaràs"?

- Has tingut algun problema o decepció per ser massa confiat/da o, al contrari, per ser en excés desconfiat/da? En cas afirmatiu, explica-ho.

- Què et costa més: ser sincer/a o procurar no buscar altres intencions en el que et diuen? Per què?

- Quina importància els dones a la confiança i a la sinceritat en les relacions amb les altres persones?

- Però, de vegades, cal també posar límits a tot això. Quines conseqüències negatives pot tenir el ser excessivament sincer/a amb els demés o que aquests ho siguin amb tu?

- I quins problemes ens pot suposar el tenir una actitud de massa confiança en el que et diuen les persones amb què et relaciones?

S'han de medir les paraules?

L'Hèctor va fer un comentari. No anava amb mala intenció, però va ferir un altre noi. Ara s'ha de fer alguna cosa.

L'Hèctor és un noi molt xerraire i simpàtic. Sempre fa gresca i diverteix tothom. Però, de vegades, no pensa en com diu les coses, buscant sempre la broma fàcil. Fa unes setmanes, va venir un noi nou, en Pau, a la seva colla. De seguida va començar a parlar amb ell i a gastar-li bromes perquè s'hi trobés bé, igual que si ho conegués des de fa molt temps.

El que no sap ningú és que a en Pau li costa molt fer noves amistats. En realitat no té gaires amics. I en les mostres de confiança de l'Hèctor ha cregut veure les d'una bona amistat. Cada dia truca per telèfon a l'Hèctor amb qualsevol pretext, només per tenir-lo al costat.

Aquest comença a estar una mica fart i així ho va dir un dia que s'havia reunit tot el grup. En Pau no hi era encara, però va arribar just a temps de sentir les paraules de l'Hèctor, acompanyades de risas generals:

- En Pau és una mica plom. Cada dia em truca per telèfon. Semblem nòvios!

En Pau, des de la porta, li va cridar, abans de sortir corrent:

- Ets un hipòcrita!

Valoreu i trobeu solució a aquest problema:

- Què en penseu del comentari de l'Hèctor i de la reacció d'en Pau?

- Imagineu com es deuen sentir els dos protagonistes.

- S'ha de fer cap comentari sobre una persona quan aquesta no hi és?
Per què?

- Comenteu i descriviu quina seria la millor solució per a aquest problema.

El dubte de la Raquel

En el grup de la Raquel ha passat una de grossa. Us ho expliquem:

La Raquel és una noia com vosaltres. El seu grup està preparant una estada de quatre dies en una estació d'hivern per a gaudir de la muntanya i poder esquiar. Hi ha gent que ja ha anat més d'una vegada i en saben, d'esquiar, però hi ha també qui no ha anat mai. Tothom està molt il.lusionat.

Falten ja pocs dies i, qui més, qui menys, està ultimant els preparatius. L'Emili s'ha comprat un anorac i el va portar per a ensenyar-lo al grup. El va deixar en una habitació de l'esplai. Aquell dia, només hi estaven ells.

La gent va anar marxant i, al final, només van quedar la Raquel i l'Emili. Quan van anar a l'habitació a agafar l'anorac, ja no hi era. El van buscar per tot arreu, però estava clar: algú se'l havia emportat.

L'endemà es va reunir tot el grup per aclarir la desaparició. No s'havien mogut d'allà ni havia vingut ningú. Aleshores, van decidir que si havien vist algú entrar en aquella habitació, ho dirien.

Ningú havia vist res, llevat de la Raquel. Ella sí havia vist com la Magda hi havia entrat. Sap que ha de dir la veritat, però també que haver-la vist, no suposa que la Magda hagi agafat l'anorac. Ara no sap si dir-ho o callar-se.

Ajudem la Raquel a decidir-se:

- Què hauria de fer la Raquel i per què?

- Què és més important -en aquesta situació i en general-: dir la veritat directament o valorar abans les conseqüències de dir-la? Raoneu la vostra resposta.

El que volia dir és...

Segurament, alguna vegada has fet un comentari que ha sentat malament a algú, sense voler-ho. O, tal vegada, has pensat que no t'entendrien bé i has escollit amb molta cura les paraules, però el resultat encara ha estat pitjor. Aquí et presentarem unes pautes perquè això no passi tan sovint.

Imaginem que has dit el que penses a propòsit de qualsevol fet que ha passat entre vosaltres, però que algú s'ho ha pres com a una cosa personal. Aleshores, has de desfer aquest malentès. Com? Una forma podria ser aquesta:

- Fer explícit que ha hagut un malentès:

- "Perdona, però és el que tu et penses, perquè jo no volia dir això."

Si amb això no hi ha suficient, aleshores es poden tenir en compte coses com aquestes:

- Adoptar una actitud tranquil·la i relaxada:

- Expressió gestual: somriure, dir que no amb el cap, arronsar les espatlles, etc., per tal de comunicar que treus importància al malentès.

- Tornar a dir la teva opinió, de forma ordenada, clara i correcta, sense utilitzar paraules o expressions que puguin semblar agressives:

- "El que volia dir és que...."

- Recolzar el teu comentari amb raons, explicant el per què, i tornant a explicitar que es tracta de la teva opinió:

- "Ho dic perquè.... Però això és el que jo penso."

- Suggestir altres alternatives o possibilitats, demostrant que es té una actitud oberta al diàleg i a d'altres solucions.

- "Pot ser el que podríem fer és..."

- Demanar opinió a l'altra persona:

- "I tu, com ho veus?"

Intenta aplicar ara aquestes orientacions:

- Escriu detalladament el diàleg imaginari que tindríes en aquestes situacions:

Situació I:

El teu company de taula no pren mai notes del que s'explica a classe, però cada dia et demana les teves. A tu no et sembla correcta la seva actitud i li has preguntat que per què no pren apunts. Com a resposta, t'ha dit, enfadat, que no tens companyerisme i que ets un/a "set ciències".

Situació II:

Has tingut un mal dia i arribes a casa amb cara de pomes agres. Només desitjes tancar-te a la teva habitació. Però precisament aquell dia, els pares estan molt comunicatius. T'acosen amb preguntes i brometes que tu vas contestant de mala gana. Al final, t'han dit que amb tu no s'hi pot i que ets antipàtic/a.

Per a nosaltres

Fins aquí hem treballat el diàleg. Però encara falta la part més important: ho posarem en pràctica?

- Llegeix aquest text. El seu protagonista és un noi com tu, que va descobrint, mica en mica, el món dels adults:

"Mentíem. Tots. Sense excepció. La majoria de les paraules tenien un so trencat de monedes falses. Quan em vaig adonar que jo també mentia com si tal cosa, com si fos natural, necessari, em vaig menysprear. Fins i tot l'Eugènia mentia. Se li coneixia a la mirada quan acotava el cap perquè jo li havia preguntat: "Què penses?"."

(BENGUEREL, X. (1988): Pàgines d'un adolescent. Barcelona: Edicions Juan Granica. Col. Lectures Moby Dick, nº 33. pàg. 80).

- "Quan em vaig adonar que jo també mentia com si tal cosa, com si fos natural, necessari, em vaig menysprear." Escriu el que penses sobre aquesta reflexió i sobre la profunda valoració que en fa el seu protagonista en donar-se'n compte.

- Explica la relació que hi ha entre la sinceritat i la confiança. Si ho necessites, pots servir-te d'un exemple.

- Creus que a la nostra societat es dóna molta importància a la sinceritat quan s'enraona? Justifica la teva resposta.

No m'entenen. No els entenc

Relacions en l'àmbit familiar 8è. (12-14 anys)

3

No m'entenen. No els entenc

NO M'ENTENEN. NO ELS ENTENC

Contingut

L'objectiu d'aquest crèdit és possibilitar la reflexió entorn de la vida a l'àmbit familiar, centrada en aquesta ocasió en la incomprensió i en la manca de confiança. Aquest és el contingut que dóna lligam a les diferents activitats que pretenen desenvolupar habilitats i capacitats com les d'escoltar, expressar raonadament la pròpia opinió, comprendre empàticament opinions diferents a les pròpies i, entre d'altres, elaborar estratègies per al correcte desenvolupament de la vida familiar.

Es presenta el contingut de pertença, la incomprensió i la manca de confiança, no com a fet o dada verificada, sinó com un tema més sobre el qual es reflexiona. Donada la problemàtica representada en aquest contingut, s'ha intentat dirigir l'activitat, eminentment intel·lectual, cap a una anàlisi, més o menys teòrica, de la mateixa, intentant presentar els diferents punts de vista i subratllant l'apartat de les possibles solucions. S'ha volgut defugir de qüestions tals com qui té més raó o per què no ens comprenen o no els entenem, ja que s'ha entès que no facilitaven el tipus de reflexió en profunditat, equilibrada i pràctica que es pretenia.

Paral·lelament s'han introduït també dos conceptes secundaris. Per una banda la noció de família com a unitat travessada per un element que pot ésser la clau de molts dels conflictes: l'afectivitat. Per l'altra, l'aparició d'una altra qüestió que normalment no és considerada en parlar sobre aquests temes: la intimitat en el si familiar, és a dir, tant dels fills/es com dels pares. Per a això, s'ha intentat comparar aquest concepte amb la manca de confiança i presentar, d'aquesta manera, una altra manera, que pot ser nova o no, de valorar la comunicació paterno-filial.

L'ordre en què s'han presentat els exercicis obeeix a aquesta primacia i intent de remarcar el procés reflexiu, encara que no és absolutament necessari.

Activitats

- 1) Esbós (**Comprensió crítica**)
- 2) Amb literatura (**Exercici de clarificació i role-play**)
- 3) Comprendre (**Construcció conceptual**)
- 4) Quan estem tristos (**Exercici auto-expressiu i de clarificació**)
- 5) Confusió (**Dilema moral**)
- 6) Diferents punts de vista (**Exercici expressiu col·lectiu i Habilitats socials**)

Esbós

(DIBUIX: Una silueta, d'esquena, escrivint davant d'una finestra per on es veu un paisatge)

Llegeix aquesta carta que una persona jove ha escrit per a algú com tu:

Hola! Com pots veure, he contestat la teva carta de seguida. I no tinguis por: mai no se'm fa pesat res del que em puguis explicar. Saps? Jo també he passat per coses com les teves i se'm feien igual de difícils. En aquells moments pensava que, quan jo fos una persona adulta, m'en recordaria de tot això i ho tindria ben present, per tal de poder entendre millor la gent que tingués aleshores aquesta edat. No com em passava a mi, qui creia que ningú no era capaç d'entendre'm! De vegades em pregunto si era veritat, vull dir, si realment ningú no m'entenia en aquella època, i penso que això no es pot contestar amb seguretat.

Suposo que tothom hem pensat més d'una vegada que el pare o la mare no ens entenien i ens hem enfadat quan ens deien o feien alguna cosa que -ves a saber per què en alguns casos...- ens ha sentat malament. Potser, senzillament, sigui així. Estic d'acord amb tu en què la majoria de la gent ha desitjat, en algun moment, que la seva mare o el seu pare fossin d'aquesta forma o d'aquesta altra. Però, i nosaltres? Alguna vegada ens hem plantejat que, potser, els pares també voldrien que tinguéssim una altra manera de ser?

Segurament diràs: "És que a casa meva..." "La meva família és d'una manera que...", però potser això sigui natural. Som persones i totes diferents. Cadascuna tenim el nostre caràcter, les nostres qualitats i, també, els nostres defectes. I, a part, la relació que podem tenir amb els familiars és diferent de la que tenim amb els amics i amigues. Per exemple, entre vosaltres són molt importants l'amistat, les diversions... I en les relacions amb la família hi ha quelcom que també és bàsic: l'afectivitat. T'estimen, i tu també els estimes. No sé, potser aquesta sigui l'explicació de molts conflictes. Tu com ho veus?

M'escrives que no saps el que passa, però que, de vegades, volent parlar amb els teus pares, les paraules no t'han sortit, s'han quedat a dintre. En d'altres moments has parlat, però no t'ha servit de gaire. Aleshores és quan penses que no t'entenen: "És que els meus pares...", em dius. Deixa'm que et

faci una pregunta. Creus que, amb sinceritat, sempre ho has fet el millor que podies? Vull dir, si realment volies parlar d'això amb els teus pares, i si de veritat ho vas plantejar de la forma més correcta.

I ara deixa'm que et digui una altra cosa. No, no posis aquesta cara, no és un consell. Encara no sóc gran per donar-te'ls! (Així, entre parèntesi, a mi tampoc no m'agradaven els consells als catorze anys). Volia dir-te que la convivència no és sempre senzilla; que és normal que hi hagi problemes; que, de vegades, ens podem equivocar amb el que, creiem, era la millor, la única solució; i, sobretot, que sempre no dependrà només de tu.

D'acord? Bé. Em sembla que m'ha sortit una carta una mica pesada, encara que no ho volia. Espero que t'hagi servit una mica. Saps? A mi sí m'ha anat bé escriure-la. Ens veurem aquestes vacances, oi? Mentres arriben, reb una forta abraçada.

Ara contesta a aquestes qüestions:

- Pensa durant un moment i explica aquella ocasió en què vas sentir que ningú a casa teva no et comprenia.

- Creus que els teus pares han volgut, en algun moment, que fossis d'una altra manera? Explica el per què i, en cas afirmatiu, què voldrien que canviessis.

- Al final de la carta es poden llegir unes reflexions sobre la convivència. Centrant-te sobretot en la família, escriu lliurement tot el que penses sobre això.

Amb literatura

Ara llegiràs un fragment d'una novel·la juvenil. El seu protagonista, en Martin, està passant per una mala època. Li venen de tots els cantons. També de la família.

"No es pot estar tranquil ni al lavabo", va pensar i es va acostar de puntetes a la porta. Potser parlaven d'ell, a fora. Si que en parlaven. En Martin va poder sentir la veu de la mare per damunt del renou de les bessones.

- M'agradaria entendre què li ha agafat, a en Martin -va dir; semblava enfadada i preocupada-. És que no aguanta res de res, ara. Cada vegada que li manes alguna cosa explota. Se'n va corrents sense ni pensar-s'hi. Hi hauries de parlar, tu...

I en Martin va sentir després la veu del pare dient que si en veu baixa, en aquell to greu que solia fer servir quan es tractava de resoldre alguna cosa una mica delicada.

- I per què ho haig de fer precisament jo? -va dir el pare-. Que et penses que a mi me'n farà, de cas? És que ja ni sé com me l'haig de prendre. Abans no ho era pas, d'aquesta manera. I a més està gelós de les nenes. I sempre està a la que salta, no se li pot dir res."

(FRICK, L. (1985. 2ona. Ed.): L'amenaça. Barcelona: Edicions de La Magrana. Col. L'esperver, nº 18. pag. 13)

Ara intentarem reflexionar una mica sobre aquestes coses:

- Alguna vegada t'has trobat amb una situació semblant a la d'en Martin? Explica-la.

- En aquell moment, com et senties?

- I els pares? Com creus que es sentien?

- De quina manera es podria haver solucionat?

- En general, què es pot fer quan els pares tenen una postura molt intransigent?

Per acabar, representeu la situació que del fragment que heu llegit.

Aquests són els personatges:

- *Martin.*
- *Mare i pare*
- *Germanes bessones.*

Comprendre

Fins aquí hem parlat de manca de comprensió, d'enteniment... Però, què vol dir exactament "comprendre"? Provem d'aprofundir-hi mitjançant aquestes preguntes:

- Poseu exemples concrets de situacions on sigui important que les persones es comprenguin.

- S'us acuden exemples on comprendre el que altres fan sigui difícil i, fins i tot, perillós?

- Llavors, és sempre bo que es comprengui el que altres fan o pensen? Per què?

- Busqueu sinònims de "comprendre".

- Quines idees signifiquen tot el contrari de "comprensió"?

- De quina manera es pot intentar comprendre els altres? Quines coses

s'haurien de fer?

- Ara definiu de la forma més exacta "comprendre".

- Quan dieu que els pares no us comprenen, per què ho dieu: perquè us han dit que no o per uns altres motius?

- Relacioneu, formant una frase o fent un esquema, aquestes paraules. Podeu derivar-les en adjectius, formes verbals i substantius diferents als proposats, i afegir articles, preposicions, adverbis i d'altres:

Comprendre	Personal		Diferent	Gent
	Raó	Família		Deixar fer.
	Permissió	Amistat		Opinió

Quan estem tristos

Aquest fragment descobreix quelcom molt seu del món de la protagonista i, segurament, també de nosaltres:

"En canvi, quan jo m'enfado, ho faig malament. M'enfado, però em dedico a covar la irritació en comptes de demostrar que estic enfadada. Em fico corrents a la meua habitació i tanco la porta d'una revolada. Em tiro al llit de bocaterrosa i clavo cops i més cops de puny al pobre coixí, tot deixant anar totes les paraules gruixudes que em passen pel cap.

Després em quedo estirada. Estic suada i cansada. Em venen ganes de dormir. Llavors la mare entra a l'habitació amb un got de suc de fruita amb terrossos de gel. Ho deixa sobre la tauleta de nit.

- T'estimo, Madde. Recorda-te'n! -diu, i surt altre cop.

Però deixa la porta entreoberta perquè jo pugui sortir d'esquillentes quan m'he calmat. La mare és una bona persona des de molts punts de vista. El pare... no és que estigui malament, eh?, però és incapaç d'arribar a entendre que la gent de la meua edat no estiguem sempre contents i d'allò més satisfets. No pot entendre que de vegades s'ha de poder estar aixafat i trist. Li sembla que és que ets una malcriada, que és qüestió de nervis. En canvi, la mare diu que ja se sap, que de tant en tant t'agafa una baixada i et quedes deprimida i abatuda."

(WINBERG, A.G. (1989, 8ª Ed.): Quan un toca el dos. Barcelona: Edicions de La Magrana. Col. L'Esparver, nº 9. pàg. 15)

De vegades, a casa nostra, ens enfadem i no sabem per què. Ens passa com a la Madde.

- Explica una de les vegades que vas sentir que ningú no et comprenia a casa teua o que et vas enfadar molt per alguna cosa encara que tu ja sabies que no era tan important.

Potser t'hagi resultat una mica difícil contestar la qüestió anterior. Hi ha coses que són personals i de les quals ens costa parlar amb ningú. Havies pensat mai en la diferència que hi ha entre intimitat i manca de confiança?

- Explica què vol dir per a tu "intimitat".

- Ara fes el mateix amb "manca de confiança" o "desconfiança".

- Posa exemples de coses sobre les quals no t'atreveixes a parlar amb els pares. Al costat intenta esbrinar si no ho pots comentar perquè et falta confiança amb ells o et dona vergonya, o bé no vols perquè consideres que són coses només teves, personals.

- Ara posa exemples de coses que són del món dels pares, seves.

- Del primer llistat, escull un dels temes dels que volguis parlar i detalla de quina forma podries iniciar la conversa amb els teus pares.

Costa una mica d'aclarir, oi? Som nosaltres qui hem de decidir. És fàcil dir que, quan es necessita parlar sobre quelcom, hauriem de fer-ho, i si no volem parlar-ne, quedar-nos-ho per a nosaltres, per a la nostra intimitat. Una altra cosa és portar-ho a la pràctica.

- Durant un parell de setmanes escriu un diari amb la teva opinió sobre situacions, converses, problemes, etc. amb la teva família.

Pensa si són coses que vols reservar-te-les per a tu o si, pel contrari, voldries parlar-les amb ella.

Valora també com ha anat les vegades que has tractat amb els pares alguns dels temes que volies.

Confusió

Analitzeu aquesta situació:

Fa uns dies que la Clara, una noia de la vostra edat, se sent la persona més feliç del món. Per què? Perquè s'ha enamorat. I no tan sols això, no. Resulta que el noi que estima també. Ara surten junts.

Amb tot la Clara es troba una mica confosa. Al principi no els va dir res als pares perquè sabia que no la deixarien sortir amb aquest noi, però no acaba de sentir-se del tot bé tampoc, així d'amagat. Ara es pregunta si els ha de dir o si continua amagant-ho, com fins ara.

Intentem ajudar la Clara:

- Què hauria de fer la Clara i per què?

- Què ens passa quan fem una cosa, però no acabem d'estar-ne satisfets? Què n'hauriem de fer llavors?

Diferents punts de vista

Llegeix amb atenció aquests comentaris:

Opinió 1 "Els meus pares i jo ens barallem per moltes coses, la majoria insignificants. Però la més important és que el meu pare, quan s'equivoca, no ho sap acceptar. I si jo li faig veure, aleshores s'enfada molt amb mi."

Opinió 2 "Jo no crec que perquè el pare o la mare ho siguin i siguin també més grans, hagin de manar en gairebé tot respecte a mi. Estic totalment en contra que diguin que, malgrat s'equivoquin, els hem de fer cas."

Opinió 3 "No tinc cap problema amb els meus pares. Generalment ens posem d'acord sempre, perquè, vulgui jo o no vulgui, es fa el que ells volen."

Ara reflexiona sobre aquestes qüestions:

- Dóna exemples concrets d'aquestes opinions. Escribeu, com a mínim, un per a cadascuna.

Exemple opinió 1:

Exemple opinió 2:

Exemple opinió 3:

- Posa't en el lloc dels pares i pensa per quins motius imposen autoritàriament de vegades llur opinió.

Els comentaris que abans has llegit plantejen, en el fons, el mateix conflicte: adoptar una postura més o menys intransigent. Ara et suggerirem quelcom que es pot tenir en compte per comentar aquest tipus de situacions amb els pares:

1.- Dir-los el que vosaltres penseu o allò amb el que no esteu d'acord, justificant-ho amb raons, i fent-los saber també com us fa sentir això.

2.- Deixar que els pares parlin amb vosaltres i s'expliquin.

3.- Confiar en la possibilitat de solucionar-ho. Per a això, vosaltres podeu plantejar alternatives i fer suggeriments, tenint una postura oberta i de col.laboració, o bé podeu deixar que prenguin ells la iniciativa.

- Escull ara un dels exemples anteriors i escriu un possible diàleg, aplicant el model que acabem de descriure.

- Representeu els diferents exemples i comenteu-los en conjunt.

4

Parlem de sexualitat

PARLEM DE SEXUALITAT

Contingut

En aquesta unitat es pretén abordar el tema de la sexualitat humana concretat en els següents continguts: definició de sexualitat, coneixement dels canvis físics i psicològics durant l'edat que ens ocupa i, en general, durant tota l'adolescència i, finalment, l'atracció sexual i l'enamorament. Aquestes temàtiques són tractades des d'un plantejament personal, deixant al marge tot el bagatge de contingut informatiu, necessari, tanmateix, de consideració a l'aula.

S'ha intentat sotmetre a reflexió individual aquests aspectes de l'esfera de la sexualitat amb dues finalitats: Per una banda, per a intentar desmitificar-la i poder parlar-ne amb claredat, tot presentant-la com el que en realitat és, una altra dimensió del comportament humà; i, per altra, per a possibilitar l'auto-coneixement i l'auto-estima, especialment en edats com aquestes quan tant els canvis físics i psicològics com l'inici de la sexualitat adulta poden dificultar-los. Ensenms aquest treball més curricular, és adient que el clima de l'escola afavoreixi una autèntica co-educació fonamentada en el respecte i igualtat d'ambdós gèneres, i que estimuli l'acceptació de tots els/les alumnes.

Amb tota aquesta proposta el que es pretén és valorar la sexualitat com a un comportament inherent a la mateixa existència, així com relativitzar els aspectes biològics, psicològics, socials i culturals de la sexualitat. Al fons d'aixó, i com a contingut actitudinal a desenvolupar també des de la vida escolar, es troba el respecte a totes les opcions de viure la pròpia sexualitat, sempre que hi hagi llibertat i acceptació per part de les persones implicades.

Activitats

- 1) Què és la sexualitat? (**Comprensió crítica i Construcció conceptual**)
- 2) Adolescència (**Comprensió crítica**)
- 3) Noies i nois (**Exercici de clarificació i Debat**)
- 4) Altre tipus d'emocions (**Diagnòstic de situació**)
- 5) Amistat i amor (**Dilema**)
- 6) L'enamorament (**Exercici auto-expressiu**)

Què és la sexualitat?

(DIBUIX: dues fotografies artístiques, home i dona, nus)

Tothom tenim alguna idea aproximada sobre la sexualitat. És un desig? Plaer? Necessitat? Però, quan intentem definir-la, ens adonem que se'ns escapa de les mans, sembla quelcom complexe, on tenen cabuda el desig, la necessitat, el plaer, les sensacions, l'estima, la llibertat i moltes altres coses... Aquí intentarem presentar alguns dels components de la sexualitat.

La sexualitat és una dimensió més de la vida humana que, a l'igual que passa amb el cos o la intel·ligència, per posar alguns exemples, evoluciona, és a dir, es desenvolupa amb l'edat, fins assolir la seva caracterització plena o madura. Això vol dir també que la sexualitat existeix en tots els períodes del creixement d'un infant, encara que es viu de manera diferent segons aquells, i, per tant, que és natural.

La sexualitat no és quelcom que s'hagi d'amagar i de la qual no es pugui parlar normalment amb la família, mestres i companys/es. Tampoc s'ha de veure com quelcom que afecta només a la zona genital del cos ni reduir-la tan sols a la relació sexual o al coit. Abarca més que la dimensió fisiològica perquè és un dels comportaments humans. D'altra banda, la seva finalitat pot ser o no la reproducció, segons els punts de vista i creences de cada persona.

Hem dit, línies abans, que la sexualitat és un aspecte més de la vida humana. D'ací podem extreure algunes característiques. Per una part, que és responsabilitat de cada persona, però, alhora, que està influenciada per altres factors com ara la societat i la cultura. Així, per exemple, van haver èpoques on es considerava que la dona havia de tenir un paper passiu en la relació sexual i, fins i tot, es desaprovava que hi experimentés plaer. També hi ha cultures on el matrimoni es realitza entre persones del mateix sexe i només tenen relacions heterosexuals -és a dir: dona-homè- per reproduir-se.

Llavors, què és la sexualitat? Un dels comportaments de les persones, això ja s'ha dit. Però, en què consisteix aquest comportament? Us proposem dues definicions perquè les reflexioneu:

"Actualment s'entén per sexualitat una forma d'expressió d'un mateix i de comunicació amb l'altre, molt relacionada amb la pròpia auto-estima i amb la capacitat de sentir i expressar afecte".

(FONT, P. (1990): Pedagogia de la sexualidad. Barcelona: Graó. pàg. 23. En castellà, a

(l'original.).

"La sexualitat constitueix una dimensió quotidiana de les nostres relacions humanes, de manera conscient o inconscient, implícita o explícita, privada o pública, (...) susceptible de repressió o d'ocultació, però no pas de ser eliminada, (...) entenent-la com a forma de relació i comunicació, font de satisfacció, plaer i felicitat."

(BARRAGAN, F. (1991): La educación sexual. Guía teórica y práctica. Barcelona: Paidós. pp. 11 i 108. En castellà, a l'original.)

Analitzem ara aquesta informació:

- Subratlleu del text anterior les idees principals.

- A partir del que heu subratllat, sintetitzeu les notes característiques de la sexualitat humana, tot explicant-les.

- Cerqueu informació sobre la història de la sexualitat o com es viu aquesta en d'altres cultures. Expliqueu aquells aspectes que us hagin sobtat més.

- Compareu el que heu trobat amb la concepció actual de la sexualitat.

- Feu la vostra definició de sexualitat.

Adolescència

Un estudiant universitari s'està preparant per a examinar-se. Un d'els temes és l'adolescència. Anem a llegir ara els seus apunts, així com també tot el que va pensant:

"(Avui m'haig de preparar els resúms de Psicologia. L'examen serà dintre de pocs dies. Tranquil.litat, sobretot tranquil.litat. No portes tan retard. Comencem:)

Tema 8: L'adolescència.

És un moment del desenvolupament on es viuen molts canvis, que portaran de la infància a la maduresa. Podem distingir-ne tres grups:

- a) Canvis físics.
- b) Canvis psicològics.
- c) Canvis socials.

Canvis físics:

És segurament l'etapa del desenvolupament on es fa més evident el creixement corporal. La majoria de les vegades no es produeix de forma harmònica, és a dir, s'acostuma a donar molta diferència entre uns aspectes i altres del físic de la mateixa persona. Per exemple, en el cas dels noi, es pot créixer molt en alçada, però continuar amb un to de veu infantil.

Igualment, hi ha molta diferència entre noies i nois, perquè en les noies aquest desenvolupament sol iniciar-se abans. A més, també es dona molta diferència dintre del grup de nois o de noies.

(Això, no està clar: haig d'explicar-lo més)

Hi ha nois o noies que inicien el desenvolupament molt abans que els altres. Això pot preocupar a qui no l'hagi començat i ser motiu de bromes, tant per qui ja l'ha començat com per qui no.

Per tot això, l'adolescent és molt sensible al seu físic i als comentaris que se'n puguin fer. També acostumen a interessar-se més per la pròpia imatge i s'ha de procurar que s'acceptin tal com són.

(Potser li hauria de dir al meu germà...)

Canvis psicològics:

Donat que l'adolescència és un període de trànsit, és una de les etapes més conflictives perquè abarca un moment en què es deixa de ser infant, sense ser encara adult, i costa trobar la pròpia identitat. Per aquest motiu s'acostuma a sentir molta inseguretat, i aquesta porta a donar solucions molt rígides als possibles dubtes: o una cosa o una altra, no hi ha intermitjos. No els agrada l'ambigüitat. Ensenms, és molt característic el desig d'independència i autonomia, que ajuda a formar la pròpia identitat.

La capacitat intel·lectual s'ha desenvolupat totalment o està a punt de fer-ho. Els agrada discutir sobre temes generals (amor, justícia...), per aplicar-la. Respecte al món, solen ser idealistes.

(Ara entenc moltes de les converses amb en Ramon!)

Les emocions esclaten i moltes vegades són difícils de controlar. Hi ha molta oscil·lació d'estats d'ànim: passen de l'euforia absoluta a l'abatiment profund, i en poc temps

(Ja me'n recordo! A mi em passava molt! I encara estic igual...)

Canvis socials:

En aquesta etapa canvia el tipus de relació amb la família i passa a tenir una importància fonamental el grup d'amics, amb el que es comparteix absolutament tot: problemes, diversió, tasques escolars, etc. D'aquesta manera s'independitzen també de l'adult, servint per posar en pràctica la pròpia identitat i molts dels rols de la vida adulta. Però, al mateix temps, s'és molt sensible a l'opinió del grup que, de vegades, pot influenciar de forma exagerada, dificultant la pròpia personalitat.

Si bé hi ha molta necessitat d'estar amb les amistats, també és cert que es passa per èpoques on només es vol la solitud i l'aïllament. Es viuen les primeres emocions sexuals i, de vegades, es poden experimentar dubtes respecte a la pròpia orientació sexual, és a dir, es pot sentir inclinació per persones del mateix sexe. També es caracteritza per ser el moment de l'enamorament i de començar relacions de parella.

(És veritat... Tot això ho veig en Ramon, i també en mi quant tenia aquesta edat... Si ho hagués sabut abans, potser hauria entès moltes de les coses que em passaven. O potser, no... De totes formes, li deixaré el resum al

meu germà.)

L'adolescència comprèn entre els dotze i els dinou anys, aproximadament, acabant amb la configuració de la pròpia personalitat i del propi futur.”

Reflexiona sobre aquest text:

- Subratlla la informació que creus important entre tot el que has llegit.

- Explica quines d'aquestes característiques et podries aplicar.

- Descriu alguna situació amb què t'hagis trobat i que tingui referència amb el que s'ha dit en el text sobre l'adolescència.

- Explica de quina forma pot ajudar a un/a adolescent com tu el conèixer aquesta informació.

- I a la família, com la podria orientar?

Noies i nois

Llegiu amb atenció les qüestions que tot seguit us proposem, i contesteu-les amb la vostra opinió. Les noies heu de respondre la primera de cada parella de preguntes, i els nois la segona:

- Què ens agrada del nois?
- Què ens agrada de les noies?

- Com esperem que es comportin els nois?
- Com esperem que es comportin les noies?

- Què els agrada als nois de les noies?
- Què els agrada a les noies dels nois?

- Com esperen els nois que es comportin les noies?
- Com esperen les noies que es comportin els nois?

Altre tipus d'emocions

A partir d'ara llegirem unes cites d'una novel·la juvenil. La seva autora és Anna-Greta Winberg. Tracta d'una noia de tretze anys, la Madde, i el seu món d'adolescent:

"Sempre érem la mateixa colla i ens estàvem al racó més amagat del pati. La major part de les vegades fem l'animal i ens clavem empentes i ens fem la guitza. Els nois porten revistes de dones despullades i miren de fer-nos posar vermelles. A mi, em fa moltíssima vergonya veure que hi ha noies que es despullen perquè les fotografiïn. És estrany, però és com quan tens vergonya per alguna cosa que algú altre ha fet.

Però jo m'adonava prou que en Johan em mirava els pits quan estàvem junts. De vegades, al metro, quan no hi havia seients i ens estàvem drets al costat l'un de l'altre, notava com sovint abaixava la mirada cap als meus pits. Em posava a suar, i nerviosa, i em tapava amb l'abric. Si ets una noia, ja saps prou bé el que se sent. I si ets un noi, deus estar rient del que dic sense entendre-hi res, com si ho veiés.

No tinc el pit tan gros com la Cessi i prefereixo que sigui així. Però a ella no li sembla pas malament, diu que hi està acostumada.

És completament estúpid que m'agafin aquests atacs de timidesa perquè en Johan em miri els pits, que són ben petits; però és que, alhora, m'estimaria més tenir-los més grossos... No, no n'acabo d'estar segura del tot.

De tota manera, el que m'agradaria és que ell pogués deixar de tenir-hi clavada la mirada."

(WINBERG, A.G. (1989; 8ª. ed.): Quan un toca el dos. Barcelona: Edicions de La Magrana. Col. L'Esparver, nº 9. pàg. 45.)

Ara intentem-ho reflexionar a partir d'aquestes qüestions:

- Doneu la vostra opinió sobre què deu haver sentit la Madde i en Johan a propòsit del que es narra al text.

- Comenteu les experiències amb què s'ha trobat la Madde i expliqueu-les donant arguments.

- Ara feu el mateix amb la conducta d'en Johan.

- Què es pot dir de les dues línies finals?

Amistat i amor

La Madde i en Johan s'han enamorat. A partir això, analitza aquesta situació:

"-M'ho has d'explicar tot -va dir-me, bleixant.

Que no li podia explicar res, vaig dir-li. Però vinga insistir que <i què t'ha dit ell?> o <i t'ha fet un petó?> i <heu quedat per a aquesta tarda?> i <explicam'ho tot, fil per randa>...

La Cessi i jo, un cop, ens vam prometre que ens ho explicaríem tot i que mai de la vida no ho explicaríem a ningú més. Però ara, de sobte em feia por parlar d'en Johan. Volia tenir-ne molta cura i guardar-me'l ben endins meu i que la Cessi no me'l fes malbé de tant parlar-ne...

-T'ha fet un petó?

-Au, prou!

-Ens vam prometre que ens ho diríem tot, oi?

-Prou, Cessi! -vaig dir-li, però després vaig acabar dient-li que ja la trucaria més tard."

(Op. cit. pàg. 71.)

Contesta aquestes preguntes:

- Què hauria de fer la Madde? Li ha d'explicar tot a la Cessi? Per què?

- Creus que estar enamorat/da implica haver d'escollir entre aquella persona i els amics i amigues, o no? Explica la teva resposta.

L' enamorament

A partir dels fragments que llegiràs, pensa sobre l'enamorament:

"Sabia que me l'estimava més que cap altra cosa en tot l'univers. Després vaig mossegar amb compte al mateix lloc on ell m'havia mossegat i sabia que ell també m'estimava. Ens vam mirar l'un a l'altre i ens vam posar a riure perquè era tan apassionant això de trobar-nos a la vorera enmig de tanta gent i haver descobert l'amor!

(...) En Johan i jo ens vam quedar sols. Al nostre voltant voleiaven flocs de neu petits. Va agafar-me la mà esquerra, va estirar el guant i se'l va ficar a la butxaca de la jaqueta. Després vam caminar donant-nos les mans.

Mai no he agafat la mà de ningú d'aquella manera. Mai no m'hauria imaginat que es pot agafar la mà d'una persona de manera que te'n sentis fins als turmells. Primer anàvem donant-nos les mans, amb la meva mà ficada dins la seva per darrere; com quan era petita i fèiem un volt amb el pare.

Després ens vam agafar els dits com quan es resa i premiem fort els palmells l'un contra l'altre. Jo trobava que fèiem un gra massa; estava tota suada i tenia una mica de por. Por i felicitat alhora, que notava a l'espinada.

Després vaig tancar els dits i la meva mà gairebé cabia dins de la seva, que era grossa i calenta i dura i a la vegada com un niu on la meva s'arraulia.

Com m'agradava l'amor en aquell precís moment i en aquell lloc, al costat del parc..."

(Op. cit. pp. 66 i 68.)

- Escribeu tot el que se t'acudeixi sobre aquest tema: l'enamorament i l'amor, si és o no diferent per als nois i per a les noies, què importància li dónes, etc.

- Explica quina relació hi ha, segons el teu parer, entre afectivitat i amor i sexualitat.

5

La feina d'escola

LA FEINA D'ESCOLA

Contingut

L'objectiu final d'aquest crèdit és desenvolupar en l'educand la capacitat per organitzar el propi treball, escolar i extra-escolar, de forma que es puguin satisfer tant els conceptes de deure i obligació com els de descans i oci. No obstant, cal diferenciar aquesta unitat d'una proposta sistemàtica d'orientació escolar o de tècniques d'estudi, car la seva finalitat no és tant proporcionar eines de treball escolar, com promoure la reflexió crítica entorn del comportament personal i col·lectiu en la vida escolar, especialment en aquells aspectes relacionats amb l'estudi.

El contingut central d'aquesta proposta és la planificació i distribució del propi temps pel que fa al treball escolar i a l'extra-escolar. Relacionats amb aquest, apareixen també les nocions de deure i de descans, que han de guardar un necessari equilibri, i el comportament durant les hores de treball a classe, com aspecte que influeix directament en els dos continguts anteriorment expressats. Ensenms amb això, es poden suggerir com a temàtiques d'ampliació totes aquelles que, d'una forma o d'una altra, guarden relació amb l'estudi, com ara els deures, els exàmens, les relacions amb el professorat en funció de l'èxit acadèmic aconseguit, etc.

Del que s'acaba d'exposar es desprèn que el contingut procedimental és, bàsicament, introspectiu, destacant principalment dos nivells. Per una banda, es realitza una tasca sobre auto-coneixement, pel que fa a la planificació del propi treball escolar, que es pot generalitzar -ara o més endavant- a qualsevol àmbit de la vida quotidiana. D'altra banda, suggereix possibles canvis de conducta a nivell, sobretot, d'hàbits d'estudi, establint d'aquesta manera les bases perquè es pugui dur a terme un treball voluntari d'auto-control i auto-regulació.

Activitats

- 1) Som a classe (**Comprensió crítica i exercici d'auto-regulació**)
- 2) Ho podem dir així (**Habilitats socials**)
- 3) Les classes d'abans (**Exercici reflexiu**)
- 4) Amb el meu temps (**Clarificació de valors**)
- 5) Horari i estudi (**Exercici d'auto-regulació**)
- 6) En el seu cas (**Dilema moral**)

Som a classe

(DIBUIX: un aula convencional)

Potser us preguntareu què direm de l'escola que vosaltres no conegueu ja prou bé. Tal vegada serà ben poca cosa o potser no. De qualsevol forma, només heu de prestar una mica d'atenció a les activitats que tot seguit us proposem. Potser us interessaria conèixer algunes coses per a distribuir millor el vostre temps?

Segur que, a casa i a l'escola, us han dit moltes vegades -masses, fins i tot- que heu d'estudiar, que aquesta és la vostra obligació, que no estudiieu prou...

Expliqueu què vol dir, per a vosaltres, estudiar.

La Conselleria d'Ensenyament promulgà el 1990 un decret entorn dels drets i dels deures dels estudiants no universitaris. Dintre dels deures s'hi troba el d'estudiar. Llegiu atentament tot el que es diu a aquest respecte:

"Article 19

19.1. L'estudi constitueix un deure bàsic dels alumnes que comporta l'aprofitament de les seves aptituds personals i dels coneixements que s'imparteixen amb la finalitat d'assolir una bona preparació humana i acadèmica.

19.2. Aquest deure general es concreta, entre altres, en les obligacions següents:

a) Assistir a classe, participar en les activitats acordades en el calendari escolar i respectar els horaris establerts.

b) Realitzar les tasques encomanades pels professors en l'exercici de les seves funcions docents.

c) Respectar l'exercici del dret a l'estudi dels seus companys."

(Decret 226/1990 de 4 de setembre sobre drets i deures dels alumnes dels centres de nivells no universitaris de Catalunya. Conselleria d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya)

Tot seguit contesteu aquestes qüestions:

- Escriviu, amb les vostres paraules, la definició que fa de l'estudi aquest article del decret de la Conselleria d'Ensenyament.

- Compareu aquesta definició amb la que heu fet al principi, trobant les semblances i les diferències.

- Què vol dir: "Respectar l'exercici del dret a l'estudi dels companys/es"?

- Escriviu quines coses concretes s'haurien de fer a la vostra classe per a respectar l'estudi dels companys/es.

- Ara, per a respectar l'estudi dels altres, farem la següent:

Durant la propera setmana observeu si el comportament de tot el grup durant les hores de classe ha respectat (S) o no (N) aquest dret d'estudi. El quadre següent és perquè anoteu la vostra opinió personal en finalitzar cada hora de classe:

Hem respectat el dret d'estudi?

Dies Hores	DII.	Dm.	Dc.	Dj.	Dv
1ª					
2ona.					
3ª					
4ª					
5ena.					

Dediqueu també un temps, al final de les classes del matí i de la tarda, per posar en comú les vostres valoracions i decidir, entre tot el grup, si això es va fent o no. Per a això, podeu dibuixar un quadre com aquest però més gran i només amb dues divisions (Matí i Tarda) i tenir-ho en un lloc ben visible de l'aula per veure la valoració general i la vostra evolució.

Observeu també, si hi ha cap matèria o hora dintre de la jornada escolar on acostumeu a estar més distrets, amb més poca disposició per al treball, etc. Intenteu solucionar-ho amb una canvi d'actitud i de comportament.

A veure si ho aconsegiu!

Ho podem dir així

Dir a algú que no parli perquè no et deixa escoltar l'explicació del mestre o que no surti de l'aula atropellant cadires i gent, no ha de resultar necessàriament repel·lent o de set ciències. El secret està en la forma de dir-ho.

I això és el que fareu ara. Imaginem, per exemple, que estàs seguint amb molta atenció les indicacions per a resoldre una equació de segon grau, però la noia de davant i el seu company de taula no paren d'enraonar.

(DIBUIX: la situació descrita)

Contesteu aquestes qüestions:

- Expliqueu en què consisteix el problema.

- De quina forma s'acostuma a reaccionar davant de situacions com aquesta i per què? Com valoreu aquesta resposta?

- Expliqueu ara totes les formes que s'us acudeixin per a resoldre aquesta situació.

•

•

•

- Esculliu la millor i justifiqueu la vostra elecció.

- Decidiu, entre tot el grup, quina seria la millor solució de totes les que heu anat escollint i expliqueu-la pas per pas.

- Representeu-la després per parelles.

Les classes d'abans

Llegeix aquest fragment d'una novel·la d'en Josep Pous i Pagès. Segurament tu t'hauràs trobat més d'una vegada en una situació semblanta:

"-Diantre de xavall! Ja m'ho temia, que no m'escoltaves. Si te'm distreus d'aquesta manera, no en sortirem pas, de ficar el llatí en aquest caparró de vent i de boira. Jo crec que t'hi canten tots els ocells i t'hi mouen remor totes les fulles dels boscos que travesses per venir del mas.

I el rector, mig rient, estirava l'orella d'en Jordi, tot pensant que el xicot tenia raó, que era una trista gràcia imposar a un vailet de tretze anys la tortura d'atendre, en forçada quietud, a les seves explicacions, quan en el cos li bratlava la mateixa flama que feia vibrar el cel i terra. Reservant-se, però, aquestes reflexions, afegia amb severitat no sentida:

-Cal que parís més compte en les coses que t'explico. Pensa que el temps que ara perdis, no l'atraparàs mai. Fugit irreparabile tempus¹... I si el teu pare n'heu esment, ja saps quin és el seu geni. Amb això, som-hi. Si t'hi fixes bé i enllestim de pressa, en acabat transplantarem algunes clavellines.

Aquesta promesa i, sobretot, l'al·lusió a les paternals severitats feien que en Jordi esbatanés els ulls tant que podia, com volent xuclar amb la vista les paraules de mossèn Llorenç, en reprendre aquest l'explicació interrompuda."

¹: Fuig, irreparable, el temps.

(Pous i Pagès, J.: La vida i mort de Jordi Fraginals. Cit. en: Carbonell, j.; Torrents, R.; Tort, T.; Trilla, J. (1987): Els grans autors i l'escola. Vic: Eumo Editorial. pàg. 408)

Respon a aquestes preguntes:

- T'agrada estudiar? Per què?

- Per què es suposa que has d'estudiar?

- Et fan efecte les reprimendes del pare o la mare per qüestions de l'escola?

- Creus que l'ensenyament ha canviat molt des d'uns anys ençà? En què ha canviat i en què no?

- Per quines coses et distreus de vegades a classe?

- "Quan hom s'avorreix, l'únic que aprén és a avorrir-se. (...) I això s'esdevé tant si es tracta d'una classe de geografia com d'història o de mates."

(Traducció de: HANSEN, S.; JENSEN, J. (1969): El libro rojo del cole. Madrid: Editorial Nuestra Cultura. pp. 3-4.)

Escriu ací totes les alternatives que se t'acudeixin per no avorrir-te a classe o estudiant. Explica també com creus que s'haurien de donar les classes perquè fossin més interessants. Després comenta-les amb la resta del grup.

Amb el meu temps

Tot seguit et trobaràs amb una sèrie de frases sobre el treball escolar, l'aprofitament del temps... Pensa en el que acostumes a fer i completa-les segons el teu cas.

- Normalment a les hores de classe jo.....

- El que més em costa de la feina d'escola és.....
perquè.....

- Però, en canvi, tinc molta facilitat per a.....
perquè.....

- Quan surto de l'escola, normalment jo.....

- Apart de l'escola també faig.....

- Els caps de setmana els dedico a.....

- Durant la setmana, l'hora que acostumo a fer els deures és.....

- I durant el cap de setmana?.....

- Alguna vegada no et va donar temps d'acabar la feina? En cas

afirmatiu, explica per què.

- Et costa posar-te a fer la feina de classe? Per què?

- Després d'haver realitzat aquest exercici, creus que coneixes millor la teva manera d'organitzar-te el temps? Justifica la resposta.

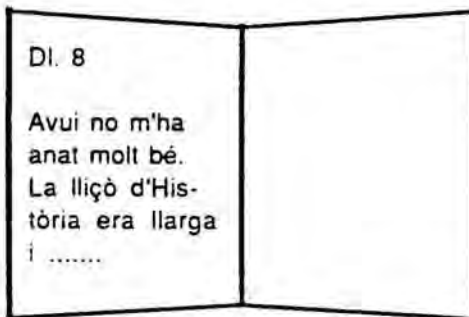
Horari i estudi

A l'activitat anterior has reflexionat sobre com planifiques el treball escolar. Potser hauràs trobat coses que aniria bé que canviessis. Aquí t'intentarem ajudar a fer-ho.

- Escribeu detalladament quantes hores hauríeu de dedicar a l'estudi a casa, durant la setmana i el cap de setmana. Distribueix aquestes hores durant tots els dies de la setmana.

- En un full, escriu el teu horari de treball personal i penja'l a l'habitació. Comença a portar-ho a la pràctica avui mateix.

- En una llibreta ves anotant, com si fos un diari, si has complert l'horari i també, en acabat el temps de treball, les teves impressions, començant per si penses que has aprofitat de veritat aquest temps o, pel contrari, t'has aixecat moltes vegades; si se se t'ha fet molt feixuc o no; si t'ha rendit, etc.

- Després de la primera setmana, et trobes satisfet/a amb com ho has portat a terme? Creus que has millorat en l'estudi?

- Si vols, pots explicar la teva opinió sobre la realització d'aquest exercici a tot el grup.

En el seu cas

Qui ara parla és un noi de setè.

Un dia, abans d'un examen, algú va escriure la resposta d'una possible pregunta a la pissarra. La mestra no ho va veure i vam començar a fer la prova. Aquella pregunta hi era. Quan portàvem ja uns deu minuts fent l'examen, la mestra es va adonar que la resposta era escrita a la pissarra. Aleshores l'esborrà sense fer cap comentari.

El dia que ens va tornar els exàmens corregits, ens va preguntar qui havia copiat per a baixar-los un punt. Molta gent ho va reconèixer, però jo no sabia què fer, perquè havia aprovat molt just i sense el punt podia suspendre l'avaluació.

Contesta aquestes preguntes:

- Què hauria de fer aquest noi i per què?

- Per què serveixen els exàmens?

6

Per què ho he fet?

PER QUÈ HO HE FET?

Contingut

La finalitat d'aquesta unitat és motivar els/les alumnes perquè pensin entorn de conceptes tals com responsabilitat, intencionalitat i conseqüència, a fi de considerar-los en llurs pròpies accions i en llurs judicis i valoracions dels fets dels altres. D'aquesta manera es pretén també introduir els/les alumnes en el coneixement i clarificació dels seus principis en actuar.

Donat aquest plantejament el contingut s'ha extret de l'Ètica en la seva vessant filosòfica. Començant pel concepte de responsabilitat, es presenta als/les alumnes la complexitat de la valoració moral en fer intervenir la intencionalitat de l'acte com a factor a considerar. Presentant aquests dos conceptes, s'intenta que els/les alumnes se'n adonin de la importància de la reflexió prèvia a l'acció com a element que, en primer lloc, possibilita la coherència personal; en segon, posa de manifest la complexitat de l'acció i valoració morals i, finalment, afavoreix la comprensió empàtica dels altres.

Segons els interessos i la motivació de cada grup-classe, es pot aprofundir també en d'altres temes paral·lels com la diferenciació entre actes humans i actes de la persona, el paper dels sentiments en l'acció i valoració morals, etc. L'activitat que aquest tipus de contingut demana a l'alumne/a és, per tant, preferentment intel·lectual, encara que es pretén també que els/les alumnes assoleixin les capacitats per a distingir entre la persona i el seu acte i per a l'auto-direcció.

Mitjançant aquest treball es volen desenvolupar en els/les alumnes tres actituds principals. Per una banda, la de responsabilitat davant dels propis fets, expressions, pensaments i sentiments -aquests últims considerats a nivell d'auto-coneixement-. Per l'altra, l'actitud reflexiva davant de situacions que exigeixen una resposta o decisió més o menys immediates, i davant de les valoracions o judicis respecte als propis actes i als dels altres. Finalment, la disposició per al propi canvi volgut, és a dir, la construcció de la forma de ser que es desitja.

Activitats

- 1) És difícil entendre-ho, però... (**Comprensió crítica**)
- 2) La Madde i la Cessi (**Comprensió crítica i role-playing**)
- 3) Em faig gran (**Exercici auto-expressiu**)
- 4) El vidre trencat (**Dilema i exercici auto-expressiu**)
- 5) El que fem o diem i les conseqüències (**Diagnòstic de situació i Habilitas Socials**)
- 6) Tot el que sabem -i més- sobre la paraula "responsabilitat" (**Construcció conceptual**)

És difícil entendre-ho, però...

(DIBUIX: l'Elvis, un nen d'uns sis o set anys, a la classe, parlant amb la senyoreta).

Ara ens aturarem a pensar una mica sobre alguns dels temes que constitueixen algunes de les qüestions fonamentals de l'Ètica, una de les parts de la Filosofia.

La responsabilitat davant d'alguna cosa que vam dir i que va fer mal a algú; la intenció que teníem quan vam fer allò i, després, resultà que vam aconseguir exactament el contrari; el dia en què vam dir veritablement el que pensàvem davant de tot el grup, i que ens va fer sentir tan bé; aquella decisió de pensar més abans de fer o dir alguna cosa la propera vegada i que, quasi mai, no sabem perquè, la posem en pràctica...; totes aquestes coses, i d'altres, les estudia l'Ètica, i aquí intentarem apropar-nos-hi.

Llegeix amb molta atenció aquest fragment. Llur protagonista, l'Elvis, és un nen petit. Va a l'escola per primera vegada i li costa acostumar-s'hi. Ha d'aprendre a llegir, escriure i comptar. Ha de jugar amb els altres nens i nenes a l'esbarjo. Però no ho has de llegir com si es tractés d'un nen petit més o menys simpàtic, perquè l'Elvis pensa unes coses tan interessants, que els adults es sorprendrien si ho sabessin.

"Imagineu, a l'Elvis li ha agafat per fer la guitza a la senyoreta. Mai no ho hauria dit, ell, que això li pogués passar.

Ningú més fa el ruc, només ell. Al principi, ell tampoc no el feia. Quan ja feia una pila de dies que anava a l'escola, tants que ja ni els sabia comptar, tot d'una va començar a fer sempre el contrari del que li deia la senyoreta. No sap per què. Li va agafar per fer-ho i prou.

No és perquè pensi que la senyoreta és badoca, ni tampoc per fer-se el graciós. Senzillament no se'n pot estar.

Són coses molt simples, les que fa. Portar la contrària, escriure nombres quan ha d'escriure lletres, llegir a la plana que no toca, parlar en veu alta enmig d'una cançó, i un munt d'estupideses. Tant de bo ell mateix pogués entendre per què ho fa!

I tampoc és que sigui divertit. La senyoreta no en fa gens de cas. No para gens d'atenció a les malifetes de l'Elvis. La primera vegada sí. El mirava i li parlava. Però ara, creu i ratlla! No se'l mira gota. Tant se val el que se li acut de fer, ella com si res. El passa per alt totalment. Com si no hi fos. No pot

entendre per què va dir que el volia a l'escola. Hauria estat preferible que el primer dia hagués dit que no el deixava tornar, si, de totes maneres, no s'adona de la seva presència.

Són dies tristos, perduts. Plou. Plou cada dia. I el sol no pot brillar a la tapa del pupitre.

L'Annarosa continua encaparrada a seguir les altres nenes a l'hora del pati. I ell no sap si els altres nens el volen amb ells. Potser sí que el volen, però tampoc sap si ell vol anar amb ells. Durant l'esbarjo acostumen a venir nens més grans i fer-li broma, és a dir, que tampoc està sol.

No és que s'avorreixi, però, a la llarga, resulta una mica pesat això de les graciets. Ell fa el pallaso i ells li fan gràcies, però ja no li ve gaire de gust.

No li sap greu haver tornat a l'escola. No gens. Vol continuar anant-hi encara que sempre s'hagi d'estar quiet i que tothom hagi de fer el mateix, tothom alhora. Fins i tot malgrat això del cant, cosa que no ha millorat gens. Cada dia canten i, aleshores, ell fa el ruc més que mai. No hi ha res a fer.

Un bon dia en què ell està especialment empipador i ha fet tant el ruc que està esgotat, la senyoreta s'atura al seu davant.

-Elvis, per què et comportes d'aquesta manera?

Ell es queda tallat i no sap què contestar.

Ella repeteix la pregunta.

-Digues, Elvis, per què et comportes d'aquesta manera?

La seva mirada és seriosa, però no pas enfadada; no està de mal humor. Només vol saber què li passa, només això. I l'Elvis li explica que ell no està acostumat a estar-se sempre quiet al mateix lloc, ni a fer cada dia el mateix.

L'escola és així, diu la senyoreta, no és pas ella qui l'ha inventat. A més, ell havia pogut triar si hi tornava o no hi tornava. I prou que sabia el que l'esperava allí

Què potser ha canviat d'opinió? Potser ho vol deixar estar? És per això que es comporta d'aquesta manera?

L'Elvis fa que no amb el cap. No, no, ell vol continuar.

-També penses continuar fent la guitza? -preguntà la senyoreta, molt tranquil·la.

L'Elvis no respon.

La senyoreta el mira amb aquells ulls tan blaus i li diu amb aquella veu seva, tan clara:

-Sé que et dol el que et dic, Elvis, ho sé; però no hi puc fer res, encara que vulgui.

Després calla. Durant un bon moment, només el mira.

L'Elvis també calla; no diu res però escolta, escolta les seves paraules i els seus silencis.

-Hi ha d'haver algun remei millor -diu ella- que portar sempre la

contrària. No creus que sí, que n'hi ha d'haver algun?

Ho diu seriosament i espera una resposta. L'Elvis se n'adona i respon que s'ho ha de rumiar.

Ella se'n fa el càrrec i està segura que l'Elvis trobarà algun remei millor... Comprèn que ha de tenir algun motiu per fer el ruc, que no ho fa només per molestar, i per això ha volgut parlar amb ell, perquè confia que se'n sortirà quan ho acabi de rumiar.

Sí, l'Elvis també pensa que sí."

(GRIPE, M. (1990): Elvis, Elvis! Barcelona: Altea, Taurus, Alfaguara, S.A. i Grup Promotor, S.A. pp. 124-126.)

Ara contesta aquestes preguntes que et proposem:

a) Subratlla les frases que més t'hagin cridat l'atenció, i explica per què.

b) Segurament tu també t'has trobat que, de vegades, has fet o has dit alguna cosa que sabies que no estava bé o que no tenies raó, però, no saps per quin motiu, no podies deixar d'actuar d'aquesta manera.

b.1. Explica alguna d'aquestes situacions.

b.2. T'agradaria haver actuat d'una altra manera? Per què?

b.3. Explica amb les teves paraules què vol dir "ser responsable".

b.4. Creus que, quan fem o diem alguna cosa sabent que no està bé, ens poden demanar després responsabilitats? Per què sí o per què no?

c) Hi ha una dita que diu que, de vegades, les coses no són el que semblen. Com totes les dites, té una part de raó.

c.1. Què vol dir: "De vegades les coses no són el que semblen"?

c.2. Ara explica una ocasió en què tu et vas equivocar perquè aquell fet o aquella frase, no van ser el que semblaven. Com et vas sentir aleshores, en descobrir-ho?

d) L'Elvis respon a la senyoreta que s'ha de rumiar si hi ha quelcom millor que portar la contrària, i que creu que se'n sortirà.

I tu, què en penses d'això? Creus que pot ajudar pensar sobre les causes i alternatives d'alguna cosa que no ens acaba d'anar bé, o consideres que és millor actuar de la forma que ens sorti en aquell moment? Per què?

La Madde i la Cessi

(DIBUIX: la situació que es recull a l'activitat)

El fragment que ara et presentem descriu el que fan una tarda de dissabte aquestes dues noies de catorze anys, la Madde i la Cessi. Però el que més ens interessa no és pas com es diverteixen, sinó la valoració que en fan d'això. Llegeix el text amb molta atenció:

"Després la Cessi i jo vam ficar-nos a la meva habitació amb el llum apagat per mirar què feia la gent de la casa de pisos de l'altra banda del carrer. És tan interessant de veure què fan els altres a casa seva; però la mare ho troba vergonyós.

De vegades la Cessi i jo procurem convèncer-nos l'una a l'altra que el que fem és vergonyós; però després hi ha tanta animació que ens n'oblidem. Aquell vespre, però, només s'estaven clavats davant els televisors sense fer res. Un home i una dona seien a la cuina i vingia beure cerveses amb els colzes sobre la taula i vingia xerrar! En una altra habitació hi havia una dona asseguda que no parava de fer mitja mentre el seu home s'estava enganxat al telèfon.

No tinc gens de ganes de fer-me gran i ser com ells, gens ni mica!"

(WINBERG, A. G. (1989, 8ª Ed.): Quan un toca el dos. Barcelona: Edicions de la Magrana. Col. L'Esparver, 9. pàg. 35)

Basant-te en el fragment que acabes de llegir i en la teva experiència personal:

a) Explica per què la Madde i la Cessi no trobaven vergonyós això que feien.

b) Ara fes un llistat amb totes les raons possibles per les quals la Madde i la Cessi haurien de sentir vergonya.

c) Creus que la gent que espiaven comprendrien que la Madde i la Cessi ho feien només per distreure's?

d) Escriu un possible diàleg entre les dues protagonistes i una de les dues parelles que surten al fragment, en adonar-se'n que han estat observades.

e) Ara representeu alguns d'aquests diàlegs i comenteu, després, aquesta activitat.

Em faig gran

A la cita de l'activitat anterior, la Madde ens diu: "No tinc gens de ganes de fer-me gran i ser com ells, gens ni mica!". Tu tens una edat en què es viuen molts canvis i, de vegades, resulta fins i tot difícil entendre's un mateix.

En aquest espai et demanem que reflexionis sobre tot això.

a) Com definiries tu això de fer-se gran?

b) Com ja hem dit abans, estàs vivint ara una època de canvis, precisament perquè t'estàs fent gran. Per això, tens coses molt importants a dir al respecte.

Escriu el que tu opines sobre fer-te gran: si t'agrada o si, de la mateixa manera que Peter Pan, no ho voldries; si, com diu la Madde, no vols ser com les persones adultes que coneixes i, en aquest cas, què és el que no t'agrada d'elles; com voldries ser de gran; i tot allò que se t'acudeixi.

c) Quina és la teva valoració: és una actitud responsable no voler fer-se gran? Per què sí o per què no?

El vidre trencat

Tots en algun moment no hem sabut com reaccionar davant d'allò que havíem fet o d'allò altre que un dia havíem dit. Per això, potser alguna vegada t'hauràs trobat amb una situació semblanta a aquesta:

A l'escola del Daniel, mai no deixen pujar a classe durant l'esbarjo, però en Daniel i els seus amics, sempre que poden, s'amaguen i hi pugen. Un d'aquells dies en què hi eren a classe d'amagats, van trencar, sense voler, el vidre d'una de les finestres de l'aula.

En Daniel i els seus amics es van quedar molt espantats i, sense comentar res entre ells, es van marxar de seguida. En el moment d'entrar a classe, van fer comèdia i es van fer els sorpresos, com la resta dels companys. La seva tutora va preguntar qui havia trencat el vidre. Ningú va dir res. Mentres tant, la mestra anava mirant qui feia més entremaliadures de tot el grup.

a) Què hauria de fer en Daniel? Per què?

b) Quines conseqüències pot tenir el no assumir la responsabilitat davant de les nostres accions i d'allò que diem?

c) Nosaltres sempre som responsables del que fem o diem, o no? Per què?

d) Però hi ha persones i casos especials on no s'és estrictament responsable de com s'ha actuat. Pensa en algunes d'aquestes situacions especials i escriu-les. Per orientar-te et pot servir llegir algunes notícies dels diaris, revistes, pel·lícules, etc.

El que fem o diem i les conseqüències

També s'ha de distingir entre ser responsable d'una acció o d'un comentari, i ser responsable de les conseqüències d'aquesta acció o d'aquest comentari. És aleshores quan parlem de la intenció que teniem quan vam fer o vam dir tal o qual cosa. Ho expliquem una mica més:

La Marina és una noia que té un petit problema. Resulta que, de vegades, quan fa algun treball amb el seu grup de l'esplai i fa un comentari sobre la feina d'algun company o companya, dona la impressió que estigui enfadada perquè no ho ha fet bé.

I al contrari: quan un company o companya li fa un comentari sobre la seva feina i ella no està d'acord i explica perquè ho ha fet d'aquesta manera, sembla que està enfadada i, fins i tot, pot donar la impressió de que pensa que qui li ha dit això, no sap com fer les coses bé.

I no és així la Marina, no. Sort que els seus companys i companyes ja la coneixen! Només ho sembla, però la seva intenció no és pas donar aquesta sensació.

Intentem ajudar la Marina:

a) Com podria fer per no donar aquesta impressió als seus companys/es?

Ara, en grups de quatre persones i a partir de les situacions que us presentem, escriviu un diàleg entre la Marina i els seus companys de forma que aconseguixin expressar el que en pensen sense que ningú s'enfadi:

b) Fent un mural per decorar l'habitació de l'esplai on es reuneixen, la Marina pensa que no han de pegar tantes fotos perquè ja són prou grans, i que el que haurien de fer és pensar una mica més per tal de fer un esquema preciós, molt complet i senzill, del que els agrada a cadascú d'ells, amb símbols i tot, perquè tothom pugui conèixer de seguida com és aquest grup.

c) La propera setmana faran un sortida de cap de setmana, i dues noies, la Marina i l'Eulàlia, han estat les encarregades de planificar les activitats. La Marina s'ha presentat amb un programa molt atapaït, ple d'excursions, activitats i jocs. Els seus companys pensen que han de tenir temps també per no fer res, o poder parlar tranquil·lament. L'Eulàlia ho ha tingut en compte, i per això s'estimen més el seu programa.

Ara representeu algunes d'aquestes situacions.

Tot el que sabem -i més- sobre la paraula responsabilitat

Contesteu les següents preguntes, i comenteu-les amb tot el grup en acabat.

a) **Definició**: Expliqueu, a la vostra manera, què vol dir responsabilitat o ser responsable.

b) **Exemples**: En quines situacions és important ser responsable? Hi ha situacions on no és important? En cas afirmatiu, digueu-ne algunes. Quin personatge (associació, institució, etc.) ha personificat millor aquesta paraula?

c) **Beneficis**: Per què va bé que la gent assumeixi la seva responsabilitat? Què us passaria si sempre fossiu responsables? Quin profit en treuria la societat si cadascun dels seus membre fora sempre responsable de les seves accions?

d) **Limitacions**: Quins obstacles s'han de salvar, de vegades, per ser-hi responsable? Què li passaria a alguna persona que fos responsable en excés? En quines circumstàncies algunes persones desaproven que altres hagin assumit llur responsabilitat?

e) Sinònims: Penseu paraules que vulguin dir el mateix, o quasi el mateix, que la paraula responsabilitat o ser responsable. Quins altres conceptes us venen al cap quan parlem de ser responsables o de responsabilitat? Quan hom és responsable, probablement també és ...

f) Antònims: Quines paraules volen dir el contrari que responsabilitat? Si una persona no fos en absolut responsable, què dirieu d'ella? Què passaria a la societat si la gent no fos, de cap manera, responsable?

Què vol dir discriminació?

La diferència, valor i conflicte. 8è. (12-14 anys)

7

Què vol dir discriminació?

QUE VOL DIR DISCRIMINACIÓ?

Contingut

En aquest crèdit es pretén tant realitzar una reflexió entorn de fets i situacions de discriminació, com col·laborar en l'elaboració d'una actitud de respecte envers qualsevol persona, sense atendre a discriminacions per raó física, de gènere, raça, cultura, religió, nivell socio-econòmic, etc.

Per assolir els anteriors objectius la tasca educativa s'inicia amb una anàlisi de termes com discriminació, marginació i prejudici. Donada que la reflexió intel·lectual sobre aquests conceptes necessita d'ésser completada amb un altre significat de tipus afectiu i vivencial, es presenta, posteriorment, una altra faceta de la problemàtica: aquella que fa referència a les conseqüències, en la vida quotidiana, de postures reals de discriminació. Paral·lelament, aquest aspecte serveix de base per a intentar fer una concreció de la temàtica que ens ocupa, i d'aquesta manera introduir un punt bàsic a nivell de lligam entre pensament i conducta. Ens estem referint al tema de la recerca d'alternatives i de possibles solucions, tot dissenyant -encara que fora mínimament- perfils d'acció més propers i contextuals.

De tot l'anteriorment esmentat es pot desprendre que en aquesta unitat s'intenta realitzar un treball sobretot a nivell intel·lectual i empàtic, ensems l'auto-construcció del respecte com a valor i d'aquells principis d'acció subsegüents a aquest.

Activitats

- 1) Marginació, discriminació i prejudici (**Comprensió crítica**)
- 2) Hi ha molts tipus de discriminacions (**Comprensió crítica**)
- 3) Una situació com una altra (**Diagnòstic de situació**)
- 4) El problema de l'Esther (**Dilema**)
- 5) La Carme busca treball (**Diagnòstic de situació**)
- 6) Som conscients? (**Clarificació de valors i exercici auto-directiu**)

Què vol dir discriminació?

(DIBUIX: Quatre cadires convencionals: silló, taburet, cadira i hamaca, que assenyalen una altra, que està al mig, totalment diferent, estranya i de colors vistosos.)

Una vegada una alumna de setè digué a la seva mestra que no li havia agradat l'activitat d'ètica que acabaven de fer, pel tema: el racisme. Aquesta noia explicava que es sentia molt malament quan es parlava d'aquestes coses, perquè la feien patir.

Si diguessim que els comportaments racistes i en general qualsevol fet de discriminació són problemes molt greus i importants, estariem dient segurament ben poca cosa. Per això, aquí reflexionarem seriosament sobre tots aquests temes que, com deia la noia d'abans, poden fer patir a la gent.

Marginació, racisme, prejudici, discriminació, xenofòbia... són paraules que de vegades poden semblar sinònimes, però que en realitat tenen bastants diferències pel que fa al seu significat. Ens centrarem en tres d'aquestes: prejudici, discriminació i marginació.

Abans de començar, consulta un diccionari i defineix els altres conceptes que resten: racisme i xenofòbia.

La paraula "prejudici" conté, en ella mateixa, una bona part del seu significat. Etimològicament vol dir "judici anterior", és a dir, fer una valoració amb antelació o anticipadament.

I, amb antelació a què? Doncs, abans de conèixer profundament i en la seva totalitat la situació que es valora. Per exemple, hom creu que el grup de persones amb quatre orelles és inferior. Aleshores, quan aquest comença a treballar amb una persona qui pertany a aquest grup pensa ja, automàticament, que no entendrà les explicacions, tindrà moltes errades, farà retardar la feina, etc., etc. I tot això només per l'opinió primera que tenia sobre aquest grup en general.

Posa altres exemples de prejudicis, basant-te en algunes notícies, frases fetes, acudits, pel·lícules, etc. P.e.: Deixa'm ja, que m'estàs posant negre!

Es important destacar, per una banda, que els prejudicis expressen quasi sempre una opinió negativa envers un grup, que no és al qual es pertany; i, per l'altra, que es troben fortament arrelats en la ment de les persones que els poseeixen. És a dir, són pensaments de rebuig i aversió envers uns altres -mai respecte al propi grup-. La persona amb prejudicis els creu totalment, fins i tot amb fanatisme, encara que la majoria de les vegades -per no dir sempre- no tenen proves vàlides que puguin corroborar les seves opinions.

A partir de tot el que acabem de dir, explica què són els prejudicis i quines són llurs característiques.

Llegeix ara aquest text extret d'un manual de Psicologia:

"La intolerància i el prejudici sempre van junts. La persona amb prejudicis és sempre obstinada i irracional en la seva creença. Qualsevol que hagi tractat de discutir amb persones que tenen prejudicis se'n adona, tard o d'hora, que no aconsegueix res explicant que estan equivocats i raonant-ho."

(Adaptació i traducció del text de YOUNG, K. (1974; 2ona. ed.): Psicologia social. Buenos Aires:

Paidós. pàg. 304)

Quina és la idea que s'hi troba expressada en l'anterior cita?

El text ens ha dit que prejudici i intolerància estan units. Amb quina tret característic dels prejudicis podries associar aquesta frase? Raona-ho.

I tu, què en penses dels prejudicis? Creus que és possible tenir prejudicis i, a la vegada, ser tolerant?

En general, discriminació i marginació es poden emprar com a sinònims, malgrat és interessant destacar que lingüísticament la paraula "marginació" no existeix, és a dir, no apareix en els diccionaris, encara que el verb "marginar" si hi és.

Discriminació és donar a una persona o grup un tracte diferent, d'inferioritat i menyspreu, per qüestions de tipus físic, de gènere, racial, etc. Més endavant parlarem d'aquestes. Ara volem diferenciar prejudici de discriminació.

Si t'has fixat, quan parlavem dels prejudicis utilitzavem paraules com a opinió, valoració, pensar, creure. I és aquí on radica la diferència: els prejudicis són aquests pensaments o creences negatius, però no impliquen que necessàriament es posin en pràctica. La discriminació és una acció i, per tant, sí ho du a terme. És treure certs drets i llibertats a persones o grups perquè són considerats inferiors.

Els prejudicis i la discriminació no han d'anar sempre associats. És a dir, uns no porten necessàriament a l'altra, perquè hom pot tenir certs prejudicis,

Què vol dir discriminació?

La diferència, valor i conflicte. 8è. (12-14 anys)

però no manifestar-los mai o intentar, fins i tot, de deslliurar-se'n d'ells.

Hi ha molts tipus de discriminacions

Quan parlavem de la discriminació deiem que consistia en tractar a una persona o a un grup com a inferior en funció de diversos factors. Alguns d'aquests, no tots, són els següents:

La raça. Potser aquest sigui el factor més tristement evident al llarg de la història de la humanitat.

- Què en penses del fet de marginar a les persones per ser d'una altra raça?

La cultura o la religió. En algunes situacions de discriminació es troben junts aquests tres factors: raça, cultura i religió.

- Explica, mitjançant exemples, les coses que més t'agraden d'altres cultures.

Per exemple, hi ha persones a qui els agrada el ioga, que és un mètode per a la relaxació i la plenitud espiritual creat pel brahmanisme, una de les religions de la Índia. També hi ha molta gent que opina que hauriem d'aprendre de la cultura calé el respecte als més grans.

El nivell econòmic, l'estatus social o la ideologia. Aquesta darrera no fa referència tan sol a la política, sinó a la forma en general de veure la vida.

- En la Història pots trobar exemples de discriminacions per algun d'aquests aspectes. Explica alguns.

Com a orientació et direm que els dos primers pots trobar-los fàcilment a la Història Clàssica i Mitjana, mentre que les qüestions ideològiques i polítiques van ser molt freqüents durant la recent dictadura franquista.

L'aspecte físic, és a dir, marginar la gent que té alguna deficiència física, psíquica o intel·lectual. Apart posem el gènere, o discriminar les persones per ser dona -el cas més freqüent- o home.

- Una vegada hi havia una nena petita amb Síndrome de Down jugant en un parc. Un altre nen se li va apropar i començaren a jugar plegats. Però semblava que a la mare del nen no li va agradar molt.

Quina és la teva opinió sobre aquesta situació?

- Escribeu i comenta alguns casos, fets o frases que, segons el teu parer, indiquen certs prejudicis envers les dones.

El país o la regió on s'ha nascut. Aquí dintre es podrien incloure les xenofòbies quan s'actua discriminadament segons aquestes.

- Què en penses quan hom parla negativament de les persones d'una regió determinada només pel fet d'ser-hi d'allà?

- I tu què n'opines sobre tot això? Tots aquests factors que aquí hem exposat poden ser motius per marginalitzar les persones?

Una situació com una altra

Llegeix i analitza aquesta situació:

El senyor Mas té una botiga de queviures en un poble de la costa, on recentment han vingut moltes persones africanes, la majoria il.legalment, cercant un nivell de vida millor que el que tenien al seu país. Ell pensa que aquesta gent no pot portar més que problemes i que en realitat no volen treballar, sinó viure de la mendicitat.

Aquest matí dos africans han entrat a comprar a la seva botiga. En veure'ls, no sap ben bé per què, el senyor Mas els ha tractat amb molta amabilitat.

a) El senyor Mas té prejudicis? Per què?

b) A partir de la forma com el senyor Mas ha tractat els africans, es podria afirmar que intenta no tenir prejudicis respecte a aquest col.lectiu? Per què si o per què no?

c) Quines coses li diries perquè no en tingues?

El problema de l'Esther

Llegeix atentament aquest problema:

La Lourdes és la capitana d'un equip de noies de futbol. Ara s'estan entrenant de valent perquè participaran en un torneig entre barris. La Lourdes és la qui porta la direcció de l'equip: per alguna raó és la millor. Però la veritat és que s'ho creu un gra massa.

L'Esther té una paràlisi de naixement a la mà esquerra. Li agrada molt jugar a futbol i, encara que no és una bona jugadora, lluita cada pase i cada xut. Li faria molta il·lusió entrar a formar part de l'equip de noies, però no vol ni plantejar-ho perquè té por de que li diguin que no pel seu problema.

Ahir va sentir com la Lourdes es queixava de problemes en l'equip: algunes noies faltaven als entrenaments, només hi havia una reserva, algunes no acaben de jugar gaire bé... I per això ara l'Esther dubta si proposar que l'acceptin o no dir-ne res, com fins ara.

a) Què n'opines de que l'Esther dubti entre demanar si la deixen entrar en l'equip o no dir-ne res?

b) Llavors, què hauria de fer l'Esther?

c) Acostumem a pensar en els sentiments d'altres persones quan fem judicis o expressem opinions sobre elles?

La Carme busca treball

Ara has d'analitzar un cas per tal d'esbrinar si pot haver discriminació per raó de gènere o no. Et donem la informació de forma molt breu i ressenyada:

Carme G. 30 anys. Llicenciada en Ciències. Mare d'una filla de 10 mesos. Està buscant feina des de fa quatre mesos. Per dos cops va estar molt a prop d'aconseguir-la.

La primera vegada la van donar a un noi de 32 anys, amb més experiència que ella, però amb pitjors qualificacions.

La segona, a un altre noi de 25 anys, amb iguals qualificacions però sense cap experiència.

a) Intenta determinar si ha hagut discriminació en l'adjudicació del treball pel fet de ser dona i raona-ho.

b) Per quines raons sembla que influeix el ser dona a l'hora de buscar treball? I si a més s'està casada o s'és mare?

c) Aquests motius tenen en consideració a la dona com a persona i amb igualtat de drets que l'home? Per què?

d) Què n'opines de fets com aquests: són freqüents, estàs d'acord...?

Què vol dir discriminació?

La diferència, valor i conflicte. 8è. (12-14 anys)

e) Quina actitud hauriem de tenir per a no discriminar ningú per raó de gènere o de qualsevol altra mena?

Som conscients?

En aquesta ocasió et plantejem una sèrie de preguntes al voltant del tema de la discriminació, perquè les reflexionis i les contestis amb sinceritat. Pensa que les teves respostes no les ha de llegir ningú, si no ho vols.

Pren-te-ho amb tranquil·litat: és molt important que ho facis bé, perquè aquest exercici permet aclarir moltes qüestions i aplicar-les a cadascun/a de nosaltres.

- Què pot passar quan, abans de conèixer algú a fons o abans de saber realment com va succeir aquella situació, ja ho jutgem?

- Com es sentiria aquella persona si sabés que ens considerem millors que ella?

- Per què acostumem a irritar-nos amb els qui no pensen igual que nosaltres?

- Alguna vegada et van marginar o vas marginar algú?

- En cas afirmatiu, què va passar i com et vas sentir?

- Què faries ara si poguessis tornar a aquell moment?

- Després d'haver treballat una mica aquest tema, intentaries fer comprendre a un company o companya que s'equivoca quan margina algú? Per què sí o per què no?

- En el cas de que hagi contestat afirmativament la pregunta anterior, de quina manera ho faries?

- Creus en la igualtat de les persones sense atendre a condicions de gènere, raça, religió, cultura, condicions físiques, ideologia, classe social...?

- Penses que la no discriminació hauria de ser un valor per a totes les

persones? Per què?

- Si vols, pots escriure ara quines coses hauries de dir o fer perquè es manifesti que no discrimines ningú i ets tolerant amb les altres persones. Han de ser coses molt petites i concretes, com ara:

Haig d'intentar:

- No dir expressions com "És una gitana" i semblants.
- No seguir amb la vista a persones que vegi al carrer o al metro, perquè són d'una altra raça.

-

-

Després, ves observant, al llarg del curs, si ho poses en pràctica o no, senyalant si ho has fet (+) o si no (-).

Es millor la pau.

Civisme i convivència 8è. (12-14 anys)

8

És millor la pau

ÉS MILLOR LA PAU

Contingut

L'objectiu d'aquesta unitat es presentar el concepte "pau" com a valor universal i possibilitar la reflexió al voltant dels/les alumnes, per tal que l'integrin dintre de llur escala de valors. L'educació per a la pau abarca diversos àmbits i nivells d'acció educativa i els seus límits s'endinsen en d'àrees com drets humans, sexisme i ecologia -per esmentar-ne algunes-. Per aquest motiu, no s'ha de considerar la següent proposta com a única i específica, sinó dintre del treball global a realitzar durant el curs que ens ocupa.

El contingut central és el mateix concepte de pau, presentat no únicament com l'absència de guerra, bel·licisme o violència, sinó més aviat com la negació de qualsevol tipus d'agressivitat arbitrària (física, verbal, psicològica...). És per això que de seguida s'intenta la traducció del seu significat pel que respecta a les inter-relacions personals quotidianes. El tercer contingut que s'analitza és la guerra i les seves repercussions, sobretot a nivell social, així com la contradicció despeses armamentístiques vs. subdesenvolupament.

Finalitats com fomentar les actituds de cooperació i col·laboració en els/les alumnes, estimular llur aplicació en el propi entorn i valorar el diàleg com a eina per a la recerca d'acord, així com la mateixa tècnica de resolució de conflictes, es troben subjacents al llarg de tota la unitat.

Activitats

- 1) Pensant sobre la pau (**Comprensió crítica**)
- 2) La pau significa... (**Construcció conceptual**)
- 3) Ens podem trobar amb situacions com aquestes (**Resolució de conflictes i Auto-regulació**)
- 4) Algunes conseqüències de la guerra (**Comprensió crítica**)
- 5) Armes i fam (**Debat i Role-play**)
- 6) Gandhi: més que un personatge (**Role-model**)

Pensant sobre la pau

(DIBUIX: Una pistola amb el canó fet un nus. Tret del Centre Permanent per a la Pau Pompidou. París, 1989)

"És millor la pau. Això està claríssim, no? Per què, doncs, no existeix? M'agradaria saber per què les coses que són bones i òbvies no succeixen quasi mai a la realitat.

Hi ha persones que volen la guerra. Això també està clar. Per què? Potser només perquè hi ha interessos econòmics al seu favor. O potser hi hagi altres motius. No sé, però tot això ens ha de fer pensar."

"Jo em conec. Sé quan estic a punt d'esclatar i, en aquells moments, sé també que si m'ho proposés de valent, amb molta voluntat, la majoria de vegades podria controlar-me i no fer el que faig. Però no.

Que què faig? Cridar, donar cops de puny a les parets, enfadar-me... Aleshores penso que només jo tinc la raó, que la resta de gent només vol fer-me la guitza o em són en contra. No ho són, dels meus."

"Mira, la veritat és que estic totalment en contra de la violència. De totes totes. No condueix a cap cosa bona. No m'agraden les armes, ni el servei militar, ni les joguines bèl·liques, ni la boxa, ni els insults als àrbitres...

Vols dir què vull a la meva feina? Ser el millor. El millor en tot. Tal i com ho tenim muntat, has de despabilar-te per passar al davant. Hi ha molta competència i t'has d'exigir el màxim, si no vols quedar-t'hi al darrera. Has de competir amb els altres i amb tu mateix."

Això que acabeu de llegir són alguns comentaris que guarden relació, encara que no ho sembli, amb la pau.

La pau. S'ha dit molt sobre ella: amb paraules, amb música, amb art, amb fets. I... què és la pau? Segurament tothom podríem dir un munt de coses sobre ella. Però, de vegades, ens podríem oblidar de quelcom.

Hi ha un refrany que diu: "Qui sembla vent, cull tempesta". Amb això el que volem dir és que, perquè hi hagi pau, no és suficient amb què no hi hagi guerres, terrorisme, accions violentes, agressions, maltractaments... Si bé això seria, per si mateix, un guany formidable.

Estar a favor de la pau implica també una determinada manera de veure la vida i de relacionar-se amb les persones que ens envolten. Vol dir intentar trobar la millor solució als problemes que tenim, col.laborant tothom perquè aquesta sigui possible. Vol dir expressar la pròpia opinió i intentar comprendre els parers de les altres persones, sense imposar-se autoritàriament. Vol dir no marginar ningú per raó física, de sexe, raça, ideologia, etc. Vol dir...

La nostra vida de cada dia pot ser una manifestació del que pensem sobre aquest tema. Hi ha molt a fer per la pau i està al nostre abast.

Pensem sobre la pau:

- Expliqueu les qüestions principals del text que acabeu de llegir.

- Escriviu totes les idees que s'us acudeixen al voltant de la pau:

• Pau vol dir...

-
-
-
-
-

• Pau no és...

-
-
-
-
-

- Com podríeu demostrar a la vida quotidiana que heu pres partit per la pau? Poseu quants més exemples millor (a la família, a l'escola, amb els amics i amigues, al carrer, a la vida com a persones adultes...).

- Com podrieu demostrar a la vida quotidiana que heu pres partit per la pau? Poseu quants més exemples millor (a la família, a l'escola, amb els amics i amigues, al carrer, a la vida com a persones adultes...).

La pau significa...

A partir de les qüestions que us proposem, concreteu el significat d'aquesta paraula, pau, tan sovint utilitzada. Comencem pel contrari:

- Què vol dir "violència" per a vosaltres?

- Quans tipus de violència en podeu dir? Expliqueu-los i poseu un exemple.

- Alguna vegada és pot justificar la violència? Per què sí o per què no?

- En cas d'haver contestat afirmativament la pregunta anterior, expliqueu en quines situacions es podria admetre.

- Quan es pot dir, en general, que hi ha pau?

- Quines altres paraules es relacionen amb la paraula "pau"?

- I quines volen dir el contrari?

- Expliqueu com es relacionan amb la pau aquest llistat de paraules: Respecte, Solucionar, Col.laborar, Participar, Diàleg, Cooperació, Justícia, Solidaritat, Personalitat, Acceptar-se a sí mateix i als altres.

- Escriviu, en ordre de preferència, allò que cadascú de vosaltres considera com a més important de tot. Justifiqueu cada classificació.

- Fins a quin punt és important perquè hi hagi pau, la nostra manera de pensar, ser i fer?

Llegiu, com a cloenda, aquests versos del poema Fidelidad de Blas de Otero:

"Creo en la paz. He visto
altas estrellas, llameantes ámbitos
amanecientes, incendiando ríos
hondos, caudal humano
hacia otra luz: he visto y he creído."

(De Otero, B. (1987, 5ª ed.): Pido la paz y la palabra. Barcelona: Lumen. pàg. 75.)

Ens podem trobar amb situacions com aquestes

Analitzeu amb atenció aquestes situacions que us presentem:

• **Situació 1:**

"No sé perquè, però aquest professor no em cau gens bé. Heu vist quin posat que té quan explica a classe? Avui, durant la seva hora, li faré la guitza de valent. Veurem per on surt!"

• **Situació 2:**

"És que sempre estan a sobre meu. M'agafen els llibres, em donen empentes... 'Estem jugant! -em diuen- Què no ho entens?' Però no ho puc aguantar. Ho fan perquè salti, només per això. I després, quan ho faig, es queixen i s'enfaden."

• **Situació 3:**

"Des de fa uns dies, no em trobo bé amb el grup. Hi ha algunes persones que, cada vegada que obro la boca, ja estan fent acudits. I vinga rialles d'amagades i comentaris en veu baixa... Per què no m'ho diuen directament?"

Contesteu aquestes qüestions:

- Expliqueu en què es contradiuen aquestes situacions amb el concepte de pau, tal i com aquí l'estem entenent.

- Aplicant la tècnica de resolució de conflictes que vam treballar a la unitat "Solucionant alguns problemes", trobeu solució a una d'aquestes situacions.

Recordeu: Heu de

- 1) definir el problema i imaginar com es deuen sentir totes les persones implicades;
- 2) descriure tot allò que es relaciona amb la situació;
- 3) cercar-ne possibles solucions;

- 4) escollir la millor, després de valorar-les; i
- 5) explicar-la en profunditat, com si l'haguessiu de portar a terme.

- Penseu si hi ha alguna cosa que no acaba d'anar del tot bé en la relació entre vosaltres. Intenteu trobar-ne solució seguint les indicacions anteriors i apliqueu-la. Després comenteu com l'heu aplicat i quina valoració en feu del resultat.

Algunes conseqüències de la guerra

Zigo, un noi d'onze anys, és el Cap d'Estat Major de l'imaginari país de Geolínia. Aquestes són algunes de les seves idees sobre la guerra i les armes:

"No es va morir a la guerra, perquè, normalment, els generals no es moren a la guerra. A la guerra, és més fàcil que s'hi morin els soldats. Més ben dit, tal com es fan les guerres avui en dia, en general es moren més fàcilment els civils, les dones, els vells, els nens; perquè els generals organitzen els seus exèrcits per tirar bombes potentíssimes sobre les grans ciutats. (...)

Però hi ha raons (...) per interrompre l'exportació d'armes. (...) Una raó és que les armes són mortíferes, i per molt que tothom digui sovint que les seves armes no serveixen per a ser utilitzades, sinó només per a fer agafar por als seus adversaris, més tard o més d'hora esclata una guerra i es mor una pila de gent.

- Les guerres són útils! -van fer a cor en aquell moment els generals-. Si de tant en tant no es morís una mica de gent a la guerra, en seriem massa a la terra, i no hi hauria lloc per a tothom!

En Zigo va fer com si res i prosseguí:

- La segona raó és que en lloc d'armes podem produir i exportar arades, tractors, ponts, granges i fàbriques. Si per comptes d'armes venguéssim aquestes coses als països pobres, es podria eliminar la fam del món."

(SILVESTRINI, V. (1988): Un general petit petit. Barcelona: Edicions de la Magrana. Col. El Petit Esparver, nº 32. pp. 10-11 i 36-37.)

- Subratlla les frases que vulguis destacar del text anterior.

- Enumera les conseqüències a què poden portar les guerres.

- Quina és la teva opinió entorn dels arguments d'en Zigo en contra de les guerres i l'armament?

- És necessari que els països tinguin un fort sistema de defensa? Per què?

- Explica el significat d'aquesta frase: "La gent oblida ràpidament els actes prepotents quan el que els ha de patir és un altre." (Op. cit. pàg. 57).

Podries posar algun exemple d'aquest tipus d'accions a què es refereix la cita?

Armes i fam

El nostre món està ple de contradiccions. Algunes més grans que altres. La que ara comentarem és de les grosses: les despeses en armament fetes per les superpotències i, en general, tots els països, i la fam, les malalties, en definitiva, el subdesenvolupament en què viuen milions de persones.

- Cerqueu arguments a favor i en contra de l'armament.

• Arguments a favor:

-
-
-

• Arguments en contra:

-
-
-

- Imagineu que podeu fer una entrevista als dirigents polítics del nostre estat sobre aquesta qüestió. Redacteu les preguntes que els faríeu i penseu també quines respostes us podrien donar.

Gandhi: més que un personatge

Podem simbolitzar la pau de moltes maneres: un colom blanc, dues mans entrelaçades... També són moltes les persones que han treballat i treballen perquè la pau pugui ser realitat. Una d'aquestes va ser Gandhi.

Llegiu aquestes breus notes que hem extret de la seva biografia:

"En la campanya que ell organitzà al març de 1930, per aconseguir l'enderrocament d'un impost excessiu per a un producte alimentici, la sal, més de seixanta mil persones varen ser empresonades. Aquesta campanya, como totes les seves, es fonamentava en el "satyagraha" o resistència pàcifica."

a) Comenteu aquest fet. Què en penseu del nombre de manifestants i de la resposta que el govern va donar -l'empresonament- a una postura pacifista?

b) Cerqueu més informació sobre la vida de Gandhi. Feu també un recull de fotografies seves.

c) Reflexioneu sobre la tasca que va desenvolupar. Què es el que considereu com a més destacable?

d) Com definiríeu l'expressió "resistència pacífica"? Quina valoració en feu?

e) Quines altres persones, associacions, institucions, etc. coneixeu que es dediquin a treballar perquè la pau sigui possible?

f) I nosaltres? Què en podríem fer per a la pau? Feu un llistat amb totes les idees i propostes, especificant, al costat, la forma de dur-les a terme.

Avenç o retrocés?

Ciència, tècnica i ecologia 8è. (12-14 anys)

9

Avenç o retrocés?

AVENÇ O RETROCÉS?

Contingut

La finalitat d'aquesta unitat és desenvolupar en els/les alumnes de 8è. una actitud d'ètica ambiental. Això implica prendre consciència de la situació conflictiva en què es troba actualment el medi ambient i adoptar una actitud de compromís i col.laboració actius envers la seva protecció.

El contingut subjacent que dóna unitat a aquest àmbit temàtic és la consideració de l'ecologia -o, millor dit, del anomenat problema ecològic- des d'un plantejament múltiple, reprenent així el treball realitzat al curs anterior. En aquesta ocasió, la multiplicitat de la realitat ambiental serveix com a punt de partida tant per a generalitzar el concepte -que vol conduir cap a una primera i molt superficial connexió entre ciència, tècnica i ecologia-, com per esboçar el que seria el contingut central d'aquesta unitat: les paradoxes o contradiccions reals que hem de resoldre com a protagonistes i responsables del futur ambiental del planeta.

Aquest contingut s'exemplifica en els següents interrogants: energies alternatives i cura del medi ambient vs. comoditat; excedents de producció vs. subdesenvolupament; increment de la contaminació vs. futur; paper de la ciència i dels avanços tecnològics vs. contaminació i mal us... S'han intentat presentar aquestes temàtiques com a conflicte entre valors, intentant, però, arribar a una postura consensuada i compromesa de respecte i cura del propi entorn.

Activitats

- 1) Ecologia, és a dir, multiplicitat (**Comprensió crítica**)
- 2) El pare Sol (**Comprensió crítica**)
- 3) Progrés o retrocés (**Debat**)
- 4) Ciència-ficció? (**Role-play**)
- 5) Una alternativa (**Role-model**)
- 6) Natura (**Exercici auto-expressiu**)

Ecologia, és a dir, multiplicitat

(DIBUIX: Un mirall esquerdat on es reflecteix, desfigurat, un paisatge)

Al principi, per conservació del medi ambient s'entenia mantenir els espais naturals nets i no fer mal als animals. Després aquest concepte s'amplià com a resultat de la multiplicitat de factors que s'han de tenir en compte per a respectar-lo.

Havies pensat mai que...?

- La sobrepoblació no vol dir només que hi ha molta gent, sinó molta en relació als recursos necessaris per alimentació i vivenda.
- La construcció d'una presa per garantir el subministrament d'aigua, pot alterar tant l'equilibri ecològic com per a fer desaparèixer una part de la flora i la fauna de la zona.
- De vegades, els excedents alimentaris es destrueixen quan hi ha milions de persones que pateixen fam
- Més de la meitat dels boscos del planeta, els quals necessitaren anys per a formar-se, han estat ja destruïts.
- Hi ha persones que ja estan patint les conseqüències del forat a la capa d'ozó i han de prevenir-se de les radiacions nocives del sol.
- L'explotació irracional dels recursos de la terra, que estan distribuïts de forma desigual per tota la seva superfície, condueix al seu esgotament
- Les conseqüències del que avui fem respecte al medi ambient les viuran directament les properes generacions.

Aquesta és tan sols una petita mostra del que podem dir la nostra realitat ecològica. Són molts els factors que hi incideixen i la majoria d'aquests estan relacionats.

Per exemple, a l'agricultura. Es planifiquen hectàrees i hectàrees d'un determinat conreu perquè serveixi d'alimentació a una població concreta. Per tal que la terra produeixi més i més de pressa, s'hi utilitzen tota mena d'adòbs,

fertilitzants i insecticides.

Però, alhora, aquests productes poden contribuir a la degradació del medi ambient. Donat que la majoria de les vegades acostumen a ser compostos químics, si contenen cap element contaminant, en ser arrossegats per l'aigua, contribueixen a la degradació del medi, al mateix temps que la estenen. Per la seva part, aquests productes han estat fabricats per una indústria que pot contaminar el medi ambient de formes molt diverses: amb un consum excésiu d'energia, amb un transport de les matèries primes i de la mercaderia que no respecti el medi ambient, amb residus contaminants...

Cal dir el mateix pel que respecta a la maquinaria utilitzada per a fer aquesta explotació agrària de forma molt planificada, racional *-de veritat és racional?-* i industrial. Al mateix temps, la terra s'esgota, i encara més ràpidament.

Amb tot això, la conclusió és clara: tenim al davant nostre un greu problema. No s'ha de ser pessimista ni catastròfic, però tampoc no podem pas adoptar una actitud confiada i en excés optimista, en ambdós casos perquè depen de nosaltres. Tot plegat ens trobem davant d'una situació difícil.

Per una banda, els avanços científics i tecnològics han contribuït a fer-nos la vida millor. I millor no vol dir tan sols més fàcil o còmoda. Però això -hi ha que dir-ho tot- només val per a una part de la població. La resta viu en condicions de vida infrahumanes. D'altra banda, hem d'actuar per a conservar i garantir a les persones que vindran darrera nostre *-tenim aquest deure, no?-* un planeta que trigà milenis en formar-se i que, si no posem de la nostra part, destruïrem sense remei.

Analitzem ara aquesta informació:

-Subratlleu les idees principals.

- Què heu pensat i sentit després de llegir les qüestions que han sortit a la primera part del text?

- En quina mida el poder polític i la societat en general són conscients d'aquesta problemàtica?

- Comenteu i doneu resposta als dos interrogants que han sortit a la segona part del text (assenyalats en cursiva).

- Reflexioneu també sobre la contradicció que apareix en el darrer paràgraf: "desenvolupament vs. subdesenvolupament". Sabieu que s'ha arribat a fer acords entre governs de països desenvolupats amb països del Tercer Món per a donar-los ajut econòmic a canvi de dipositar-hi els seus residus tòxics?

Havíeu pensat mai que les persones podem fer quelcom més que consumir i contaminar, perquè la terra no és només nostra sinó de tot el que n'hi ha que té vida?

El pare Sol

Tot seguit us presentarem un recull de cites d'una novel·la juvenil força interessant. El seu autor és Joaquim Carbó. A partir d' un desastre ecològic, greu i imaginari, els protagonistes -i amb ells, l'autor- ens ajuden a pensar en els perills que hi podem córrer, al mateix temps que ens fan conscients de la bellesa de la natura.

"Hi havia una cosa... Bé, n'hi havia moltes, de coses, que la intrigaven. La primera, però -i calia formular-la abans que algun aspecte nou i més apassionant del paisatge la convertís en passada de moda-, era una construcció que s'iniciava a tocar de la casa dels senyors, un cobert que semblava un hivernacle però que es veia d'una hora lluny que no ho era, un hivernacle. Ho va preguntar.

Què li havien dit, a l'Artemi gran! Que si la font de tota la vida procedia del Sol; que si, llevat de l'energia nuclear que s'obté directament de la matèria, tota la resta és obra i gràcia del sol, o del vent, i que si tomba i que si gira, i que si tu vés per aquí, que jo vaig per allí...

L'Artemi gran continuava pontificant les excel·lències del pare Sol. El seu fill, més endarrere, sota els efectes de la rialla burleta de la Letes, i els ulls admirats de la Lola, traduïa el discurs patern, tan conegut, en termes més concrets:

- En definitiva, el pare, en aquell cobert, vol obtenir energia solar, que substitueixi de mica en mica la que usem normalment. O sigui, que no estiguem pendants tot el dia del miracle de la claror que s'obté gràcies al fil que es connecta al cable que enllaça amb el transformador que rep la força del salt d'aigua o de la combustió malsana de carbons i petrolis... Això que fa tanta gràcia a la Letes, i que a tu, Lola, et semblava un hivernacle, serà una mena de forn solar gràcies al qual tindrem tanta aigua calenta com voldrem, tant de foc com necessitem, í...

- Sí, home! Amb quatre vidres i uns pedrots faràs funcionar la televisió, oi, nano petarrell?

La discussió va continuar una estona més. De fet, n'hi havia per parlar-ne hores i hores. Era l'enfrontament del pensament i la tècnica, dels partidaris de l'energia blava o tova i de l'energia dura; dels racionalistes que voldrien que la vida s'allargués encara que només fossin uns quants segles sobre

aquesta terra, i dels irracionalistes que són capaços de cruspir-s'ho tot en una o dues generacions; de l'autèntic progressista constructiu i dels que pensen que, un cop mort, merda per als que quedin; de la formigueta que gasta el just i conserva el sobrant per als altres, i la multinacional que vol tot el benefici per ara mateix; entre el i la , això i allò, el d'aquí i el d'allà.

Com que n'hi havia per hores, tots van agrair que l'Artemi gran, en arribar al cim d'un petit pujol, fes un crit, aoeoa!, i tallés en sec la xerrada. L'home va passar-se pel cap la corretja de la motxilla, es va treure el jersei i se'l va lligar a la cintura per les mànigues. Es va espitregrar la camisa i es va girar de cara a la claror del sol. Va tornar a bruelar, aoeoaaa!, aoeoaaa!, i un esbart d'ocells que aprofitava els grans de blat del rostoll es va aixecar amb recança pel benifet que deixaven d'aprofitar, però amb la idea de tornar-hi i ben aviat."

(CARBO, J. (1990: 2ona. ed.): Calidoscopi de l'aigua i del sol. Barcelona: La Magrana. Col. L'Esparver, nº 39. pp. 7-8.)

- Subratlla en el text les frases que consideris més interessants i significatives.

- Quina és la teva opinió sobre el fragment que acabes de llegir?

- Explica la postura burlesca de la Letes ("Sí, home! Amb quatre vidres i uns pedrots faràs funcionar la televisió, oi, nano petarrell?") davant del que estan dient l'Artemi gran i el seu fill.

- Quin és el significat de l'expressió "energies alternatives". Cerca'n informació i sintetitza-la.

- Estàs a favor de trobar i emprar aquestes energies alternatives -encara que et suposi renunciar a certes comoditats- en benefici del medi ambient, o te n'oposes? Raona la teva postura.

Progrés o retrocés

En el fragment anterior es troba un paràgraf on s'oposen dues maneres molt clares d'enfocar el tema de l'energia i, en general, del medi ambient. Ara us presentem una nova cita que també planteja la pol.lémica progrés vs. natura:

"- Els ciutadans, ara, es deuen despertar. D'aquí a una estona, després d'haver entaforat la família dins l'altra plaga del segle -el cotxe- i d'haver-lo atapaït amb la nevera, el transistor -o el televisor portàtil, si convé-, la gàbia del canari, la taula plegable, la cistella amb la coberteria, les cadires de pinça, el gat i els ingredients per fer la paella, es llançaran a l'autopista i s'escamparan per carreteres comarcals com aquesta tot posant en perill els pacífics vianants.

- Pare, la Letes se'n riu del que dius dels ciutadans!

- Mira, noi, jo només sé que el meu pare diu que les passàven magres fins que no van arribar els turistes. I que la construcció de torres ens ha anat de primera. A casa els plantem els jardins i en tenim cura tot l'any. I és molt més fàcil anar al poble amb el Citroën que amb la tartana, i que els camins són millors ara que abans amb les roderes de carro: així, el metge, pot venir fins a casa quan li truquem, perquè el telèfon també és una gran cosa.

L'Artemi gran va baixar dels llimbs:

- Tothom té raó, és clar! I el progrés és el progrés. Jo també en tic, de cotxe, encara que sigui una carraca, però procuro no ser-ne un esclau."

(CARBO, J. Op. cit. pp. 10-11.)

Analitzeu les següents qüestions:

- Descriviu tots els arguments possibles, a favor i en contra, de la postura que en el text de l'activitat anterior han anomenat "racionalista", és a dir, la que defensa la conservació del medi ambient per sobre del progrés.

• Arguments a favor:

• Arguments en contra:

- Ara feu el mateix respecte a la postura "irracionalista", que vol continuar mantenint el mateix ritme de vida, sense parar atenció en les conseqüències negatives que això podrà reportar a les properes generacions.

• Arguments a favor:

• Arguments en contra:

I per acabar, llegiu aquest altre paràgraf:

"No! El pare no era enemic de res. Estimava el progrés, n'estava admirat. Només temia el mal ús que els homes en fem."

(Op. cit. pàg. 32)

Ciència-ficció?

El fragment que tot seguit llegireu tracta d'una situació, ara per ara, totalment irreal i imaginària. Però, el que en d'altres èpoques era un somni, avui és una realitat...

"L'empresa que controla els serveis del ferrocarril s'ha adonat de la terrible competència de què és objecte per part d'altres sistemes de locomoció, i més ara que es preveu el transport individual per l'aire, gràcies -o per culpa de- a la propera instal·lació a la vella Europa de la multinacional AIRVOL, radicada als EE.UU., la qual s'ha compromès a fabricar entre nosaltres, a títol d'assaig, només, més de tres-cents mil aparells anuals, gairebé mil diaris.

Ara, doncs, la gent dels ferrocarrils intenta fer més atractius els desplaçaments en tren. I com s'ho han empescat, els cervells de la companyia? D'una manera molt fàcil.

Per tal de no cansar els usuaris i evitar l'aparent monotonia d'un mateix paisatge -la major part de casos són gent que poden fer-lo servir diàriament-, han substituït les finestres tradicionals amb unes pantalles de les mateixes mides i característiques que, en lloc de deixar-te mirar el paisatge i adonar-te, com abans, del pas de l'any que canvia els camps de marró en verd clar i en verd fosc fins a daurar-los i semblar d'or, o de contemplar les arbredes com s'omplen de fulles, o els ramats com pasturen, o els pals de l'electricidad..., ara, en lloc de finestres, hi ha pantalles de televisió a través de les quals, segons el teu desig -que pots expressar amb la selecció d'entre el programa que t'ofereixen-, el paisatge que contemples no és el que correspon al lloc pel qual circula el tren. Uf! No m'he explicat gens bé. De fet, però, és igual! Suposo que ningú no les llegirà, aquestes notes. En tot cas, un conegut o alguna persona que les descobreixi a cal drapaire i senti certa curiositat per saber què pot dir un desconegut que va viure en altres èpoques. Això, en el cas que algú encara sigui capaç de llegir, llavors, ja que, de cara al futur, tot sembla donar la raó a un pensador que havia fet indignar el pare, un tal McLuhan, autor de La Galàxia Gutenberg, que a començaments dels anys setanta -quan jo acabava de néixer- va formular unes teories en les quals afirmava que l'era del llibre s'acabava. El pare deia que, encara que això pogués arribar a ser veritat, no hi havia dret que se'n parlés. L'Artemi gran, llavors, practicava l'estratègia de l'estruç. Amb el seu optimisme i la seva vitalitat lluitava contra uns fantasmes, contra uns molins de vent massa

poderosos per poder ser vençuts a nivell individual. Aquí era on calia aplicar les solucions col·lectives.

M'adono que tot això és reiteratiu i que no me'n surto, que no explico allò que realment voldria concretar. Res, en dues paraules, només: resulta que en algunes línies del tren, per fer més atractiu el desplaçament, en lloc de finestretes hi ha pantalles que t'ofereixen la visió d'un viatge pels Alps, pel Gran Nord, per les vores del llac Titicaca o, posem per cas, si el viatge és molt llarg, un resum del recorregut del Transsiberià, talment un film d'aventures.

L'Andreu i jo, potser d'una manera absurda, fidels encara a una realitat que ens costa tant d'acceptar, no hem volgut participar en el joc i hem renunciat a la ficció per tal de poder contemplar el que teníem realment a tocar, o sigui, les costes del Garraf, i ens hem quedat al vestíbul."

(Op. cit. pp. 36-36)

Fa pensar, oi?

- Expliqueu la vostra opinió sobre el fragment que acabeu de llegir: què us ha semblat, si ho considereu o no exagerat, com creieu que serà la vida en el futur...

- Ara, recolzant-vos en tot el que heu anat llegint en aquesta unitat i d'altres informacions que coneixeu, inventeu una situació semblant a la que s'ha descrit en aquest fragment.

És a dir, partint de la situació actual de la natura, escolliu algun problema i imagineu a quins extrems ens podria portar de no posar-hi solució. Després, feu una petita història sobre allò que heu imaginat, amb personatges i diàleg. Per acabar, representeu-la a tot el grup.

Una alternativa

El nom de Greenpeace no és tan sols el d'un vaixell la tripulació del qual realitza accions, més o menys originals, en defensa de la natura. Hi ha moltes persones de països diferents que treballen coordinadament i col·lectiva perquè aquestes accions siguin possibles i efectives. Greenpeace és, ara per ara, la demostració de què hi ha molt a fer per la natura i de què és possible fer-ho. El que presentarem tot seguit és tan sols un exemple:

Els membres de Greenpeace es distribueixen el treball a fer en funció de les necessitats ecològiques. Anem a suposar que els dofins es troben en perill d'extinció. Aleshores, estudien les mesures a prendre per tal d'influir en l'opinió pública i en l'estament dirigent amb l'objectiu de protegir aquesta espècie. Hi ha tota una feina al darrera molt complexa. No es tracta només d'actuar directament sobre un problema en concret, sinó també de dur a terme altres treballs igual d'importants: des d'esbrinar les necessitats i establir-ne prioritats, fins a estudiar les lleis per tal de no sortir-se'n dels límits legals; des de recaptar fons, fins a donar a conèixer públicament la realitat i la seva postura...

Així, fa uns anys, la campanya de Greenpeace en Espanya es va centrar en la contaminació del mar. Per aconseguir aquest objectiu, varen portar a terme accions diverses: Es van passejar davant la Central Nuclear de Vandellós amb les seves petites llanxes pneumàtiques. Realitzaren un estudi de les zones denominades com a reserves naturals. Van abocar, davant del Ministeri d'Obres Públiques, una tona dels residus que vertia una mina al mar. També van tractar d'impedir, tot obstaculitzant i retardant, l'entrada a ports espanyols de vaixells carregats amb armament nuclear...

Ara reflexionem sobre aquesta tasca:

- Comenteu el que acabeu de llegir. Què en penseu?

Natura

Llegeix amb molta atenció aquest fragment:

"La mateixa Letes, tan acostumada a transitar per aquells indrets, no deixava d'adonar-se que tot era una mica diferent, que allò que en tenia tan vist i fressat, prenia una altre aire si t'hi encaraves amb un esperit agraït, deixant de banda les cabòries de cada dia: quan una herba tornava a ser només una herba i no un aliment que calia arrencar per als conills. Quan un arbre era només una obra d'art que havia nascut i crescut per decorar aquell racó de món i no un rebost de llenya per encendre el foc."

(CARBO, J.: Op. cit. pàg. 9)

És maco, veritat?

- Explica el que ens està dient, una mica d'amagat, aquest fragment.

- Mira, amb els ulls de la imaginació, un paisatge qualsevol. Què és el que tu en podries resaltar, a l'igual que ha fet la Letes línies amunt?

- Escribeu, lliurement, sobre la natura. Pots agafar qualsevol aspecte: des de la problemàtica ambiental als sentiments que et provoca la seva contemplació. També ho pots fer mitjançant diferents estils: redacció, crònica, poesia, ironia, faula...

Publicitat: No és or tot el que llueix.

Elements conceptuals i filosòfics 8è. (12-14 anys)

10

Publicitat: no és or tot el que llueix

PUBLICITAT: NO ÉS OR TOT EL QUE LLUEIX

Contingut

L'objectiu d'aquesta unitat és desenvolupar en l'alumne/a una actitud crítica davant del fenomen publicitari, mitjançant el qual es pretén que adoptin també la mateixa actitud davant del consumisme.

Com a contingut inicial es parteix d'establir la relació entre conceptes tals com publicitat, mass-media, sistema econòmic, publicitat, necessitat i consum i consumisme, especialment. El següent àmbit a analitzar és el mateix llenguatge publicitari, és a dir, la presa de consciència d'alguns dels mecanismes utilitzats per la publicitat per tal d'influir en la conducta i incitar a comprar el producte. Davant d'aquesta tasca, no es pretén cap valoració que no sigui l'actitud crítica i de coneixement veraç de la realitat que abans es mencionava.

En certa forma, caldria considerar aquesta unitat com a continuació, a partir d'una temàtica diferent, de "Tenim cura de la salut?" (unitat de 7è.), en constituir també matèria d'aquest àmbit de l'educació. En aquesta ocasió també s'ha intentat derivar la reflexió cap als vessants més personals i subjectius, per a estimular, d'aquesta forma, l'auto-regulació de la pròpia conducta pel que fa a aquest gran risc dels sistemes econòmics capitalistes. Expressament, s'ha eludit el tema de sexisme i publicitat, entre d'altres raons perquè es considera en la unitat sobre discriminació per raó de gènere de setè i, també, perquè s'ha optat per donar un enfocament més general, fonamentat en els aspectes centrals del que envolta al món de la publicitat.

Activitats

- 1) Algunes consideracions sobre la publicitat (**Activitat d'informació**)
- 2) I ara, anem a publicitat (**Comprensió crítica**)
- 3) Sobre el paper (**Comprensió crítica**)
- 4) Unes esportives (**Role-play**)
- 5) Publicitat i consum (**Debat**)
- 6) Altra classe d'anuncis (**Clarificació de valors**)

Algunes consideracions sobre la publicitat

(DIBUIX: un carrer tot ple de publicitat: a les tanques, a les parets, als taxis i autobusos...)

Alguna vegada haureu llegit o llegireu que vivim en la societat de la informació i de la comunicació. Això vol dir que allò que s'anomena "mass-mèdia" o mitjans de comunicació social o de masses, és a dir, la televisió, la ràdio i la premsa, i d'altres noves tecnologies, com ara els telex i els fax, permeten que es tingui notícia de qualsevol esdeveniment arreu del món quasi al mateix temps que s'està produint.

Quelcom de semblant passa amb la publicitat. Gràcies a alguns d'aquests mitjans, ens referim sobretot a la televisió, premsa i ràdio, unes determinades marques de productes ben diferents -des de joguines a electrodomèstics, passant per alguns establiments-, ens arriben dia rera dia. I això sense parlar d'altres espais destinats per a fer publicitat, com poden ser les tanques que trobem a qualsevol carrer, pegada a parets o quioscos, penjada a fanals o a dalt d'edificis, amb construccions lluminoses en moviment...

Tampoc no podem oblidar el que es diu "publicitat indirecta", aquella que surt en les pel·lícules com si res o en retransmissions esportives; a la roba, a les motxilles... Si ens poséssim a anotar tots aquells productes que avui, d'una manera o d'una altra, ens han anunciat, de ben segur que deixariem un munt o renunciariem a les poques hores d'haver començat!

Estem en una societat de consum. Això vol dir, entre moltes altres coses i simplificant molt, que es pot escollir entre diferents versions d'un mateix producte. La publicitat serveix -entre d'altres coses també- per a promocionar-ne una -o varies, o totes- d'aquestes versions. Marques de llet, per exemple, hi ha moltes, però recordem més les que s'anuncien i la que prenem, encara que no ho faci. En aquest sentit, val a dir que la publicitat ens informa de determinat producte i dels seus avantatges.

Però, ja ho sabeu, no és or tot el que llueix i també es poden córrer certs riscos. Un d'aquests és creure-s'ho tot el que se'ns diu amb els anuncis. Els mètodes i tècniques publicitaris o "marketing" es posen al servei de l'empresa, firma o marca que els ha contractat, i la seva tasca és precisament aconseguir augmentar el nombre de vendes del producte del que en fan la publicitat. No han de treballar per aconseguir que aquest producte sigui realment el millor dels que podem trobar per al mateix us en el mercat. Això és feina de les empreses que els fabriquen. Per tant, poden destacar tan sols les qualitats del

producte i no dir-ho tot. Però, de qualsevol forma, a les agències publicitàries els interessa molt dir la veritat, perquè sempre és millor i, a més, així la gent hi confiem.

Un altre risc és deixar-se portar per la publicitat i comprar o consumir coses perquè sí, sense poder donar cap altra explicació. D'això podem dir que no és tan responsable la publicitat, sinó la societat en què vivim, que també -i tan bé!- han anomenat de consum. Comprem coses perquè les necessitem, o són boniques, o ens agraden, o perquè tothom les té, o perquè... Però tot això, en realitat, ens correspon a nosaltres esbrinar-ho.

Així, abans de comprar res, una de les coses que hem de fer és la d'informar-nos ben bé de les seves característiques i escollir el que vagi millor per al que nosaltres volem. Per exemple, si es tracta d'alimentació, es pot llegir la composició, veure la data de caducitat, etc. Si és de neteja, també cal saber la composició, per tal de no córrer riscos innecessaris d'accidents, o no contaminar més la natura... Si es tracta de tecnologia -ordinadors, vídeo-jocs, compactes discs...- es pot pensar en la garantia, demanar opinió a persones que ja en tenen o que són especialistes, etc.

Però, per damunt de tot, cal reflexionar i pensar per què ho volem, no sigui, pel contrari, que ens deixem portar. Sé perquè ho vull comprar o només ho faig perquè sí, per tenir-ho?

Una vegada, un nen petit, de sis anys, va dir als pares: "Vaig a escriure la carta als Reis d'Orient". I va agafar paper, llapis... i un catàleg de joguines.

Després d'haver llegit aquest text, reflexionem una mica sobre el que ens ha dit:

- Quines són les idees principals que s'exposen en aquesta lectura? Comenteu-les breument.

- Definiu, en funció del text, què és publicitat, consumisme, marca i necessitat. Expliqueu, també, la relació que hi ha entre aquestes paraules.

- Definiu, més ampliament, el concepte "publicitat indirecta" i busqueu-ne exemples.

- Justifiqueu l'anècdota del nen que es troba al final del text.

- Expliqueu què vol dir aquesta pregunta que ha surtit cap al final de la lectura: "Sé perquè ho vull comprar o només ho faig per tenir-ho?". Poseu exemples d'un i altre cas.

- Expliqueu si, alguna vegada, us heu comprat alguna cosa que no necessitàveu, però que volíeu tenir de totes totes, i comenteu aquestes situacions explicant què n'opineu ara.

I ara, anem a publicitat

Aquesta frase o de semblants, les podem sentir a qualsevol canal de televisió. En aquesta ocasió, anirem als anuncis, però mirant-los amb altres ulls.

Dividits per grups, analitzareu quatre tipus de productes:

- Neteja domèstica.
- Productes per a la neteja i bellesa personal (colònies, gels, cremes...).
- Vehicles.
- Joguines.

Heu d'observar els anuncis televisius del producte que us hagi correspost, durant una setmana: al migdia, a la tarda i al vespre.

Després, amb el vostre grup, contesteu aquestes qüestions:

- Intercanvieu opinions sobre la impressió general que heu tingut en veure els diferents spots publicitaris i sintetitzeu-la.

- Descripció completa de l'anunci. És a dir, heu d'escriure el text de la forma més exacta possible; el lloc o llocs on transcórrer; els personatges que surten; els colors que utilitzen; si n'hi ha música, el tipus de música que és; el to o volum de veu, etc.

- Elements que utilitzen per a cridar l'atenció del públic. Per això, us heu de fixar en les coses de l'anunci que us sobten a vosaltres. La primera pregunta també us pot ajudar.

- Interpretació de l'anunci. Es tracta ara de què vosaltres interpreteu què ens estan dient amb aquest spot: quins avantatges, valors o qualitats associen al producte i que nosaltres es suposa que tindrem, si ho comprem, etc.

Sobre el paper

Ara farem el mateix que a l'activitat anterior, però en un altre medi com és la publicitat gràfica, és a dir, la que surt en la premsa escrita (diaris, revistes...), a les tanques i a altres llocs que els ajuntaments de cada ciutat o poble disposen per a tal fi.

Us dividireu en cinc grups per analitzar la publicitat que surti a:

- Dues revistes (procureu que siguin diferents, per exemple, una pot ser de les que s'anomenen "revistes del cor" i l'altra més divulgativa).
- Dos diaris (seria molt interessant que fossin també de diferent orientació).
- La publicitat que trobeu a les tanques, quioscos, etc. en el camí de casa a l'escola i la que trobeu en un altre barri diferent a on viviu (p.e., en el centre de la ciutat, en un altre poble més petit o més gran, etc.).

Després, analitzeu-la seguint aquestes indicacions:

- Fixeu-vos en tots els anuncis i feu un inventari, semblant als grups de l'exercici anterior, dels tipus de productes que anuncien (p.e., estilogràfiques, roba, viatges...).

- Seleccioneu-ne tres, explicant perquè els heu escollit, i després analitzeu-los seguint les pautes de l'activitat anterior.

Finalment, exposeu i comenteu el que heu trobat.

Unes esportives

Analitzeu aquesta situació que us expliquem:

En Carles és un noi com vosaltres. Des de fa un temps, vàrios nois i noies de la seva colla s'han comprat unes esportives molt maques de la marca "Olympus". Són molt bones, però també molt cares. Aquesta firma d'equipament esportiu ara està molt de moda. S'anuncia per tot arreu; molts equips i esportistes, estrangers i d'aquí, les usen i en fan publicitat. A en Carles el que més li agradaria és tenir-ne unes.

Les seves no són noves, però tampoc no necessitaria canviar-se-les ja. Per això, s'ha estat esperant vàries setmanes i ara pensa que ja ha arribat el moment de dir-los als pares que voldria tenir unes altres esportives, les "Olympus". Quan els ho ha dit, no era un bon moment. Les seves germanes bessones, més petites que ell, han començat a fer-li la guitza. Els pares li han proposat comprar-li unes altres com les que té, més barates i de cap marca coneguda.

Entrem a escena!

- Representeu aquesta situació desde el principi, imaginant els diàlegs amb el grup, amb la família i el desenllaç més probable que tindrà, segons el vostre parer.

- Us agrada tenir coses de marca? Per què?

Publicitat i consum

Profunditzem sobre aquest tema. Quina és la nostra opinió...? Haviem pensat alguna vegada en això altre...? Portem a debat la publicitat i el consum. Us proposem un text i algunes qüestions per orientar les vostres reflexions:

"Sembla que la racionalitat s'imposa a la nostra societat. D'una banda, es fomenta que els nois i noies estudiïn matemàtiques i ciències exactes. De l'altra, s'organitza el treball i la producció racionalment, per tal d'incrementar la producció i els beneficis. Però, del costat del consum i de la publicitat, pel contrari, s'estimula la irracionalitat i la inconsciència, dels compradors, tot mantenint-los en la ignorància del funcionament de la indústria i del comerç. Així, se'ls venen productes semblants amb marques diferents i, de vegades, productes diferents sota la mateixa marca. Es gasten grans quantitats de diners en diferenciar superficialment productes fabricats en sèrie. Alhora que se'ls estimula a aprendre ciències exactes i a aplicar-les a la seva vida, se'ls nega una quantitat d'informació més que considerable."

(Traducció i adaptació de: DURANDIN, G. (1990, Zona ed.): La mentira en la propaganda política y en la publicidad. Barcelona: Paidós. Col Paidós Comunicació, 13. pág. 193.)

- Els productes que s'anuncien són millors que els que no ho fan? Per què?

- I els de marca? Són millors que els altres? Justifiqueu la resposta.

- Quina relació hi ha entre el preu d'aquells i la qualitat?

- La publicitat indueix a comprar més o a comprar coses que tenen el mateix servei, però que són més cares? Argumenteu la vostra resposta.

- Es valora més el que té una persona que com és aquesta en realitat?

- Normalment, la gent tenim una actitud crítica i realista davant de la publicitat? Què es podria fer a tenir-la?

Comenteu, per acabar, aquesta opinió que es refereix a la publicitat infantil:

"La publicitat origina un tipus humà despreciable i repugnant, que és el nen que compra de tot i que, quan no satisfan els seus capricis, es frustra. L'admirable de l'assumpte és que la societat no protesta. La societat s'ho empassa."

(El País. Dg. 26/V/1991. En castellà, a l'original.)

- Esteu d'acord amb aquesta opinió o no? Per què?

Altre classe d'anuncis

Imagineu ara que podem sortir als mitjans de comunicació per a donar a conèixer el que pensem, perquè tothom sàpiga l'important què seria fer tal o qual cosa per a solucionar allò... Aquest anunci ha de ser molt clar i efectiu.

- En comú amb tota la classe, escolliu dues idees o valors que considereu s'haurien de respectar per tothom i a tot arreu. Imagineu els beneficis que això podria reportar.

- Feu ara el mateix, però amb dos problemes actuals que considereu els més importants i urgents de resoldre'ls. Penseu en les formes de col.laborar-hi.

- Ara, dividits en grups, feu la publicitat d'aquestes quatre qüestions. Imagineu un eslogan, les imatges que es succeiran, el tipus de música... tal i com heu fet l'anàlisi en activitats anteriors. Podeu fer aquest treball a l'àrea de Plàstica i Educació Visual.

INDICACIONS PER AL PROFESSORAT

SOLUCIONANT ALGUNS PROBLEMES

Contingut

L'objectiu principal d'aquesta unitat és la presentació i el treball entorn de les estratègies per a la resolució de conflictes, tot considerant que mitjançant el diàleg es pot arribar a un acord per part de totes les postures implicades. Per a fer-lo, el nucli temàtic del qual es partirà serà algunes situacions conflictives en la interrelació amb els iguals (marginació, manca de companyerisme o de col.laboració, actituds de domini i pressió en el grup, separació del grup, etc.), tot procurant també donar les eines per arribar a la transferència en l'àmbit personal.

Aquest objectiu suposa adonar-se que hi ha conflictes i que poden tenir solució, així com conèixer i prendre'n consciència dels conceptes "problema/conflicte" en les seves vessants perceptiva, afectiva, cognitiva i social. Després es presenta la mateixa tècnica de resolució de conflictes, la qual serveix per a reflexionar tant sobre les possibles causes d'un problema com sobre llurs possibles solucions. Amb tot això s'intenta també desenvolupar la presa de consciència de la pròpia responsabilitat i de les pròpies actituds en les situacions problemàtiques, així com la comprensió de les postures de les altres persones implicades en el mateix conflicte.

D'aquesta manera es pretén portar la reflexió cap a àmbits més generals com ara la consideració del diàleg, com a eina i com a valor, en tant es defensa la seva eficàcia per a la resolució de situacions conflictives; l'empatia entesa en aquest moment com a respecte als altres i a llurs situacions, i en la seva doble vessant afectiva i cognitiva; i el companyerisme, la col.laboració i l'ajut, sota la consideració d'actituds o valors en funció dels quals s'aborda la tasca de resolució de conflictes.

Donat que el nucli temàtic del qual es parteix, la relació entre iguals, és molt ric en quant a continguts diferents (p.e. els insults, els mots, les mentides, les crítiques...), la resolució de conflictes es pot treballar de forma molt diversificada: a partir d'aquestes -o d'altres- problemàtiques; introduint problemes concrets de l'aula o escola, dels grups...; representant-la cada vegada que hi hagi un conflicte en el grup-classe; etc. De la mateixa manera, resultaria molt adient que el mestre/a estimulés la transferència en els problemes de la vida diària de cadascú.

Correspondència amb la resta de continguts curriculars

És adient desenvolupar aquesta unitat en l'espai horari destinat a tutoria, així com també a partir de les àrees de Ciències de la Naturalesa i Ciències Socials.

Àrea de Ciències de la Naturalesa:

• Valors, normes i actituds:

3. Sistematització del treball en les ciències experimentals.

3.3. Valoració de l'enriquiment personal i col·lectiu que representa el treball en grup.

Àrea de Ciències Socials:

• Valors, normes i actituds:

1. Valoració de les pautes de conducta per a la convivència i l'estudi.

1.1. Actitud de tolerància i antidogmatisme.

1.2. Actitud crítica.

1.3. Actitud participativa, responsable i de col·laboració.

Activitats

1) Què podem fer amb els problemes? (Comprensió crítica)

Pel contingut a treballar, més abstracte, seria adient de fer la lectura col·lectiva, assegurant la comprensió per part de tots els/les alumnes mitjançant resúms, explicacions personals, etc. Per la seva part, les respostes a les preguntes plantejades es fan individualment, car la tasca individual permet interioritzar més el contingut i realitzar una tasca de reflexió que, de vegades, en grup pot quedar una mica diluïda. En acabar es pot iniciar un comentari amb tot el grup, demanant-los les seves opinions entorn allò treballat.

2) Tu pots trobar una solució (Resolució de conflictes)

Si bé aquest exercici es pot aplicar també en petit grup o de forma guiada amb tot el grup-classe, és preferible fer-ho individualment per tal d'assegurar la comprensió de la tècnica per part de tots els/les alumnes. En cas de fer-ho durant l'horari escolar, s'ha d'aconseguir un clima de silenci i tranquil·litat per tal d'afavorir la reflexió.

És adient que, en acabar, es comenti amb tot el grup, obrint un diàleg sobre tres aspectes: per una banda, l'aplicació de la tècnica de resolució de conflictes -on el professor/a podrà valorar com ha estat compresa i aplicada-; per altra, l'opinió de cada alumne entorn d'aquesta forma d'enfrontar les situacions problemàtiques; i, finalment, el problema de la marginació, la dificultat o no en fer noves amistats, la reacció davant d'una nova persona en el grup, etc.

3) Ara parlem d'aquest problema (Resolució de conflictes)

L'aplicació d'aquesta activitat no és pas còmoda: per un costat, el professor/a ha d'acceptar que es formi cert enrenou a la classe, i per l'altre, el seu paper és complex, ja que ha d'anar per tots els petits grups que s'hagin format per tal d'aclarir els dubtes, centrar les reflexions, assegurar l'aprofundiment en tots els punts, així com també la participació de tots els components, etc.

Malgrat aquests "petits" inconvenients, cal dir que és un exercici que no només permet aplicar l'estratègia treballada, sinó que també, i sobre tot, facilita el poder transferir-la a la vida particular de cada alumne, així com conjuminar la pròpia tasca d'anàlisi amb la dels altres, apropar punts de vista diferents i beneficiar-se d'opinions, raons, actituds, etc. dels companys. És per això que s'aconsella que no es facin els grups entre el més amics, sinó barrejant a tots els/les alumnes.

L'exposició a tota la classe possibilita també l'esmentat anteriorment, i és aleshores el moment d'incidir en la vessant autoreguladora d'aquest exercici, animant a posar en pràctica la solució escollida i a valorar-la posteriorment. En aquest cas, el professor/a pot parlar amb la persona o persones que ho pensen fer, col.laborant, si s'escau, en la concreció de la solució i en les pautes per a l'avaluació. L'exposició del resultat a tota la classe ha de ser decisió personal de cada alumne.

4) Aquesta persona va fer ... (Role-model)

En aquest exercici es necessita dedicar un temps -extraescolar, p.e.- per seleccionar els personatges, així com informació sobre ells. Seria molt adient que el professor/a aportés també informació.

L'activitat es pot fer individualment o en petit grup de dos-quatre alumnes. Un cop feta la recerca, cada alumne o grup exposa, de forma resumida, el seu personatge, seguint les indicacions donades anteriorment (personatge, biografia i fet destacable). Segons els personatges que hagin estat seleccionats, així com la qualitat de la informació recollida, es pot passar a aprofundir en ells, o fer una votació per escollir un personatge, dedicant

llavors un altre espai de temps per trobar més informació.

L'aprofundiment en el personatge es farà, en primer lloc, a partir de la lectura de la informació trobada, remarcant el fet pel qual els/les alumnes el consideren important, i, en segon lloc, mitjançant el tema pel qual hagi treballat (p.e. Nelson Mandela: lluita contra l'apartheid=racisme), demanant-los què coneixen sobre aquesta temàtica, què n'opinen, quina és actualment la situació, etc.

5) L'acord (Construcció conceptual)

Amb aquesta activitat no es pretèn només fer una anàlisi del concepte, sinó trobar-ne aspectes nous, donat que no es vol presentar l'acord tan sols com a opinió de la majoria, ans com a consens, com a decisió col·lectiva acceptada per tots els participants, si bé en diferents graus. Per això, el mateix professor/a haurà de subratllar aquesta concepció si no ha sortit durant les reflexions i comentaris. Això ho pot fer, primerament, en forma de pregunta: "L'acord és sempre una votació, l'opinió de la majoria? Quans tipus d'acord coneixeu?", passant després -si s'escau- a explicar aquesta segona concepció.

L'aplicació d'aquest exercici es farà en petit grup de $\pm$ quatre alumnes. Les preguntes i frases que es presenten poden ajudar a fer aquesta reflexió, si bé poden ser modificades i/o ampliades. Un cop contestades, cada grup anirà exposant allò que ha respost.

Per a concloure l'activitat, es pot demanar algun dibuix, poesia, fotografia, etc. que simbolitzi de la manera més completa possible el concepte treballat.

6) En les meves coses (Exercici auto-expressiu)

Es tracta ara de portar a terme una tasca eminentment personal i biogràfica, possibilitant l'expressió de la pròpia opinió. És per això que es realitzarà de forma individual. En principi no s'hauria d'exposar ni comentar a classe, a no ser que els/les alumnes tinguin interès en fer-ho. En aquest cas, la participació ha de ser voluntària.

És pot aprofitar aquest moment per estimular l'aplicació de les idees de la resolució de conflictes als problemes quotidians de cadascú, presentades com a un mitjà alternatiu per arribar a les solucions. D'igual manera és convenient que el professor/a parlés sobre la conveniència de no quedar-se sobre el paper i de dur a terme les solucions pensades, tot valorant-les un cop aplicades.

7) En Gerard no s'atreveix. (Diagnòstic de situació o Dilema)

Aquest exercici demana sobre tot una tasca de reflexió tant pel que fa al contingut del problema plantejat -dir el que es pensa oposant-se a tot el grup- com al procés de pensament que s'ha portat a terme. És per això que s'aconsella fer-ho individualment, encara que -si es vol- es pot fer també per parelles.

Seria molt adient que el professor/a aclarés el significat de les preguntes b) i c) per tal d'orientar més aquesta mena de reflexió. L'activitat es pot acabar amb el comentari amb tot el grup-classe, primer amb l'aprofundiment en el procés de pensament que s'ha portat a terme i en la dificultat o no de realitzar aquesta anàlisi, i, després, en el conflicte mateix, demanant la freqüència d'aquest tipus de problemàtica, les solucions adoptades, la valoració del paper i de l'opinió del grup en cadascú, etc.

Segons les preferències del grup-classe i del professor/a aquest exercici es pot plantejar també com a dilema. En aquest cas es pot respondre individualment les preguntes, i després passar a comentar el dilema de la forma que es consideri més convenient.

"En Gerard té tretze anys. Ell creu que és un bon estudiant i un bon company. De fet els seus amics i amigues també ho pensen. Al grup amb qui va més sovint han començat a dir que són uns avorrits i que no fan res que sigui divertit i un xic entremaliat. Per això han tingut la idea de fer-ne una de bona a la classe. En Gerard pensa que la broma és una mica pesada, i no la vol fer, però no sap si els ha de dir, perquè té por de que el seu grup el deixi de costat."

a) Què penses que en Gerard hauria de fer? Per què?

b) Ara torna't a llegir la resposta que has donat a la pregunta anterior, i escriu tots aquells aspectes que has tingut en compte en donar la teva solució. Després ordena'ls segons siguin més (1) o menys importants per a tu.

c) A la solució que has donat a la primera pregunta, apareix l'aspecte que era més important per a tu? I els altres? Com els has relacionat?

8) De vegades... (Diagnòstic de situació i Role-playing)

Donat que aquesta activitat és doble, i en la segona part -role-playing- es realitzarà un treball en petit grup, s'aconsella analitzar les situacions plantejades de forma individual, permetent llavors que les solucions siguin variades.

En la presentació de l'exercici es subratllarà el paper d'orientació i ajut que pot fer-ne l'estratègia de resolució de conflictes. Igualment es pot posar

de relleu la importància d'analitzar el propi pensament, animant els/les alumnes a fer-lo, per tal de conèixer millor les pròpies preferències i raons, i ser conscient de coses que, potser, ens influeixen i a les quals no prestem gaire atenció.

El role-playing és optatiu, si bé resulta per sí mateix una activitat força motivadora per als alumnes, que produeix, en el comentari final, una font de recursos i de punts de vista molt valuosa. Si alguna de les situacions plantejades ha succeït en el grup-classe, es pot optar per no fer-la o per que la faci un grup que no hagi estat el protagonista. Igualment, el professor/a decidirà si es fan dues representacions o es divideixen les situacions entre tots els sub-grups de la classe.

"Un grup d'amics i amigues, sense tenir cap motiu ni saber ben bé com, ha començat a deixar de banda a una de les noies. Aquesta està triste i molesta a l'hora."

"Tornant d'una sortida amb tota la classe, un dels nois atura les escales del metro. La culpa és per a una noia. Un grup de companys parla amb la professora, però aquesta no canvia d'opinió. El noi que ho ha fet es calla."

- a) Explica com es deuen sentir les dues noies dels exemples.
- b) Intenta trobar una solució per als problemes que plantejen aquestes dues situacions.
- c) Recolzant-te en les teves respostes, explica què has anat pensant i quins elements has tingut en compte fins arribar a aquestes solucions.

Després feu grups de cinc o sis persones i escolliu una de les dues situacions per a representar-la:

- Distribuiu-vos els personatges que intervendran.
- Trobeu una solució al problema.

Teniu uns 10' per a concretar-lo, però penseu que la representació no ha de ser llarga (± 5').

En acabar les representacions, podeu comentar les solucions amb tot el grup.

DUES ACTITUDS DEL DIÀLEG

Contingut

Aquesta unitat cal entendre-la com a continuació del treball desenvolupat en setè a l'entorn de les habilitats per al diàleg. Si en aquell curs es tractava de reflexionar i interioritzar les orientacions del mètode dialògic -i, com a conseqüència, es donava especial importància al contingut de caràcter conceptual-, ara es tracta de desenvolupar dues de les actituds necessàries en qualsevol procés de diàleg: la sinceritat i la confiança. És per aquest motiu que, en aquest curs, destaca el contingut actitudinal, si bé aquest es treballa tant a nivell afectiu i pràctic, com a nivell cognitiu i informatiu.

Els objectius finals que es pretenen assolir són els següents: reflexionar sobre alguns dels problemes que es poden donar en l'acció comunicativa, i valorar positivament l'actitud de sinceritat en les relacions socials. Per aquesta raó, el nucli de contingut a treballar en aquesta unitat no es relaciona tan sols amb el diàleg, sinó que també es transfereix a d'altres àmbits quotidians, com ara la relació social o la resolució de conflictes.

Aquest contingut pot portar a reconsiderar les pautes del mètode dialògic, donades a la unitat de setè, així com també a treballar algunes habilitats més concretes, com ara les de saber dir que no, demanar per què, expressar una queixa, defensar els propis drets... D'aquesta forma, es podria realitzar una ampliació de la temàtica.

L'activitat que es demana als/les alumnes es caracteritza per combinar tant processos intel·lectuals com afectius, que, alhora, es refereixen tant a realitats externes (aspecte social) com a les internes (aspecte auto-reflexiu). S'ha intentat també posar en relació la teoria amb l'acció -a nivell social i personal-, amb la finalitat d'aconseguir treballar la connexió entre el pensament i la conducta. Aquesta unitat permet també tractar altres temàtiques com, per exemple, la importància d'aquests dos aspectes -sinceritat i confiança- en el diàleg social i polític, presentant-ho com a procediment i com a actitud.

Correspondència amb la resta de continguts curriculars

Aquesta unitat es pot treballar a partir de les àrees de Llengua, Llengües Estrangeres, Ciències Socials i Educació Física.

Àrea de Llengua:

• Procediments:

1. En relació amb la llengua oral.

1.1. Comprensió i classificació dels missatges orals següents: singulars (exposició, conferència i discurs) i plurals (diàleg, conversació, entrevista, debat, col·loqui i taula rodona).

1.2. Producció de missatges orals dels tipus següents: descripció, narració, instrucció, explicació i exposició.

1.5. Resum de missatges orals.

• Fets, conceptes i sistemes conceptuals:

1. Llengua oral.

1.1. Llengua i comunicació oral. Elements.

1.2. Classes de missatges orals. Les seves principals característiques i finalitats.

6. Llengua i societat.

6.1. La comunicació humana. Elements i procés.

• Valors, normes i actituds:

1. Valoració de la comunicació.

1.1. Participació i iniciativa en activitats orals.

1.2. Atenció a la genuïtat de l'expressió oral.

2. Obertura i curiositat intel·lectuals.

2.4. Actitud crítica raonada.

Àrea de Llengües Estrangeres:

• Procediments:

2. Reflexió sobre la llengua estrangera, la comunicació i l'aprenentatge.

2.1. Reflexió sobre la comunicació: raonament referit als principals aspectes de les situacions de comunicació.

• Fets, conceptes i sistemes conceptuals:

1. Aspectes pragmàtics: principals funcions comunicatives.

1.2. Demanar i donar informacions.

1.5. Narrar i transmetre.

1.6. Demanar i expressar opinions i argumentar (mostrar acord-desacord, obligar, permetre, acceptar, rebutjar).

1.8. Expressar actituds morals (disculpar-se, perdonar, lamentar, agrair, demanar).

1.9. Disposar d'alguns recursos per prendre la paraula i mantenir una conversa.

4. Tipologia de situacions i de documents de treball.

4.1. Situacions comunicatives pròpies de la classe i de l'aprenentatge; intercanvis, converses i exposicions breus; situacions reals i imaginàries.

• Valors, normes i actituds:

1. Valoració de la comunicació interpersonal.

1.1. Actitud de desinhibició enfront de la interacció comunicativa.

1.2. Actitud receptiva en les situacions de comunicació.

Àrea de Ciències Socials:

• Procediments:

4. Comprensió i aplicació de la informació.

4.1. Participació activa en debats i elaboració de judicis fonamentats.

4.4. Elaboració de síntesis a partir dels diferents tipus d'informació.

Àrea d'Educació Física:

• Fets, conceptes i sistemes conceptuals:

2. Expressió corporal.

2.1. Comunicació corporal.

2.2. Tècniques de l'expressió corporal.

2.3. Creativitat corporal.

Activitats

1) Interferències (Comprensió crítica)

Aquest exercici és de realització individual, si bé es pot proposar també com a treball en parelles o en petit grup. En posar en comú les diferents respostes, es pot aprofitar per a enfocar-ho com a una activitat de diagnòstic de situació, d'habilitats socials o, fins i tot, d'auto-regulació.

Seria també força interessant observar si hi ha diferències entre les respostes de nois i les de noies, pel que fa a la percepció subjectiva dels dos problemes de comunicació que es plantejen al text (especialment, a la pregunta 3). Ensenms, no és necessari demanar que es concreti molt en les pautes d'acció corresponents a les preguntes 4 i 5, donat que això constitueix l'objectiu principal d'activitats successives.

2) La sinceritat i la confiança en el diàleg (Clarificació de valors)

En aquesta ocasió, s'han de completar les preguntes plantejades de forma individual, recordant que han de ser reflexionades una mica, però conservant també l'espontaneïtat. Donat el grau de dificultat d'algunes de les

qüestions que hi surten, es necessitarà disposar de més temps que en d'altres exercicis semblants, tot procurant que hi hagi un ambient de silenci i tranquil·litat. Un cop contestades les preguntes, es passa ja al comentari, que hauria de ser totalment voluntari. Si es considera adient, es poden representar o analitzar algunes de les situacions que descriguin els/les alumnes.

3) S'han de medir les paraules? (Diagnòstic de situació)

L'anàlisi d'aquesta situació es pot fer en petit grup (3-4 alumnes), per passar després a l'exposició col·lectiva. Potser, serà necessari recordar els suggeriments donats a propòsit de la resolució de conflictes. D'altra banda, aquesta activitat permet també de ser plantejada com un exercici d'habilitats socials. En aquest cas, seria convenient d'elaborar la resposta assertiva de l'Hèctor i les respostes passives i assertives d'en Pau, així com fer el role-play del problema, inclouent-hi ara la solució assertiva. Com a cloenda, es pot passar a comentar la pregunta 3 més en profunditat, parant atenció en les conseqüències i en la generalització d'aquest tipus d'actitud, així com també la solució de deixar-ho passar, no donar-ne importància, prendre's-ho com a broma..., en la situació descrita i en d'altres.

4) El dubte de la Raquel (Dilema)

Seria convenient que es respongués individualment la primera pregunta, per a personalitzar al màxim. La segona es pot contestar en parelles o en petit grup, finalitzant amb un comentari col·lectiu. Per a orientar aquest, es poden proposar preguntes com les següents: Com es sentiria la Magda en escoltar la Raquel dient que l'havia vist entrar? I si fossin molt amigues? Això seria motiu per a deixar de ser-ho? Si la Magda no estigués gaire ben acceptada en el grup o, pel contrari, fos molt popular, pensariu de la mateixa forma? Us sembla correcte que la Raquel tingui aquest dubte? Com ho hauria de dir perquè la seva afirmació no tingués repercussions negatives? Que en una colla passi una situació com aquesta, vol dir alguna cosa respecte a l'amistat?

5) El que volia dir és... (Habilitats socials)

Aquesta activitat es pot realitzar en parelles o en petit grup. Seria convenient que el mestre/a observés l'elaboració dels diàlegs, per tal d'assegurar l'aplicació de les pautes donades a l'inici de l'exercici. Un cop acabat, es passa a representar-los. Seria preferible anotar primer, de forma esquemàtica, els passos a seguir a la pissarra. Si es considera escaient, es

poden representar també la forma passiva, -comentant, en aquest cas, com ens sentim quan es va repetint sempre la mateixa situació-, i la forma negativa (enfados, esbroncs, males cares...). Igualment, seria interessant comentar també els sentiments que produeixen les formes de resposta negatives i assertives davant la mateixa situació.

6) Per a nosaltres (Exercici auto-reflexiu)

Aquesta activitat ha de ser contestada de forma individual. Després, es passa a posar-la en commú, començant per la lectura de les diferents respostes. Si resulta difícil establir la relació entre sinceritat i confiança, es pot intentar resoldre-ho mitjançant el plantejament de preguntes, com si es tractés d'un exercici de construcció conceptual, començant, per exemple, per trobar sinònims i antònims dels dos conceptes. La darrera pregunta pot donar peu a un debat, connectant amb altres temàtiques com ara la publicitat i la política, per exemple.

7) Fent marxa enrera (Diagnòstic de situació)

Amb aquesta activitat es pretèn revisar situacions quotidianes, tretes de la interacció amb iguals, per analitzar la importància de les dues actituds considerades en aquesta unitat. És per això que, en aquesta ocasió, el diagnòstic s'utilitza no tant per al cas en concret i la seva solució asertiva, sinó més aviat com a eina per a reflexionar sobre la necessitat de canvis d'enfocament en la relació social i com a forma de posar de manifest la dificultat que aquest canvi de percepció pot suposar.

Llegiu aquest comentaris de nois i noies de la vostra edat:

- Situació I

Hi havia una noia que ens queia malament, però només en parlàvem a les seves esqueses i, després, la tractàvem bé. Crec que li hauríem d'haver dit, perquè hagués tingut l'oportunitat d'explicar-se i de canviar.

- Situació II:

El meu grup es va engrescar perquè fèssim una broma pesada a classe. Jo no estava d'acord, però m'ho vaig callar i vaig fer-la amb tot el grup. Ara ho penso i m'hauria agradat dir la veritat, que jo no volia fer-la, la broma. Hauria dit que no, que no ho vull fer, i ja està.

- Què en tenen de commú aquests comentaris?

- Acostuma a passar molt sovint aquests tipus de situacions entre vosaltres? Per què?

- Aquestes formes d'actuar són producte de la falta de sinceritat o de la falta de confiança?
Justifiqueu la vostra elecció.

NO M'ENTENEN. NO ELS ENTENC

Contingut

La reflexió entorn de la vida a l'àmbit familiar que es realitza en aquest crèdit presenta, com a contingut central, la incomprensió i la manca de confiança de les que, de vegades, pateix la convivència amb la família. Aquestes mancances, però, no són pas presentades com a característiques inherents a la vida familiar o típiques d'una edat determinada, sinó tan sols com un més dels possibles temes sobre els que reflexionar.

De forma conseqüent amb l'anteriorment exposat, l'enfocament que s'ha intentat donar a aquesta temàtica consisteix en una anàlisi, més o menys teòrica, de la mateixa, la qual cosa porta necessàriament a un predomini de l'activitat intel·lectual pel que fa als exercicis proposats en el crèdit. D'altra banda, s'han intentat presentar les diferents perspectives de cada situació o problema, per tal d'afavorir la reflexió i la comprensió empàtiques, així com enfatitzar l'apartat reservat a possibles solucions i alternatives de les situacions analitzades. Expressament s'ha volgut defugir de qüestions tals com "Qui té més raó", "Per què no ens comprenen" o "Per què no els entenem" -les quals, per elles mateixes, haguessin pogut constituir l'eix central d'un debat a classe-, ja que s'ha considerat que no contribuïen a una anàlisi equil·ibrada dels esmentats problemes ni a la producció d'alternatives reals, ometent, així, el vessant pràctic que es desitjava.

Per últim anotar que s'han introduït, al llarg del desenvolupament de la unitat, altres dos conceptes secundaris. Un és l'afectivitat com a característica present en tota relació familiar i, potser, com a clau de gran part dels conflictes filials. L'altre és la intimitat com a dret individual -dels pares i dels fills/es-, la qual podria estar present a l'hora de valorar la confiança en la comunicació filial. Aquests dos conceptes podrien ser el nucli de noves activitats a elaborar en funció dels interessos de cada grup-classe. Aixímateix, la comparació per contraposició del món familiar i d'altres àmbits de relació, com ara el grup d'iguals, esbosat mínimament a la primera de les activitats, pot esdevenir també font de recursos temàtics entorn dels quals dialogar.

Correspondència amb la resta de continguts curriculars

Aquesta unitat es pot aplicar en les hores destinades a tutoria, així com

dins l'àrea de Religió.

Àrea de Religió:

• Valors, normes i actituds:

1. Actituds personals en la vida quotidiana i en l'estudi.

1.5. Respecte per les pautes de conducta per a la convivència, escolar, familiar, social i religiosa.

Activitats

1) Esbós (Comprensió crítica)

Es recomana realitzar la lectura i reflexió a propòsit de les qüestions plantejades de forma individual, afavorint, d'aquesta manera, la sinceritat i la profunditat en les respostes. D'altra banda cal dir també que aquest és un exercici que necessita ésser completat amb un comentari grupal, centrat no tant en l'exposició del que s'ha elaborat, sinó sobretot en l'expressió del propi parer al voltant dels aspectes desenvolupats en el text. Així es pot iniciar preguntant en què es diferencia la relació amb la família de la relació amb el grup d'amics.

2) Amb literatura (Exercici de clarificació i role-play)

Una forma de realitzar aquesta activitat és llegint el fragment amb tot el grup-classe, estimulants així la reflexió de les preguntes plantejades que han de ser contestades individualment. En el cas que la primera pregunta fora contestada negativament, el professor/a indicarà que les següents s'han de respondre referides a la situació que planteja la cita.

Un cop acabat, es passa ja a la preparació del role-play, aclarint que ha de fer referència al fragment llegit, i no pas a les situacions que hauran descrit. Per comentar el role-play es poden posar en comú les respostes a les qüestions proposades o fer preguntes com: Què en penseu d'aquest tipus de situacions, com les vostres i la d'en Martin? Què es podria fer per no arribar a aquestes sensacions d'incomprensió i infelicitat?, etc.

3) Comprendre (Construcció conceptual)

Aquest exercici és de realització col·lectiva, en petit grup de tres o quatre alumnes. Mentre es va contestant les qüestions, el mestre/a pot passar entre els grups per aclarir dubtes, orientar la reflexió, donar suggeriments, etc. A

aquest respecte, i pel que fa a la darrera qüestió, caldrà suggerir que es llegeixin totes les paraules varies vegades, explicant que no es tracta d'assenyalar les que es relacionen, sinó de quina forma es relacionen.

És fonamental que l'activitat sigui presentada com a quelcom interessant, posant de relleu, per exemple, els trets i aspectes amagats que es poden descobrir. Aixímateix, es pot aprofitar la darrera qüestió per a exposar a classe els materials elaborats, estimulants les respostes creatives i subratllant que han de representar la sincera opinió del grup.

4) Quan estem tristos (Exercici auto-expressiu i de clarificació)

Aquesta activitat segurament haurà de ser realitzada en dues sessions. La dinàmica pot ser la mateixa que l'exposada a la n° 2 pel que fa a les preguntes, si bé en aquest cas les dues qüestions referides als conceptes "intimitat" i "manca de confiança" podrien respondre's col·lectivament, orientant el professor/a l'anàlisi. És convenient que la resta de l'activitat es realitzi individualment per tal de contribuir a la profunditat i seriositat de la reflexió.

El comentari final hauria de centrar-se més en el concepte d'intimitat, així com en la seva influència pel que respecta a la comunicació del jovent amb la família. També es poden presentar -de forma general- i avaluar les propostes d'inici de diàleg amb els pares. Amb això l'únic que s'intenta és no exposar públicament l'estat del diàleg al si de cada família.

Per últim, l'elaboració del diari ha de ser totalment voluntària. Seria molt profitós que la mestra/e parlés amb les persones interessades en dur-lo a terme, per tal d'aclarir els vessants d'auto-observació i de valoració que hi són presents.

5) Confusió (Dilema moral)

Es poden fer altres preguntes per aprofundir més en el comentari de la situació analitzada, com ara aquestes:

- Imagineu les raons per les quals la Clara pot evitar-de dir als pares que surt amb un noi. Després feu el mateix però amb les raons per les quals hauria de dir-los-ho.

- Probablement, què dirien els pares si la Clara els ho plantejés?

- I com reaccionarien si s'interessin però no pas per la seva filla?

- Els pares del noi reaccionarien igual en ambdós casos? Per què?

- Els nois o noies que agraden és un tema del que parlar amb els pares o no? Per què?

6) Diferents punts de vista (Exercici expressiu col·lectiu i Habilitats

socials)

Es tracta d'una activitat que es pot fer individualment, col·lectiva o en petit grup. Així, la segona pregunta, per exemple, pot respondre's per escrit, o bé realitzar una pluja d'idees, preguntant alumne per alumne/a per assegurar la participació de tothom. També es pot comentar l'estratègia presentada per a tractar amb els pares aquesta mena de situacions, abans d'aplicar-la en un exemple concret. No s'ha d'oblidar, però, de presentar aquest tipus d'exercici com a una manera, més aviat correcta, de plantejar problemàtiques d'aquesta mena, sense que això suposi que sempre s'aconseguiran els propis objectius i desitjos.

7) Profunditzant encara més (Presca de consciència)

Amb aquest exercici es pretén passar, d'una manera senzilla i, fins i tot, natural, de la mera anècdota al meta-pensament. És per això que s'ha de remarcar el diàleg entorn de les preguntes que fan referència a processos i aspectes formals, és a dir, centrar especialment el comentari al voltant de les estratègies que es poden seguir.

Es pot realitzar individualment o en petit grup, en funció de la maduresa i interès de la classe.

Ara et presentarem un possible diàleg d'un noi com tu que vol demanar permís a la seva família per a fer quelcom. Has de fixar-te molt bé en la manera com ho fa.

N: - Mireu... És que us volia dir una cosa.

P/M: - Ah, sí? Quina?

N: - En Jaume m'ha dit que si volia anar aquesta nit a dormir a casa seva. Els seus pares no hi són i clar...

P/M: - Estareu tot sols? No em fa gràcia.

N: - Però per què? Ja som prou grans. Comprarem una pizza, veurem una pel·lícula de vídeo...

P/M: - I els seus pares el deixen sol?

N: - Donç sí, és clar. Per què no?

P/M: - No sé, no sé.

N: - Però si no pot passar res. Som dos i ja som grans.

P/M: - És que no m'agrada que passis tota la nit fora de casa.

N: - Però si seré a casa d'en Jaume...!

P/M: - No fareu trastades...?

N: - Jo! Ja està bé! Com voleu que us ho digui?

P/M: - D'acord, d'acord. Per aquesta vegada, val. Però no t'hi acostumis, eh?

- Opina sobre aquesta conserva. Està ben plantejada? Raona la teva opinió.

- Què hauries fet tu en aquesta situació? Escribeu el diàleg.

- Com es poden exposar les pròpies opinions? Va bé planificar-ho primer? Per què si o per què no?

- Què podem fer amb raons contràries a les nostres davant de qualsevol situació?

PARLEM DE SEXUALITAT

Contingut

En aquesta unitat es pretén abordar el tema de la sexualitat humana relacionant-lo amb el seu vessant personal. S'ha evitat proporcionar el contingut més aviat informatiu del mateix, és a dir, les relacions sexuals, reproducció i contracepció, homosexualitat, etc., per tal de subratllar la consideració de la sexualitat com a comportament inherent al fet mateix de l'existència, si bé és igualment necessari i imprescindible treballar ensems aquell altre tipus d'informació. Concretament, els continguts conceptuales que es presenten són els següents: definició de sexualitat, coneixement dels canvis físics i psicològics durant l'edat que ens ocupa i, en general, durant tota l'adolescència i, finalment, l'atracció sexual i l'enamorament.

Les finalitats que es persegueixen amb aquest tipus d'enfocament són, bàsicament, dues. Per una banda, intentar desmitificar la mateixa concepció de sexualitat i poder parlar-ne al respecte amb claredat, tot presentant-la com el que en realitat és, una altra dimensió del comportament humà. Per altra, possibilitar l'auto-coneixement i l'auto-estima, tant mitjançant aquest intent de desmitificació com a través d'un treball més introspectiu i reflexiu. Aquest darrer objectiu resulta especialment adient en edats com aquestes quan, tant els canvis físics i psicològics com l'inici de la sexualitat adulta, poden dificultar-los. Ensems aquest treball més curricular, és imprescindible que el clima de l'escola afavoreixi una autèntica co-educació fonamentada en el respecte i igualtat d'ambdós gèneres, i que estimuli l'acceptació de tots els/les alumnes.

Al fons d'aixó, i com a contingut actitudinal, es pretén valorar la sexualitat com a un altre dels comportaments humans, així com relativitzar els aspectes biològics, psicològics, socials i culturals de la sexualitat. Igualment es vol desenvolupar el respecte a totes les opcions de viure la pròpia sexualitat, sempre que hi hagi llibertat i acceptació per part de les persones implicades.

Seria molt adient realitzar de forma paral·lela la lectura de la novel·la que aquí es comenta, Quan un toca el dos, que inclou també la problemàtica de la separació familiar, o bé d'altres obres semblants sobre l'adolescència.

Correspondència amb la resta de continguts curriculars

Es pot desenvolupar aquesta unitat mitjançant les àrees de Ciències de la Naturalesa, Educació Física i Religió.

Àrea de Ciències de la Naturalesa:

• Fets, conceptes i sistemes conceptuals:

4. Els organismes.

4.4. El cos humà i la salut.

• Valors, normes i actituds:

2. Respecte per un mateix i pels altres.

2.1. Valoració dels hàbits que propicien el manteniment de la salut i rebuig dels factors que atempten contra la salut individual i col·lectiva.

2.2. Valoració del respecte en la comunicació de les idees i la tolerància envers les diferències entre les persones.

Àrea d'Educació Física:

• Fets, conceptes i sistemes conceptuals:

1. Adequació del cos en l'activitat física.

1.3. Repercussions de l'activitat física per millorar la salut i la qualitat de vida.

• Valors, normes i actituds:

1. Valoració del propi cos.

1.1. Acceptació, valoració i respecte del propi cos.

1.2. Atenció a la salut i a la higiene personal.

1.3. Valoració dels efectes positius de les activitats físiques.

Àrea de Religió:

• Valors, normes i actituds:

1. Actituds personals en la vida quotidiana i en l'estudi.

1.8. Respecte, sensibilitat i responsabilitat pel cos humà.

1.13. Respecte i estimació per la vida pròpia i d'altri.

Activitats

1) Què és la sexualitat? (Comprensió crítica i Construcció conceptual)

S'aconsella analitzar el text en petit grup de dos o tres alumnes, per tal d'extreure els conceptes bàsics i fomentar l'intercanvi d'opinions. S'haurà de facilitar material per la recerca d'informació sobre la història del concepte. És

fonamental en aquesta ocasió que s'exposi a classe les respostes a les qüestions que acompanyen el text i que es posi de relleu especialment que la sexualitat és quelcom natural, lliure, fonamentada en el respecte i que va més enllà del seu component fisiològic, presentant-la com a forma d'expressió i de comunicació.

Es pot aprofitar aquest moment per presentar l'homosexualitat com altre opció de viure la sexualitat i per diferenciar entre sadisme i masoquisme voluntaris i violència i abús sexual.

2) Adolescència (Comprensió crítica)

Aquesta activitat està pensada per realitzar-la individualment, amb la finalitat de facilitar el propi auto-coneixement. Es pot aprofitar aquest moment per a estimular, amb comentaris del professor/a, la pròpia acceptació i per a relativitzar els models socials de bellesa. L'exposició ha de ser voluntària.

3) Noies i nois (Exercici de clarificació i Debat)

Per a aquest exercici, s'han de fer grups -entre tres i quatre alumnes- del mateix sexe. Un cop respostes les qüestions, es passa a l'exposició, comentant els aspectes que han sortit comuns als dos grups i les diferències que puguin haver pel que fa a les preguntes de percepció (v. preguntes 3 i 4). Això pot donar peu a comentar certs estereotips o prejudicis que n'hi ha associats al gènere i a relativitzar-los

Seguidament es poden plantejar altres qüestions com perquè s'acostuma a tenir com a millor amic o amiga una persona del mateix sexe, si es fixen molt o estan molt preocupats/des per l'aspecte físic, tot relativitzant la importància d'aquest, així com posant de relleu el que s'ha dit al respecte en el text anterior, etc.

4) Altre tipus d'emocions (Diagnòstic de situació)

En aquesta ocasió, també és convenient realitzar grups de nois i grups de noies, perquè analitzin el text. Per a realitzar el comentari, es pot diferenciar entre l'opinió d'un grup i de l'altre en intentar comprendre tant la postura de la Madde com la d'en Johan, subratllant especialment les explicacions que en facin ambdós grups al respecte i intentant adunar-les. Per tal d'això, seria molt adient que la professora o el professor enfatitzessin la necessitat de posar-se en el lloc de l'altre i d'entendre punts de vista diferents, no només per aquesta temàtica

El text també permet posar a debat l'erotisme i la pornografia, si bé serà necessari que el professor/a expliqui prèviament les diferències entre un i

l'altra.

5) Amistat i amor (Dilema)

Aquesta activitat es pot realitzar individualment o en petit grup. Potser caldrà remarcar més la disjuntiva entre l'enamorament i l'amic o amiga íntims. Altres preguntes per estimular el comentari poden ser:

- En aquest cas són dues noies, però creus que passa igual entre nois?
Per què?

- Què és més important per a vosaltres, l'amistat o l'amor? Justifiqueu la resposta.

Igualment, es pot demanar de fer la representació de la situació i d'escriure el final (posteriorment, si es considera escaient, es pot llegir el final de la narració al llibre).

6) L'enamorament (Exercici auto-expressiu)

És un exercici de realització individual i l'exposició del mateix ha de ser voluntària. Es pot obrir un debat, aprofitant per a observar l'aplicació de les habilitats dialògiques, entorn de les relacions sexuals amb o sense amor, sortint partidaris d'una i altra postura a explicar els seus arguments.

7) Lluita de sexes? (Exercici reflexiu col·lectiu)

Es tracta d'estimular la reflexió sobre les relacions socials i afectives entre els dos gèneres dins del grup-classe en particular, i de les seves percepcions respecte els altres grups de l'escola, com ampliació. Així, es podria demanar que durant un temps -per exemple, una setmana-, també observessin i fessin inferències respecte el tipus de relació entre nens i nenes dels altres cursos.

L'activitat es pot iniciar a partir d'un diàleg obert amb tota la classe i es pot encarregar a una persona que vagi anotant els comentaris que es facin. Un cop descrita la impressió general, es pot passar a relatar exemples i anècdotes concrets i a dramatitzar-les, enfocant-les com exercici d'habilitats socials. Així, si la situació representada era negativa, es pot passar a representar també altres possibles respostes positives i a l'inrevés, tot comentant-les.

També es pot parlar sobre les avantatges de la co-educació, partint, per exemple, d'alguna cita literària d'escriptors/es contemporanis que descriuen situacions de grups homogenis.

LA FEINA D'ESCOLA

Contingut

L'objectiu final d'aquest crèdit és desenvolupar en l'educand la capacitat per organitzar el propi treball, escolar i extra-escolar, de forma que pugui tenir temps tant per al deure com per a la diversió i el descans. No es pretén, per tant, dur a terme una tasca d'orientació escolar ni de tècniques d'estudi, car la finalitat d'aquesta unitat no és tant proporcionar eines de treball escolar, com promoure la reflexió crítica entorn del comportament personal i col·lectiu especialment en tots aquells aspectes relacionats amb l'estudi. De totes maneres seria molt escaient aplicar-la amb antelació a un treball sobre tècniques d'estudi.

El contingut central d'aquesta proposta gira entorn de la planificació i distribució del propi temps pel que fa al treball escolar i a l'extra-escolar. S'introdueix també l'aspecte referit al comportament durant les hores de classe, com a element que influeix directament en el propi treball i rendiment escolar, així com en el temps que es pot dedicar al lleure. Ensenms amb això, es poden suggerir com a temàtiques d'ampliació totes aquelles que, d'una forma o d'una altra, guarden relació amb l'estudi, com ara els deures, els exàmens, les relacions amb el professorat en funció de l'èxit acadèmic aconseguit, etc.

Del que s'acaba d'exposar es desprèn que la tasca que es demana a l'educand és, bàsicament, introspectiva, la qual permet desenvolupar un treball entorn de l'auto-coneixement i de la modificació voluntària de la conducta relacionada amb l'estudi.

Correspondència amb la resta de continguts curriculars

A més del moment de tutoria, aquesta unitat es pot desenvolupar també a l'àrea de Llengües Estrangeres, Ciències de la Naturalesa, Ciències Socials i Religió.

Àrea de Llengües Estrangeres:

• Valors, normes i actituds:

4. Valoració de l'aprenentatge d'una llengua estrangera i dels elements diversos que hi incideixen.

4.3. Cooperació i responsabilitat en el treball de grup.

Àrea de Ciències de la Naturalesa:

• Valors, normes i actituds:

3. Sistematització del treball en les ciències experimentals.

3.1. Valoració de l'ordre, la metreja i l'endrega en relació amb el treball.

3.3. Valoració de l'enriquiment personal i col·lectiu que representa el treball en grup.

Àrea de Ciències Socials:

• Valors, normes i actituds:

1. Valoració de les pautes de conducta per a la convivència i l'estudi.

1.3. Actitud participativa, responsable i de col·laboració.

2. Interès per sistematitzar el treball propi.

2.1. Actitud favorable per l'ordre, el rigor i la sistematització del treball.

2.2. Preocupació per la correcta presentació i execució del treball.

Àrea de Religió:

• Valors, normes i actituds:

1. Actituds personals en la vida quotidiana i en l'estudi.

1.3. Actitud positiva i creativa davant el descans i el lleure.

1.5. Respecte per les pautes de conducta per a la convivència, escolar, familiar, social i religiosa.

Activitats

1) Som a classe (Comprensió crítica i exercici d'auto-regulació)

Aquesta activitat té dues parts ben diferenciades: per un costat, la reflexió entorn del significat d'estudi, i, per un altre, la tasca d'observació col·lectiva del comportament durant les hores de classe. Fins arribar a aquest segon apartat, l'activitat pot ser realitzada en parelles o petit grup.

El comentari de les preguntes pot encaminar-se envers la definició completa d'estudi, elaborant una de nova entre tot el grup que pot quedar exposada a l'aula. Cal comentar també amb especial atenció les condicions necessàries perquè es respecti l'estudi dels companys/es, sobretot pel que fa al clima de l'aula. Així es pot demanar que escullin, d'entre tots els llistats, les que serien les condicions principals.

Per últim, s'ha de concretar el que s'observarà en la segona part de l'activitat limitant-ho al màxim, com per exemple si s'ha fet silenci o si s'ha

seguit les explicacions de classe mitjançant la realització de preguntes, etc. A aquest respecte és preferible observar tan sols un aspecte però amb tot el grup-classe, que no pas dividir les observacions entre vàrios sub-grups, per implicar al màxim a tota la classe.

2) Ho podem dir així (Habilitats socials)

Aquest exercici es pot realitzar amb tot el grup-classe oralment, com si es tractés d'una pluja d'idees -en aquest cas, les dues darreres preguntes s'assimilarien-, o per escrit, en petit grup. S'ha de vigilar que la solució considerada com a òptima es basi en un diàleg respectuós i en la comprensió empàtica de l'altre.

3) Les classes d'abans (Exercici reflexiu)

En aquesta ocasió es tracta d'una activitat de realització individual, la finalitat del qual és aprofundir en la significació de l'estudi per a cadascú. Ensenms s'aborda mínimament l'avorriment i la distracció que aquest també suposa de vegades. En el moment de la posada en comú es poden enfatitzar les alternatives a aquest avorriment. Si es considera convenient, també es pot suggerir un treball de recerca de textos sobre les escoles d'altres èpoques.

4) Amb el meu temps (Clarificació de valors)

Aquest és un exercici també individual, l'exposició del qual ha de ser totalment voluntària. El diàleg es pot obrir a partir de la darrera qüestió, així com comentar els "perquè m'agrada" que segurament surtiran, com a explicació i justificació de moltes de les conductes.

5) Horari i estudi (Exercici d'auto-regulació)

Es tracta d'una activitat totalment voluntària, si bé el tutor/a pot estimular a la seva realització. Així es pot oferir per ajudar a confeccionar horaris raonables i per revisar el diari de treball, aportant també eines per a l'estudi. Per a la darrera pregunta -posta en comú-, s'ha de deixar un cert temps entre mig -per exemple, dues setmanes-, per tal que es pugui confeccionar l'horari i aplicar-lo amb asiduitat.

6) En el seu cas (Dilema moral)

Per comentar aquest dilema, es poden fer grups de quatre alumnes que respondran les dues qüestions que es plantejen. Després, pel comentari amb

tota la classe, es poden suggerir d'altres interrogants com, per exemple:

- Com es sentiria el noi en el cas que callés? I en el cas que ho digués?
- Hauria d'haver sortit la persona que havia escrit la resposta a la pissarra? Per què? En què afectaria això a la decisió del noi?
- Canvia la situació si el noi no anés just per aprovar? Per què?
- Aleshores, què és més important: dir la veritat o aprovar?

7) Copiar? (Anàlisi de valors: Debat)

Després de llegir la situació inicial, es divideix aleatòriament la classe en dos grups: uns seran partidaris del sí i altres del no. Si bé també es pot demanar qui està a favor de deixar copiar i qui en contra, el fer la divisió arbitràriament evita la por a sentir-se identificats en el que se dirà. Es deixa un temps perquè ambdós grups preparin les seves argumentacions i s'obra un diàleg amb dos representants de cada postura. El paper del mestre/a consisteix en guiar-lo, intentant que s'acompleixin els requisits d'un debat, i que s'arribi a unes conclusions -de ser possible, a un consens a favor del no- que quedaran escrites, p.e. al costat de la definició d'estudi.

Llegiu amb atenció aquesta situació:

Em van agafar copiant en un control, però el pitjor passà després, amb els meus amics. Quan sortíem de l'escola, tot d'una van començar a escridassar-me per no haver estudiat. Deien que n'hi havia poca matèria, que hauria d'haver estudiat, que jo era d'una manera que... No va ser la millor cosa que haguessin pogut fer. Si m'ho haguessin dit d'una altra forma, llavors segurament no m'hauria enfadat amb ells.

PER QUE HO HE FET?

Contingut

En aquesta unitat es pretén dur a terme un treball de caire més filosòfic i auto-reflexiu. La seva finalitat és motivar els/les alumnes perquè pensin entorn de conceptes tals com responsabilitat, intencionalitat i conseqüència, a fi de considerar-los en llurs pròpies accions i en llurs judicis i valoracions dels fets dels altres. D'aquesta manera es pretèn també introduir els/les alumnes en el coneixement i clarificació dels seus principis en actuar, per tal d'obrar amb coherència i de modificar allò que no es vol tenir. S'intenta que els/les alumnes assoleixin l'actitud de responsabilitat davant dels propis fets, pensaments, expressions, etc., tot valorant el paper de la reflexió com a pas previ a la pròpia conducta i sent conscients de la influència de les intencions en les valoracions i judicis que s'emeten dels fets dels altres.

Donat aquest plantejament el contingut està extret de l'Ètica en la seva vessant filosòfica. Començant pel concepte de responsabilitat, es presenta als/les alumnes la complexitat de la valoració moral en fer intervenir la intencionalitat de l'acte com a factor a considerar. Presentant aquests dos conceptes, s'intenta que els/les alumnes se'n adonin de la importància de la reflexió prèvia a l'acció com a element que, en primer lloc, possibilita la coherència personal, en segon, posa de manifest la complexitat de l'acció i valoració morals i, finalment, afavoreix la comprensió empàtica dels altres.

Segons els interessos i la motivació de cada grup-classe, es pot aprofundir en temes paral·lels, pels quals l'Ètica com a disciplina filosòfica orienta de forma fonamental. Així es podria introduir els/les alumnes en la diferenciació entre actes humans i actes de la persona, en la consideració del paper dels sentiments en l'acció i valoració morals, etc. L'activitat que aquest tipus de contingut demana a l'alumne/a és, per tant, preferentment intel·lectual, encara que es pretèn també que els/les alumnes assoleixin les capacitats per a distingir entre la persona i el seu acte i per a l'auto-direcció.

Si bé els exercicis i activitats que es presenten són purament anecdòtics i contextualitzats, el professor/a pot desenvolupar aquest treball a partir d'exemples del Dret i de casos pol·lèmics a propòsit de temes controvertits a nivell ètic, com ara l'eutànsia, el terrorisme, etc.

Correspondència amb la resta de continguts curriculars

És molt adient aplicar aquesta unitat en les sessions de tutoria i dins les àrees d'Educació Física i Religió.

Àrea d'Educació Física:

• Valors, normes i actituds:

2. Valoració de la comunicació amb els altres.
- 2.1. Tolerància envers els comportaments dels altres.

Àrea de Religió:

• Valors, normes i actituds:

1. Actituds personals en la vida quotidiana i en l'estudi.
  - 1.10. Esperit crític envers els esdeveniments, la pròpia manera de pensar i la pròpia manera de viure.
  - 1.11. Preocupació per una consciència moral amb vista a adquirir compromisos personals i socials.

Activitats

1) És difícil entendre-ho, però... (Comprensió crítica)

Si es considera adient, es pot començar aquesta unitat explicant l'objectiu de l'Ètica com a disciplina, els temes que analitza i la seva relació amb la Filosofia. D'aquesta manera s'aconseguirà, potser, aprofundir més en el contingut a treballar.

Es pot fer una primera lectura amb tot el grup-classe i després una altra individualment. Les respostes a les preguntes són de realització individual, per tal de poder reflexionar i personalitzar al màxim. Tanmateix, es pot optar per fer-les en petit grup -per parelles-, en funció d'altres aspectes com el nivell evolutiu, l'interès i motivació del grup, etc. Després s'exposen a tota la classe i es comença un comentari que el professor/a guiarà mitjançant dos - especialment- dels conceptes analitzats: responsabilitat i reflexió.

2) La Madde i la Cessi (Comprensió crítica i role-playing)

L'objectiu principal d'aquesta activitat és la comprensió de perspectives diferents, sense arribar a una valoració taxativa. Són aquests parers diferents els que s'empren per a presentar la idea que, de vegades, actuem com moguts per quelcom alié a la racionalització.

Si bé està pensada per realitzar-la individualment -fins a la pregunta e)-, es pot optar també per aplicar-la en petit grup -de dos a quatre alumnes-. La segona part de l'exercici, el role-playing -v. pregunta e)-, necessita que les altres preguntes hagin estat exposades a tot el grup-classe. En acabar la representació, es pot comentar tant les situacions dramatitzades com les respostes donades a les preguntes anteriors.

3) Em faig gran (Exercici auto-expressiu)

Aquesta activitat es de realització individual. Pot exposar-se a tot el grup-classe, sempre que es faci de forma totalment voluntària. Donada la tasca auto-reflexiva que exigeix, es pot demanar com a feina extraescolar, per tal de trobar cadascú el millor moment per a contestar-la.

En fer la presentació d'aquest exercici, el professor/a pot subratllar l'ajut que, de vegades, aporta l'escriure sobre quelcom molt nostre o que ens preocupa especialment. Igualment, posarà de relleu el fet que es tracta d'un tema que els toca de molt a prop i del qual són protagonistes. Probablement amb el comentari d'aquesta activitat surtin molts temes conflictius de l'edat, com ara la incomprensió dels pares, la manca de confiança, la perspectiva de futur, etc.

4) El vidre trencat (Dilema i exercici auto-expressiu)

Aquesta activitat demana, sobretot, una reflexió més acurada del terme responsabilitat. Per una banda, es demana les conseqüències de no assumir la pròpia responsabilitat davant de les pròpies accions. Per altra, s'introdueix la noció de l'eximent de responsabilitat a partir de casos molt específics, com ara la pèrdua de consciència, l'estat de guerra, etc. Donat que es parteix sempre d'una contextualització fins i tot anecdòtica, el professor/a haurà de dirigir les reflexions cap a la pròpia actuació. Paral·lelament, es presentarà el perill que suposa judicar algú, en haver de tenir en compte tots aquests aspectes, inclòs l'afectiu.

És per això que es recomana d'aplicar aquesta activitat en grups d'uns quatre alumnes, dedicant un considerable espai de temps a la reflexió i comentari col·lectius. El professor/a pot concloure aquest exercici demanant una altra activitat, com posar per escrit la valoració de tot el que s'ha comentat, realitzar alguna proposta d'auto-regulació, aprofundir-hi mitjançant alguna pel·lícula, etc.

5) El que fem o diem i les conseqüències (Diagnòstic de situació i Habilitas Socials)

Aquest exercici consta de dues parts: la primera -pregunta a)- és individual; la segona, col·lectiva (grups de quatre a sis alumnes). Donat que es parteix d'una situació molt concreta, s'ha d'aprofitar l'espai d'introducció a l'exercici per també motivar la reflexió entorn de la intencionalitat de les accions, com a factor fonamental de valoració, si bé no eximent de responsabilitat. Per això, apart de l'aplicació estricta de l'exercici -inclòs el comentari de les representacions- es pot iniciar, tot seguit o en un altre moment, un diàleg entorn del paper que juguen les intencions en les accions.

Finalment, i com ampliació de l'exercici, també es pot demanar als/les alumnes llur opinió envers l'ajut que l'estratègia de les habilitats socials ens pot donar en algunes situacions d'inter-relació més o menys problemàtiques. En aquest cas es pot iniciar demanant una pluja d'idees sobre situacions que a cada alumne/a en particular li són difícils (p.e. negar-s'hi; expressar una queixa; demanar responsabilitats...), escollint una, per grups o individualment, i escrivint i representant les respostes incorrectes i correctes, com a activitat anterior a la valoració mateixa.

6) Tot el que sabem -i més- sobre la paraula "responsabilitat" (Construcció conceptual)

Amb aquest exercici es pretén donar un caire nou al concepte "responsabilitat", a partir de les preguntes que es proposen -i que poden ser modificades-: per una banda, no es pot negar el significat intel·lectual i filosòfic del terme, però, per altra banda, s'intenta presentar-lo com a quelcom pràctic i quotidià, sense caure, però, en el perill d'una excessiva anecdotització. Es pot aplicar en petit grup (d'uns quatre alumnes), passant, després de respondre les preguntes plantejades, a l'exposició a tota la classe. En acabar el professor/a pot proposar, si escau, una altra activitat paral·lela, p.e. un role-model, entorn dels personatges que molt probablement hauran sortit com a exemples de responsabilitat.

7) Per casualitat (Exercici reflexiu)

Es tracta, en aquesta ocasió, de fer conscients els/les alumnes de la relació entre intenció, responsabilitat i reflexió: la intencionalitat influeix, però no treu responsabilitat, d'on prové la necessitat de reflexionar prèviament. Això es pot iniciar, a partir, per exemple, de la dita castellana: "De buenas intenciones está el infierno lleno".

Aquesta activitat es realitzarà de forma individual i després s'exposarà i es comentarà amb tot el grup-classe, aprofundint, amb exemples, en aquest lligam, quelcom difícil i delicat, de la intencionalitat i la responsabilitat.

Després es pot concloure aquest comentari demanant que posin per escrit llurs reflexions al voltant, així com si aquestes els han influenciat en tenir una actitud més reflexiva o de més responsabilitat davant de les situacions quotidianes.

A les dues activitats anteriors hem reflexionat sobre la responsabilitat i sobre la intenció en actuar. De vegades no ens hem responsabilitzat d'alguna cosa que havíem fet. Altres teníem la intenció de fer una cosa positiva, però hem donat la impressió contrària.

Encara hi ha més per reflexionar. Resulta que, de vegades, sense tenir cap intenció de fer quelcom de positiu, fins i tot tenint la intenció de fer tot el contrari, és a dir, quelcom negatiu, ens pot sortir una cosa bona.

a) Imagina una situació on no es tingui la intenció de fer quelcom positiu, però la conseqüència sigui precisament positiva, és a dir, la coneguda fàula de L'ase flautista.

b) En aquest cas, què n'opines: som responsables d'haver fet quelcom positiu? Per què sí o per què no?

9) Quan quelcom no ens surt bé (Diagnòstic de situació)

En aquesta activitat es pretén estimular la reflexió sobre les intencions en actuar, aprofitant una situació que acostuma a ser bastant freqüent en aquesta edat. Per això en el posterior comentari poden sortir alguns dels problemes dels adolescents, i pot servir, mínimament, per clarificar i conèixer-se una mica millor. Es pot realitzar individualment, per parelles o en petit grup, si bé, potser sigui aquesta última, la forma més adient, ja que possibilita que es faci una tasca d'integració de perspectives les quals, en ser diferents, aporten més informació entorn dels propis punts de vista.

La Laura i l'Àngela han fet ja els catorze anys. Són molt amigues des de fa temps: sempre s'expliquen les seves coses l'una a l'altra i es comprenen perfectament.

Ara l'Àngela està passant per una mala temporada: no és cap cosa important en especial, i són moltes de petites a l'hora. No té ganes de sortir, qualsevol cosa se li fa un món... La Laura està molt preocupada perquè veu la seva millor amiga trista i amoïnada. Ha pensat molt entorn d'això, i té molt clar que la vol ajudar. Després de donar moltes voltes al cap, creu que el millor que pot fer és parlar amb els pares de l'Àngela, explicant-los que llur filla està passant per una mala època i que creu que l'han de comprendre i animar-la més.

Dit i fet. Però l'endemà, l'Àngela només li digué:

- No hauries d'haver parlat amb els meus pares.

I se'n anà.

Des de llavors no surt amb la Laura, ni tan sols es posa al telèfon quan ella la truca.

- a) Quines raons pot tenir l'Àngela per actuar d'aquesta manera?
- b) Descriu com es deu sentir la Laura. Alguna vegada t'has sentit així? Ho vols explicar?
- c) Què podria fer la Laura per arreglar aquesta situació? Explica detalladament la teva solució.
- d) A qui li donaries la raó? Per què?
- f) Penses que, normalment, acostumem a tenir en compte les intencions de les persones quan valorem el que han fet? Què n'opines d'això?

QUE VOL DIR DISCRIMINACIÓ?

Contingut

En aquest crèdit es pretén tant realitzar una reflexió entorn de fets i situacions de discriminació, com col·laborar en l'elaboració d'una actitud de respecte envers qualsevol persona, sense atendre a discriminacions per raó física, de gènere, raça, cultura, religió, nivell socio-econòmic, etc. Per assolir els anteriors objectius la tasca educativa s'inicia amb una anàlisi conceptual de termes com discriminació, marginació i prejudici, completada, posteriorment, per un altre significat de tipus afectiu i vivencial: les conseqüències, en la vida quotidiana, de postures reals de discriminació.

Amb aquests dos pilars es pretén abordar la tasca de desenvolupar en els/les educands una actitud de rebuig respecte a qualsevol classe de discriminació, la qual cosa pot portar, amb molta probabilitat, a la construcció d'una actitud de compromís personal respecte a tot allò que suposi una concepció positiva, personal i social, de les diferències. La concreció pràctica del que acabem d'esmentar la podem trobar, per exemple, en aquelles activitats que demanen una recerca d'alternatives i de possibles solucions a fets relacionats amb el prejudici i les discriminacions. Igualment resultaria força adient ampliar la reflexió cap a una mena de prejudicis que poden ser patents en la relació entre iguals, i que posen en relació aspectes que moltes vegades no ho estan.

Es pot observar que la tasca que es demana a l'alumne/a és, preferentment, intel·lectual i empàtica, ensems a l'auto-construcció del valor del respecte i d'els principis d'acció que el segueixen. Sense entrar en arguments que intentin justificar aquest tipus d'enfocament, es vol mencionar el perill que suposa treballar temàtiques com aquesta mitjançant els components netament afectius, el qual suposaria un reduccionisme excessiu del problema a analitzar.

Correspondència amb la resta de continguts curriculars

Aquesta unitat es pot desenvolupar en les àrees de Llengua, Llengües Estrangeres, Ciències de la Naturalesa, Ciències Socials, Educació Física, Educació Visual i Plàstica i Religió.

Àrea de Llengua:

• Valors, normes i actituds:

3. Respecte per la pluralitat cultural i valoració de la pròpia identitat.

3.1. Valoració de la riquesa que aporta la diversitat lingüística i respecte pels usuaris dels diversos parlars.

3.2. Atenció a la diversitat sociolingüística de Catalunya.

3.3. Sensibilització crítica envers els aspectes de la llengua que reflecteixen valors i prejudicis (classistes, racistes, sexistes) per tal d'eliminar-los.

Àrea de Llengües Estrangeres:

• Valors, normes i actituds:

2. Respecte per la pluralitat cultural i valoració de la pròpia identitat.

2.1. Curiositat envers altres realitats.

2.2. Interès per conèixer altres maneres de pensar i viure.

2.3. Acceptació de l'alteritat i diferència.

2.4. Interès per adquirir una perspectiva més àmplia de la cultura pròpia per referència a altres.

Àrea de Ciències de la Naturalesa:

• Valors, normes i actituds:

2. Respecte per un mateix i pels altres.

2.2. Valoració del respecte en la comunicació de les idees i la tolerància envers les diferències entre les persones.

Àrea de Ciències Socials:

• Procediments:

2. Anàlisi, interpretació i representació del temps.

2.3. Identificació de relacions de causa-efecte i de causalitat històrica.

2.4. Ús de fonts, documents i testimonis històrics de caràcter primari i secundari.

• Fets, conceptes i sistemes conceptuals:

2. Ocupació del territori: demografia, hàbitat i urbanisme.

2.6. Massificació i marginació social urbana i problemes que se'n deriven.

5. La culturalització del territori: manifestacions artístiques i culturals.

5.4. Creences, religions i valors morals a les societats del planeta.

• Valors, normes i actituds:

3. Valoració positiva de la convivència cívica i social.

3.1. Acceptació dels drets i deures com a ciutadans.

3.2. Actitud de participació en les institucions cíviques i democràtiques.

3.3. Defensa dels drets, les llibertats i el patrimoni de la comunitat.

4. Respecte, solidaritat i cooperació.

4.1. Actitud solidària i de cooperació.

4.3. Respecte del patrimoni del present i del passat.

5. Relativisme.

5.1. Relativització de la pròpia cultural i civilització.

5.2. Valoració de les cultures forànies i les dels temps passats.

5.3. Valoració dels dilemes morals del nostre temps.

Àrea d'Educació Física:

• Valors, normes i actituds:

2. Valoració de la comunicació amb els altres.

2.1. Tolerància envers els comportaments dels altres.

Àrea d'Educació Visual i Plàstica:

• Valors, normes i actituds:

1. Sensibilitació envers els fenòmens estètics.;

1.4. Respecte envers el patrimoni artístic i cultural tant en l'àmbit més immediat com el més general.

Àrea de Religió:

• Fets, conceptes i sistemes conceptuals:

5. Les exigències morals del cristianisme.

5.1. Dimensió ètica de la vida: Fonaments de la dimensió ètica; raó i llibertat. Vida ètica i persona. Problemàtiques ètiques entorn dels drets humans.

• Valors, normes i actituds:

1. Actituds personals en la vida quotidiana i en l'estudi.

1.6. Actitud oberta i receptiva tant respecte de qualsevol societat com respecte de cadascun dels seus membres.

1.7. Manifestació i valoració positiva de la concepció solidària del món, la justícia, la pau i la llibertat en la vida quotidiana i en els esdeveniments internacionals.

1.9. Tolerància i respecte davant altres formes de pensament i comportament.

Activitats

1) Marginació, discriminació i prejudici (Comprensió crítica)

S'aconsella fer dues lectures del text, una individual i una altra col·lectiva, perquè alguns conceptes poden entrar certament a dificultat. És molt

adient que la professora o el professor posin de relleu aspectes més importants i significatius per abordar l'estudi dels prejudicis i la discriminació. Així es podria remarcar la diferència entre parlar de factors o de causes i motius de discriminació, tot optant, lògicament, per la primera. És preferible que les qüestions es contestin individualment.

2) Hi ha molts tipus de discriminacions (Comprensió crítica)

Aquesta activitat va relacionada amb l'anterior, sent, de fet, la seva continuació. Resulta més indicada per un treball en petit grup, finalitzant amb una exposició a classe de tot l'elaborat i un comentari sobre la dimensió afectiva dels prejudicis i discriminacions.

3) Una situació com una altra (Diagnòstic de situació)

S'aconsella plantejar l'activitat de forma col·lectiva, en petit grup de tres o quatre alumnes. Mentre es va realitzant l'exercici, la tutora o el tutor poden suggerir, com a element de reflexió, la coherència entre el que es pensa i el que es fa, en funció de motius d'altre tipus, com ara l'econòmic, així com també parar atenció en el pensament fonamentat en prejudicis, i en la valoració d'un raonament crític i ajustat a la realitat.

4) El problema de l'Esther (Dilema)

És adient respondre individualment les preguntes i exposar-les després de forma voluntària a tot el grup-classe. En aquest moment s'ha d'aprofundir en la perspectiva de la persona qui pateix alguna mena de discriminació, posant-se en el seu lloc. Igualment, s'han de subratllar les qüestions que fan referència a aspectes organitzatius de la reflexió i la valoració personals, per tal de que ho vagin integrant com a quelcom quotidià. Altres qüestions per a fer sortir en el diàleg poden ser: Fer un llistat entre els avantatges i els desavantatges que pot portar la inclusió de l'Esther a l'equip de futbol, i valorar-ho (La Lourdes i les altres membres de l'equip tindrien en compte tots aquests factors? Per què sí o per què no?).

5) La Carme busca treball (Diagnòstic de situació)

Si bé està pensat per realitzar-ho de forma individual, el professor i la professora poden optar per realitzar-lo col·lectivament, amb tot el grup-classe, o en petit grup de quatre alumnes, sempre i quan s'asseguri la reflexió acurada per part de tots els/les alumnes.

S'ha de remarcar el paper actiu que les dones i els homes han de tenir davant de tota aquesta problemàtica.

6) Som conscients? (Clarificació de valors i exercici auto-directiu)

Aquesta és una activitat netament individual i no ha de ser exposada a classe si l'alumne/a s'hi negués. Malgrat això, sí es pot comentar en general el tipus d'exercici, demanant si han tingut especial dificultat en alguna o varies de les preguntes i, sobretot, si l'activitat en concret i tot el treball dut a terme en general, els ha servit per a conèixer i reflexionar amb més deteniment sobre el problema de la discriminació.

El mestre/a pot oferir la seva orientació pel que fa a la darrera pregunta, sobre qüestions d'auto-regulació, especialment en la concreció de les conductes i actituds de tolerància i respecte.

7) Podem escoltar frases com aquestes (Clarificació de valors)

En aquesta ocasió es pretén motivar els/les alumnes perquè reflexionin a l'entorn de comentaris que poden amagar algun missatge més o menys discriminatori cap a les dones. La seva realització pot ser individual o en grup petit, recordant que les respostes donades en l'exercici només poden ser exposades voluntàriament. Per a concloure, es pot proposar un debat a classe sobre el tema "La situació de la dona ara i aquí. Discriminació o igualtat?", pel qual el professor o la professora poden buscar, si ho consideren adient, informació complementària, procurant que aquesta sigui motivadora.

Llegeix a continuació aquest recull de frases. Aquestes mateixes o de semblants les hauràs escoltades -o les escoltaràs- en algun moment.

- Dona tenies que ser. (o: Deixa-la estar, és dona)
- En comptes de conduir, ves a fregar plats!
- En el segle XX, l'home ha produït forços avenços.
- La dona, a casa i amb la cama trencada.
- Diuen que poden fer qualsevol treball. De manobres m'agradaria veure-les!

a) Què en tenen de comú aquestes frases?

b) Què en tenen de reals o de veritat?

c) Assenyala les que estès d'acord i explica per què.

d) Aquestes frases manifesten quelcom de prejudici o discriminació respecte a les dones? Per què sí o per què no?

10) Quan hom ho viu (Clarificació de valors)

Aquest exercici és totalment individual, donat que s'intenta aconseguir la lliure expressió del propi pensament al voltant d'una qüestió netament reflexiva. Un cop realitzat es pot exposar a classe, tot comentant les respostes, la qual cosa pot portar a confrontar opinions i arguments diferents al voltant dels prejudicis i de les discriminacions en general. S'ha de parlar atenció que la reflexió procuri endinsar-se en els aspectes globals i generals de la temàtica que s'analitza.

Acabes de llegir i de completar diverses qüestions entorn del prejudici i de la discriminació. Tot això ho hem fet bastant teòricament. Però, recorda que la discriminació té una vessant d'acció molt forta.

Aquest espai és precisament perquè reflexionis sobre les conseqüències reals que suposa marginar algú.

- Una persona que margina a d'altres deu sentir que.....
- I potser ho fa perquè.....
- Els sentiments de la persona marginada deuen ser.....
- I sobre això jo en penso que..... perquè.....

Molta gent opina que tothom tenim, en el fons, algun prejudici, però del que es tracta és d'evitar que es manifesti en el nostre comportament i en les nostres actituds, marginant i discriminant els altres, i d'anar-los esborrant.

- Creus que aquesta afirmació és veritat? Justifica la teva resposta
- Les coses que podríem fer per no manifestar els prejudicis són.....

ES MILLOR LA PAU

Contingut

Aquesta unitat pretén possibilitar una reflexió al voltant de la pau com a valor universal i desitjable. És per això que pren un caire sobretot actitudinal. D'altra banda, cal considerar aquesta proposta d'anàlisi com a part de tot un treball a desenvolupar en cadascun dels moments escolars. Ens referim a aspectes com, per exemple, el clima de l'aula i a la reflexió sobre l'estil d'ensenyança del mestre o de la mestra, que han de fomentar la participació, el respecte i la cooperació de tot el grup davant de qualsevol tasca a realitzar.

L'educació per a la pau abarca diversos àmbits i nivells d'acció educativa i els seus límits s'endinsen dintre d'àrees com drets humans, sexisme i ecologia -per esmentar-ne algunes-. Aquest és un altre motiu per a no considerar la següent proposta com a única i específica, sinó dintre del treball global a realitzar durant el curs que ens ocupa.

El contingut central és el significat del concepte pau, no per oposició a guerra, bel·licisme o violència, sinó com a negació de qualsevol tipus d'agressivitat arbitrària a nivell físic i, sobretot, verbal o psicològic. És per això que de seguida s'intenta transferir aquest significat a les inter-relacions personals de la vida diària. També s'analitza la guerra i les seves repercussions, sobretot a nivell social, així com la contradicció despeses armamentístiques vs. subdesenvolupament.

Finalitats com fomentar les actituds de cooperació i col·laboració en els/les alumnes, estimular llur aplicació en el propi entorn i valorar el diàleg com a eina per a la recerca d'acord, així com la mateixa tècnica de resolució de conflictes -treballada a l'unitat "Solucionant alguns problemes", es troben subjacents al llarg de tota la unitat.

Correspondència amb la resta de continguts curriculars

Aquesta unitat es pot aplicar dins l'àrea de Ciències Socials i de Religió.

Àrea de Ciències Socials:

• Procediments:

2. Anàlisi, interpretació i representació del temps.

2.3. Identificació de relacions de causa-efecte i de causalitat històrica.

2.4. Ús de fonts, documents i testimonis històrics de caràcter primari i secundari.

• Fets, conceptes i sistemes conceptuals:

4. L'organització dels homes i del territori: política i societat.

4.3. Estats i nacions: conflictes externs i interns en el món d'avui.

4.6. Poder polític i conflictivitat al llarg del temps.

• Valors, normes i actituds:

4. Respecte, solidaritat i cooperació.

4.1. Actitud solidària i de cooperació.

5. Relativisme.

5.1. Relativització de la pròpia cultural i civilització.

5.2. Valoració de les cultures forànies i les dels temps passats.

5.3. Valoració dels dilemes morals del nostre temps.

Àrea de Religió:

• Valors, normes i actituds:

1. Actituds personals en la vida quotidiana i en l'estudi.

1.6. Actitud oberta i receptiva tant respecte de qualsevol societat com respecte de cadascun dels seus membres.

1.7. Manifestació i valoració positiva de la concepció solidària del món, la justícia, la pau i la llibertat en la vida quotidiana i en els esdeveniments internacionals.

1.9. Tolerància i respecte davant altres formes de pensament i comportament.

1.12. Actitud crítica davant el consumisme, l'indiferentisme, el totalitarisme i el terrorisme.

Activitats

1) Pensant sobre la pau (Comprensió crítica)

La lectura del text es pot fer col·lectivament, amb tot el grup-clase, aprofitant per assegurar la comprensió. Les preguntes suggerides es poden respondre en petit grup (aproximadament, quatre alumnes), si bé seria molt interessant -pel que fa a la segona d'aquestes-, respondre-la a partir d'una pluja d'idees amb tot el grup, preguntant persona per persona, per assegurar la participació de tothom.

En acabat l'exercici, i després de l'exposició dels diferents treballs, es pot fer una definició col·lectiva, completa, de la paraula pau, la qual pot

quedar exposada a l'aula, juntament amb la darrera de les preguntes. Com a complement d'això, es pot proposar als/les alumnes, que facin una enquesta entre la família i daltres amics i amigues, demanant-los què és la pau. En una altra sessió es poden analitzar i comentar els resultats a classe.

2) La pau significa... (Construcció conceptual)

Aquesta activitat està pensada per a possibilitar una reflexió més acurada i en profunditat del significat de la pau. Donat que és, bàsicament reflexiva, s'aconsella realitzar-la en grups de quatre o cinc alumnes, tant per a motivar com per a facilitar el treball. Després, es passa a exposar, una per una, les respostes donades, tot comentant-les subratllant, per exemple, els conceptes comuns i els més creatius i novedosos, la referència a la situació actual, etc.

Segurament, el mestre o la mestra hauran d'explicar què significa l'autoestima i la seva importància en tots els aspectes de la vida, sobretot considerant el període evolutiu, l'adolescència, en què es troben. La penúltima qüestió no té cap més finalitat que provocar la reflexió personal sobre la pròpia escala de valors. Pot no exposar-se o fer-ho aprofitant per veure si hi ha semblances en funció del sexe o grup d'amics/gues, etc. És important haver aclarit prèviament que no s'ha de posar el grup d'acord en fer una o altra escala, sinó que cada membre del grup ha d'escriure la seva.

Si la mestra o mestre ho considera escaient, es pot finalitzar amb un comentari entorn dels versos de Blas de Otero.

3) Ens podem trobar amb situacions com aquestes (Resolució de conflictes i Auto-regulació)

El mestre/a pot distribuir els casos entre els diferents grups o bé fer-ne tres grups a la classe -un per cada-, si bé aquesta darrera proposta pot no ser molt pràctica donat el nombre d'alumnes. En canvi, si resultaria molt escaient realitzar la tercera qüestió de forma col·lectiva, amb tot el grup-classe, assegurant d'aquesta manera la implicació de tos/es els/les alumnes. És imprescindible valorar en un altre moment l'aplicació i la solució trobada, així com escriure-ho, tot resumint les opinions que s'hagin donat.

4) Algunes conseqüències de la guerra (Comprensió crítica)

Aquest exercici és de realització individual, per tal de permetre que cada alumne/a reflexioni personalment al voltant de les guerres i l'armament, preparant així la realització de l'activitat següent. El comentari es pot fer a partir de les respostes donades, centrant-lo, especialment, en les guerres i

reprenent alguns comentaris de la comprensió crítica inicial: Per què hi ha guerra? Es poden justificar? És aquesta una bona solució? El vessant humà de les guerres. El paper de la O.N.U. en els conflictes internacionals, etc.

Es pot aprofitat aquesta temàtica per proposar la lectura de llibres juvenils. Llistats d'aquests han aparegut a revistes educatives com, per exemple, Cuadernos de Pedagogía. Aquí volem destacar dues: la primera és el llibre d'on s'han tret les cites. Si bé es tracta d'un conte recomanat en edats inferiors, els conceptes que es debaten i la forma com es fa, ho fan aconsellable també a 8è., amb l'avantatge que serà de lectura fàcil i ràpida. La segona és: BRUCKNER, K. (1989; 4ª ed.): Sadako vol viure. Barcelona: Pòrtic. Col. El brot jove, nº 4, i relata la història d'aquesta nena, Sadako Sasaki, que patí les conseqüències de la bomba atòmica d'Hiroshima, i que amb la seva actitud es va convertir en un símbol de la pau.

5) Armes i fam (Debat i role-play)

Aquesta activitat, a realitzar en petit grup, té dues parts: La primera es pot plantejar com a un exercici de debat -havent pensat cada grup, prèviament, arguments a favor de l'armament i arguments en contra-, demanant, per exemple, quatre persones voluntàries - dues per a cada postura- perquè desenvolupin el debat. S'ha de recordar que han de defensar el bàndol que els hagi correspost, estiguin o no d'acord amb aquest.

La segona part és una de les modalitats del role-play. Dies abans de realitzar-la, seria recomanable demanar al grup que busquin informació als diaris sobre opinions de personatges del món de la política sobre aquesta temàtica (defensa, armament, servei militar, conflictes armats, etc.), per tal d'orientar l'elaboració de les preguntes i facilitar l'adopció de rol. Poden sortir, per exemple, quatre o cinc alumnes: dos partits polítics de tendència diferent, una associació pacifista, representant de l'exèrcit... La resta del grup fa de periodistes. El comentari posterior s'orientarà en funció del desenvolupament de l'activitat, preguntant inicialment com s'han trobat representant aquests papers.

6) Gandhi: més que un personatge (Role-model)

Aquesta activitat necessita un temps previ per a buscar informació, en grups de tres o quatre persones, sobre la vida de Gandhi. De ser possible, resultaria força motivador fer-ho mitjançant la pel·lícula que es va fer sobre ell a la dècada dels vuitanta. TV 3 va passar aquest film l'any 1991 i s'hi pot demanar, previ pagament, una còpia, en el cas de no trobar-lo comercialitzat. L'aspecte més destacat d'aquest exercici és exposar i comentar els trets de la

persona de Gandhi i de les seves accions que els/les alumnes considerin com a més rellevants. Seria forçat també que el professor/a cerqués informació sobre col·lectius, associacions, etc. que treballen per la pau, portant a classe botlletes perquè els puguin llegir i comentar.

7) Cinema (Comprensió crítica)

Es tracta de veure i de comentar una pel·lícula que desenvolupi alguns dels aspectes de la problemàtica que es treballa en aquesta unitat. De ser possible, hauria de ser un film que prengués partit per un plantejament antibel·licista. Un d'aquests podria ser "Au revoir, les enfants".

Prèviament, la professora o el professor hauria de confeccionar un petit guió, amb la fitxa tècnica de la pel·lícula i algunes preguntes per orientar després el comentari, com, per exemple, el tema que tracta, la solució que es dona, opinió respecte a aquella, aspectes generals a destacar, dubtes, etc.

En el cas d'optar per "Au revoir, les enfants", es poden intercanviar impressions sobre l'amistat en temps de guerra, la infància i la guerra i valoració de l'heroïtat.

AVENÇ O RETROCÉS?

Contingut

Aquesta unitat pretén com a finalitat que els/les alumnes assoleixin una actitud de cura i de responsabilitat, individuals i col·lectives, envers la protecció de l'entorn natural. Això implica, en un primer moment, prendre consciència de la situació conflictiva en què es troba actualment el medi ambient i desenvolupar una actitud de compromís i col·laboració actius envers la seva protecció.

El contingut que es troba al darrera de la proposta que aquí presentem i que li dona unitat és la consideració de l'ecologia -o, millor dit, del anomenat problema ecològic- des d'un plantejament múltiple, reprenent així el treball realitzat al curs anterior. En aquesta ocasió, la multiplicitat de la realitat ambiental serveix com a punt de partida per a generalitzar el concepte -aquest intent de generalització vol conduir cap a una primera i molt superficial connexió entre ciència, tècnica i ecologia-, i per esboçar el que seria el contingut central d'aquesta unitat: les paradoxes o contradiccions reals que hem de resoldre com a protagonistes i responsables del futur ambiental del planeta.

Els interrogants que es presenten per a ésser analitzats es poden sintetitzar en les següents disjuntives: energies alternatives i cura del medi ambient vs. comoditat; excedents de producció vs. subdesenvolupament; increment de la contaminació vs. futur; paper de la ciència i dels avanços tecnològics vs. contaminació i mal ús... S'han intentat presentar aquestes temàtiques com a conflicte entre valors, intentant, però, que es contrueixi una postura consensuada i compromesa, a nivell particular i grupal, de respecte i cura del propi entorn. Algunes d'aquestes temàtiques són més paleses que d'altres. El mestre/a pot elaborar noves activitats per aprofundir-hi més, així com plantejar altres conflictes pel que fa al problema ecològic i a la polèmica relació entre ciència i tècnica, per una banda, i medi ambient, per l'altra.

Correspondència amb la resta de continguts curriculars

És adient treballar aquesta unitat mitjançant les àrees de Ciències de la Naturalesa, Ciències Socials, Educació Física i Tecnologia.

Àrea de Ciències de la Naturalesa:

• Procediments:

3. Tractament, interpretació i expressió d'informació.

3.1. Utilització de tècniques per copsar i posar en relleu la informació.

3.2. Interpretació de la informació recollida.

3.3. Tractament de dades numèriques en càlculs i gràfics.

3.4. Expressió oral, escrita i visual de qüestions científiques emprant terminologia adequada.

• Fets, conceptes i sistemes conceptuals:

1. Matèria i materials.

1.5. Materials d'ús quotidià.

2. L'energia.

2.1. Formes d'energia.

2.2. Transformació i conservació de l'energia.

2.3. Fonts naturals d'energia i utilització.

5. La Terra.

5.1. La Terra com a planeta.

5.2. L'atmosfera i l'hidrosfera.

5.3. Estructura i dinàmica de la litosfera.

• Valors, normes i actituds:

1. Respecte pel patrimoni natural.

1.1. Presa de consciència de la limitació dels recursos naturals.

1.2. Respecte als éssers vius.

1.3. Defensa del medi ambient davant la contaminació i el seu deteriorament.

4. Valoració de l'esperit científic i de la importància de la ciència en la tecnologia.

4.4. Valoració de la importància de l'avenç científico-tecnològic en la millora de la qualitat de vida.

Àrea de Ciències Socials:

• Procediments:

2. Anàlisi, interpretació i representació del temps.

2.3. Identificació de relacions de causa-efecte i de causalitat històrica.

4. Comprensió i aplicació de la informació.

4.1. Participació activa en debats i elaboració de judicis fonamentats.

4.4. Elaboració de síntesis a partir dels diferents tipus d'informació.

• Fets, conceptes i sistemes conceptuals:

1. Humanitat i medi físic.

1.6. Les intervencions humanes i els canvis mediambientals.

3. Transformació i ocupació del territori.

3.3. Energies pre-industrials i problemes de l'energia en el món d'avui.

3.4. Incidència del progrés tècnico-científic en la història de les societats.

La ciència i la tècnica en el món d'avui.

• Valors, normes i actituds:

4. Respecte, solidaritat i cooperació.

4.1. Actitud solidària i de cooperació.

4.2. Respecte del medi ambient.

4.3. Respecte del patrimoni del present i del passat.

5. Relativisme.

5.3. Valoració dels dilemes morals del nostre temps.

Àrea d'Educació Física:

• Valors, normes i actituds:

3. Respecte per l'entorn.

3.1. Respecte envers l'entorn natural i urbà.

Àrea de Tecnologia:

• Fets, conceptes i sistemes conceptuals:

1. Humanitat i tecnologia.

1.1. Necessitats humanes en l'alimentació, l'habitatge, el vestit, l'energia, el transport i la comunicació d'informació.

1.2. Instruments i tècniques per facilitar la vida referents a l'alimentació, l'habitatge, el vestit, l'energia, el transport i la comunicació d'informació.

3. L'evolució tecnològica.

3.1. Evolució científico-tecnològica.

3.2. Canvis de les necessitats humanes.

3.4. Avantatges i inconvenients de les aportacions de la tecnologia.

• Valors, normes i actituds:

2. Valoració de la tecnologia en l'entorn social.

2.2. Actitud crítica davant l'ús de la tecnologia i la seva repercussió social.

2.4. Valoració de la limitació dels recursos naturals.

Activitats

1) Ecologia, és a dir, multiplicitat (Comprensió crítica)

S'aconsella realitzar tant la lectura del text, en la seva totalitat, com el treball a partir de les preguntes proposades, de forma col·lectiva, bé amb tot el grup-classe -llevat de la reflexió entorn les qüestions que apareixen al final de l'activitat- o en petit grup. Potser caldrà aclarir que la primer part correspon a

les qüestions encapçalades per l'epígraf "Havies pensat mai que...?". Un cop realitzat, es passa a l'exposició, comentant les respostes i, en general, el contingut que s'ha presentat. La pregunta que es troba en finalitzar l'activitat, pot ser comentada a classe o deixar-la senzillament com a cloenda de l'exercici i motivar la reflexió personal.

2) El pare Sol (Comprensió crítica)*

Si bé aquest exercici està pensat per fer-ho individualment, es pot optar per realitzar-ho en petit grup. Seria molt adient realitzar la lectura total de la novel·la que es presenta Calidoscopi de l'aigua i del sol, relacionant-la amb l'àrea de Llengua Catalana. Cal aclarir que la pregunta que fa referència a la recerca d'informació sobre les energies alternatives, s'ha d'enfocar de forma molt general i global, per a la que, possiblement, sigui suficient l'ajut de diccionaris i llibres -per exemple, de text- que hi hagi a classe o a la biblioteca de l'escola. La posta en comú es pot centrar quasi exclusivament en la valoració de les energies alternatives pel que fa a l'estalvi d'energia i a la conservació del medi ambient, confrontant-ho amb la comoditat, així com plantejar la qüestió referida a les finalitats de les investigacions científiques i tecnològiques, que es desenvolupen bé en aquest sentit o bé en el contrari -energia nuclear, armament, etc.-, a l'igual que els presupostos dedicats a un o altre tipus d'investigació.

3) Progrés o retrocès (Debat)*

Després de respondre en petit grup ($\pm$ 4 alumnes) les qüestions plantejades, es passa pròpiament al debat, per al qual es pot optar entre diferents modalitats. Així, per exemple, es pot dividir aleatòriament la classe en dos grups: Un defensarà el progrés i l'avenç científic i tecnològic per ells mateixos, i l'altra estarà a favor de subordinar-ho tot a la conservació de la natura. Es poden introduir també altres qüestions, com ara plantejar la disjuntiva "comoditat vs. conservació del medi i futur", procurant que els arguments siguin el més contextuals possibles per poder relacionar-los amb el vessant personal. Seria molt adient aprofitar aquest moment per a considerar els aspectes necessaris del diàleg.

Potser no serà necessari fer-los parar atenció en què els arguments a favor d'una postura s'assemblen als arguments en contra de l'altra. S'hauria d'arribar a una postura consensuada, a favor de la conservació del medi ambient, que podria escriure's en un manifest. Per últim, i a l'igual que passà a la primera activitat, la cita que es posa com a cloenda de l'exercici, pot comentar-se en profunditat o deixar-la com altre estímul per plantejar-se la

disjuntiva que s'està debatent.

4) Ciència-ficció? (Role-play)

La primera pregunta, l'opinió sobre el fragment, es pot realitzar oralment. Per a la representació, es pot escollir també la situació que s'hi descriu, si bé seria interessant estimular altres tipus d'exemples, subratllant sempre que s'han de recolzar, d'una forma o altra, en la realitat. Durant el comentari es poden plantejar qüestions com, per exemple: Què us han semblat aquestes situacions? Què n'heu pensat en veure les representacions?

5) Una alternativa (Role-model)

S'ha de destinar un temps previ i extra-escolar per a la recerca d'informació, que s'analitzarà amb tota la classe, per exemple, dividint entre els diferents grups la informació recollida o fent les lectures col·lectivament. A El País Semanal, de data 18/Agost/1991 es pot trobar un article, molt original en el seu enfocament, sobre Greenpeace. S'ha de mostrar especial atenció pel que fa a la darrera pregunta, procurant concretar les respostes al màxim i estimular la posada en pràctica, proposant, per exemple, una activitat d'auto-regulació.

6) Natura (Exercici auto-expressiu)

Es tracta d'una activitat totalment individual per a la qual s'ha de trobar un moment de tranquil·litat que inciti a la reflexió. Seria molt interessant posar-ho en comú, demanant persones voluntàries.

7) Pare (Comprensió crítica)

A més d'escoltar una o més vegades aquesta cançó d'en Serrat, seria molt adient poder disposar de tot el text per escrit. Si bé l'activitat està pensada per a fer-la individualment, també es pot realitzar en parelles o petit grup (entre tres i quatre alumnes). La posta en comú es pot obrir amb l'exposició del que han elaborat els/les alumnes com a resposta a les qüestions plantejades, per passar després a analitzar altres formes de defensa del medi ambient, qüestionar la responsabilitat individual i col·lectiva, establir pautes d'acció dins del marc escolar, etc.

En J.M. Serrat té una cançó que es titula "Pare". Escolta-la. Diu coses com aquestes:

Pare, digueu-me que

li han fet al bosc,
que no n'hi ha arbres.
A l'hivern no tindrem foc,
ni a l'estiu lloc
per aturar-se'n.

Pare, que el bosc ja no és el bosc.
Pare, abans que es faci fosc,
ompliu de vida el rebost.

Pensem ara sobre aquesta cançó:

- Aquesta cançó descriu un diàleg imaginari amb una persona de més edat -el "pare" que es va repetint al llarg dels versos-. Per què creus que l'autor ha utilitzat aquest recurs?

- Assenyala, entre tota la cançó, les frases que més t'hagin agradat o impressionat. Explica perquè.

- Quin és el significat dels tres darrers versos?: "Pare, que estan matant la terra! Pare, deixeu de plorar, que ens han declarat la guerra."

- Escriu sobre la cançó: què és el que t'ha fet sentir, què en penses del problema ecològic i què és el que n'hem de fer per ajudar a la seva solució.

PUBLICITAT: NO ES OR TOT EL QUE LLUEIX

Contingut

L'objectiu d'aquesta unitat és desenvolupar en l'alumne/a una actitud crítica davant del fenomen publicitari i, amb aquesta, davant del consumisme, mitjançant l'anàlisi, reflexió i auto-direcció a partir, sobretot, del primer d'aquests àmbits.

El contingut conceptual amb què s'inicia és la determinació de la relació existent entre els conceptes següents: mass-media, sistema econòmic, publicitat, necessitat i consum i consumisme. Posteriorment, es passa a aprofundir en el missatge publicitari mitjançant la presa de consciència d'algunes de les estratègies utilitzades en publicitat, especialment l'associació que en fan amb característiques, qualitats, valors, benestar, etc., per tal d'influir i modificar la conducta del públic.

Amb tot això no es pretén fer cap valoració negativa del fenomen publicitari, sinó desenvolupar la capacitat crítica de l'alumne/a per tal que raoni i s'interessi per conèixer la dimensió real d'allò que s'anuncia. Per aquesta raó, el contingut procedimental que sobresurt és la capacitat de comprensió crítica davant del fenomen analitzat, paral·lelament amb la d'auto-direcció de la pròpia conducta.

En certa forma, caldria considerar aquesta unitat com a continuació, a partir d'una temàtica diferent, de "Tenim cura de la salut?" (unitat de setè), en constituir també matèria d'aquest àmbit de l'educació. En aquesta ocasió també s'ha intentat derivar la reflexió cap als vessants més personals i subjectius, per a estimular, d'aquesta forma, l'auto-regulació de la pròpia conducta pel que fa a aquest gran risc dels sistemes econòmics capitalistes. Expressament, s'ha eludit el tema de sexisme i publicitat, entre d'altres raons perquè es considera en la unitat sobre discriminació per raó de gènere de setè i, també, perquè s'ha optat per donar un enfocament més general, fonamentat en els aspectes centrals del que envolta al món de la publicitat.

Una proposta d'ampliació del tema, molt suggerent però que en tot cas caldria subordinar als interessos i maduració de cada grup-classe, podria ser, com a punt inicial, la relació entre mentida i publicitat, extenent, posteriorment, aquesta anàlisi a d'altres àmbits també polèmics, com ara la política. Si

s'escau, seria també molt interessant realitzar una aproximació filosòfica -molt mínima- al concepte "veritat".

Correspondència amb la resta de continguts curriculars

El treball dissenyat en aquesta unitat es pot aplicar dins les àrees de Llengua, Tecnologia, Educació Visual i Plàstica, Música i Religió.

Àrea de Llengua:

• Procediments:

2. En relació amb la llengua escrita.

2.5. Elaboració de complexos comunicatius: auca, mural, anunci o revista.

6. En relació amb llengua i societat.

6.2. Ús dels mitjans de comunicació social per treballar aspectes relacionats amb aquest apartat.

• Fets, conceptes i sistemes conceptuals:

1. Llengua oral.

1.2. Clases de missatges orals. Les seves principals característiques i finalitats.

1.4. Mitjans de comunicació audio-visual.

2. Llengua escrita.

2.1. La comunicació escrita no literària: elements.

• Valors, normes i actituds:

1. Valoració de la comunicació.

1.2. Atenció a la genuïnitat de l'expressió oral.

2. Obertura i curiositat intel·lectuals.

2.1. Valoració de la llengua com a instrument del propi creixement intel·lectual.

2.4. Actitud crítica raonada.

Àrea de Tecnologia:

• Fets, conceptes i sistemes conceptuals:

1. Humanitat i tecnologia.

1.1. Necessitats humanes en l'alimentació, l'habitatge, el vestit, l'energia, el transport i la comunicació d'informació.

1.2. Instruments i tècniques per facilitar la vida referents a l'alimentació, l'habitatge, el vestit, l'energia, el transport i la comunicació d'informació.

3. L'evolució tecnològica.

3.1. Evolució científico-tecnològica.

3.2. Canvis de les necessitats humanes.

3.4. Avantatges i inconvenients de les aportacions de la tecnologia.

• Valors, normes i actituds:

2. Valoració de la tecnologia en l'entorn social.

2.2. Actitud crítica davant l'ús de la tecnologia i la seva repercussió social.

Àrea d'Educació Visual i Plàstica:

• Procediments:

3. Tècniques d'expressió gràfico-plàstica.

3.1. Utilització de la tecnologia de producció d'imatges com a canal de comunicació i expressió.

3.2. Anàlisi i interpretació de textos visuals i plàstics.

3.3. Transformació d'imatges.

3.4. Transferència a obra plàstica de missatges verbals, musicals i gestuals.

3.5. Experimentació mitjançant amb els elements visuals del llenguatge visual i plàstic, de propietats i possibilitats expressives de tècniques, materials i suports.

• Fets, conceptes i sistemes conceptuals:

1. Percepció visual.

1.1. La llum. Llum i ombra. Valors.

1.2. Organització del camp visual. Dinàmica perceptual.

1.3. Organització del marc gràfico-plàstic: les imatges. Aspectes formals.

2. Llenguatge visual i plàstic.

2.1. Elements: visuals, conceptuals i de relació.

2.3. Comunicació visual: signes i codis. Missatges visuals i plàstics (tipus i funcions).

2.4. Valors estructurals, expressius, semàntics i pragmàtics.

2.5. Sintaxi dels llenguatges visuals específics.

• Valors, normes i actituds:

2. Interès per la realització de les activitats gràfico-plàstiques.

2.8. Reconeixement de la utilitat del llenguatge gràfico-plàstic i de les seves possibilitats informatives.

3. Desenvolupament de la capacitat crítica.

3.2. Actitud de crítica raonada sobre qualsevol missatge, comunicació, obra (gràfico-plàstica).

Àrea de Música:

• Procediments:

1. La percepció del so i de la música.

1.1. Observació i experimentació del so com a fenomen físic i psicològic.

• Valors, normes i actituds:

1. Valoració de la música com a element cultural.

1.3. Valoració de la potencialitat del llenguatge musical com a element de comunicació, coneixement i plaer.

Àrea de Religió:

• Valors, normes i actituds:

1. Actituds personals en la vida quotidiana i en l'estudi.

1.12. Actitud crítica davant el consumisme, l'indiferentisme, el totalitarisme i el terrorisme.

Activitats

1) Algunes consideracions sobre la publicitat (Comprensió crítica)

Es recomana de fer-la de forma col·lectiva, en petit grup de tres o quatre alumnes, un cop feta la lectura del text amb tota la classe i aclarits possibles dubtes que puguin sortir. Potser, serà necessari explicar el sentit de l'anecdòta que es troba al final de text, tot subratllant que no està motivada per un interès crític d'informació. Caldrà especificar que a la darrera de les qüestions que acompanyen el text no cal trobar cap mena d'acord, sinó senzillament exposar si han tingut alguna vegada una experiència d'aquest tipus i comentar-les.

Un cop reflexionades les preguntes es passa a l'exposició amb tot el grup. Per a centrar aquest comentari, es pot profunditzar en la diferenciació entre consum i consumisme, en el concepte "necessitat" de forma àmplia, és a dir, considerant també, per exemple, els valors estètics i distanciant-la del concepte "utilitat", en les significacions últimes de la publicitat indirecta, etc.

2) I ara, anem a publicitat (Comprensió crítica)

Aquesta activitat no és gens còmoda en la seva realització a l'aula, però, a l'igual que la següent, resulta altament profitosa, interessant i divertida. El mestre/a ha d'explicar amb claredat l'activitat a realitzar, que necessita d'un temps extra-escolar considerable, així com reservar alguns moments del treball a l'aula per a posar en comú les notes i elaborar les qüestions que es plantejen. De ser possible, s'hauria de gravar els anuncis dintre del marc horari que s'estableixi, per facilitar l'observació i l'anàlisi en d'altres moments. A aquest respecte, es recomana que s'estableixin temps curts -per

exemple, de mitja hora-, però repartits en franjes d'horaris diferents, tal i com s'indica en l'exercici, per tal de parar atenció, en la posada en commú, de les diferències entre un grup i un altre pel que fa a la freqüència, segons l'horari. Aquest podria ser, per exemple, de 13 a 13.30 h.; de 18 a 18.30 h. i de 21 a 21.30 h.

Els productes a analitzar poden ser els que es proposen ací o d'altres escollits per la mestra o mestre, així com pel grup d'alumnes. Igualment, es poden realitzar vàrios sub-grups (quatre-cinc alumnes) per analitzar una mateixa classe de productes, amb l'avantatge de no treballar amb grups tan nombrosos i poder veure si hi ha diferències d'interpretació per a un mateix anunci. Una altra manera, aquesta diferent, de realitzar aquesta activitat consisteix en dividir la classe en sub-grups, establir els temps d'observació i analitzar, tots els sub-grups, tots els anuncis, amb independència del tipus de producte que sigui.

3) Sobre el paper (Comprensió crítica)

L'enfocament d'aquest exercici és molt similar a l'anterior. En aquesta ocasió, potser caldria que el mestre/a presentés quatre revistes i quatre diaris per a escollir, seguint els criteris que s'enuncien en el text. També s'haurà de dir que no analitzin la propaganda de pel·lícules, tant de televisió com de cinema, sobretot pel que fa als diaris, perquè aquesta no s'adoneix amb el plantejament de l'exercici. Sí seria, en canvi, molt interessant buscar exemples de publicitat gràfica d'èpoques anteriors, per exemple a diaris i revistes àntics, a les hemeroteques... i comparar-les.

Després, en el comentari, es poden plantejar qüestions com ara:

- Hi ha diferències, a nivell de tipus de productes, entre els dos diaris, els diaris i les revistes, entre un i altre barri? Quin creieu que és el motiu?

- Compareu les dues classes de publicitat: la de televisió i l'escripta. En què s'assemblen i en què es diferencien? Quina considereu més persuasiva o convincent, és a dir, quina creieu que és més efectiva i per què?

4) Unes esportives (Role-play) Elaborat a partir d'una idea original de dues mestres de Cicle Superior del Col·legi Públic L'Areny (Cornellà del Llobregat, Barcelona).

Tal vegada serà necessari especificar que, en la representació, s'ha de donar el final que considerin més probable, partint de què els pares han proposat comprar-ne unes més econòmiques. Després, per a guiar el comentari de l'activitat, es poden plantejar preguntes com: Els companys/es pressionen en aquest sentit? I als pares? Se'ls pressiona perquè comprin tal o qual cosa sense tenir en compte la qüestió econòmica? Què s'entén per "fardar" o "vestir"? Què en penseu de fer servir petites excuses, mentides o

xantatges per aconseguir que els comprin el que volen?

5) Publicitat i consum (Debat)

Les preguntes que es plantejen per estimular la reflexió i orientar el debat poden ser contestades per escrit o proposar-les directament en el decurs del debat. Si s'escau, es poden fer grups entre els detractors i els partidaris, els qui creuen que això pot ser un perill i els qui no són alarmistes, o bé fer aquests dos grups, arbitràriament, és a dir, sense demanar llur postura inicial, i proposar aleshores que busquin arguments per a defensar la postura que representen. Una altra qüestió que es pot presentar és preguntar si coneixen els drets dels consumidors i els centres que se'n ocupen de defensar-los.

Per finalitzar, es pot proposar que, col·lectivament, facin un llistat amb els avantatges i desavantatges de la publicitat.

6) Altra classe d'anuncis (Clarificació de valors)

Aquest exercici seria adient de realitzar-lo a partir de l'àrea d'Educació Visual i Plàstica, emprant tots els recursos que siguin possibles, fins i tot, es podria pensar en realitzar muntatges audio-visuals i preparar alguna sessió per a exposar-los a tota l'escola.

Abans s'hauran de posar d'acord, tot el grup-classe, en escollir aquests dos valors i dos problemes actuals. Per a això, la mestra o el mestre potser haurà d'explicar més concretament el que es tracta d'escollir, pel que fa referència a la qüestió dels valors, per a la qual cosa pot recòrrer, per exemple, a la Declaració Universal dels Drets Humans, posant de relleu que es tracta d'idees que puguin ser compartides per tothom, amb independència d'ideologies polítiques, religió, cultura... Pel que es refereix a la qüestió dels problemes actuals, es poden comentar continguts de l'àrea de Ciències Socials, Experimentals o d'Ètica, especialment. És important que pensin en les conseqüències d'allò que han escollit, així com en les situacions que es poden produir, o de fet es produeixen, amb llur absència.

7) El mateix, però d'una altra manera (Clarificació de valors)

En aquesta ocasió es tracta de re-elaborar un dels anuncis analitzats a les activitats 2 i 3, que cada sub-grup escollirà lliurement. La única orientació que es dona és que es basin, per a fer la publicitat, en la dimensió real del producte, és a dir, sense les lliures associacions que han pogut determinar en la primera anàlisi que han realitzat, però també sense perdre de vista que

l'objectiu és aconseguir incrementar les vendes del producte en qüestió, per a la qual cosa el nou anunci ha de ser també impactant.

Caldrà explicar que, segons l'anunci que es tracti, només farà falta canviar un aspecte (eslogan, personatges, colorit, etc.) o potser serà precís re-fer-lo totalment, si bé, en qualsevol cas, podran canviar-lo sencer, si així ho consideren escaient. Aquest exercici es pot realitzar en dues fases: la primera consistirà en determinar els canvis que es faran i descriure els nous elements; la segona pot ser la realització, a l'àrea de Plàstica, del nou anunci, ja en una altra sessió.

Un cop acabada la primera fase, en l'exposició a la classe, justificaran tots els canvis realitzats, tant del vell com del nou anunci, passant, finalment, a comentar l'opinió que en tenen dels nous, comparant-los amb els originals, pel que fa sobretot a contingut, etc.

5. La feina d'escola (Escola i treball)	70
1. Som a classe (Comprensió crítica i exercici d'auto-regulació)	71
2. Ho podem dir així (Habilitats socials)	74
3. Les classes d'abans (Exercici reflexiu)	76
4. Amb el meu temps (Clarificació de valors)	78
5. Horari i estudi (Exercici d'auto-regulació)	80
6. En el seu cas (Dilema moral)	81
6. Per què ho he fet? (Auto-coneixement)	82
1. És difícil entendre-ho, però... (Comprensió crítica)	83
2. La Madde i la Cessi (Comprensió crítica i role-playing)	87
3. Em faig gran (Exercici auto-expressiu)	89
4. El vidre trencat (Dilema i exercici auto-expressiu)	90
5. El que fem o diem i les conseqüències (Diagnòstic de situació i Habilitats Socials)	91
6. Tot el que sabem -i més- sobre la paraula "responsabilitat" (Construcció conceptual)	93
7. Què vol dir discriminació? (La diferència, valor i conflicte)	95
1. Marginació, discriminació i prejudici (Comprensió crítica)	96
2. Hi ha molts tipus de discriminacions (Comprensió crítica)	100
3. Una situació com una altra (Diagnòstic de situació)	103
4. El problema de l'Esther (Dilema)	104
5. La Carme busca treball (Diagnòstic de situació)	105
6. Som conscients? (Clarificació de valors i exercici auto-directiu)	107
8. És millor la pau (Civisme i convivència)	110
1. Pensant sobre la pau (Comprensió crítica)	111
2. La pau significa... (Construcció conceptual)	114
3. Ens podem trobar amb situacions com aquestes (Resolució de conflictes i Auto- regulació)	116
4. Algunes conseqüències de la guerra (Comprensió crítica)	118
5. Armes i fam (Debat i Role-play)	120
6. Gandhi: més que un personatge (Role-model)	121
9. Avenç o retrocés? (Ciència, tècnica i ecologia)	123
1. Ecologia, és a dir, multiplicitat (Comprensió crítica)	124
2. El pare Sol (Comprensió crítica)	127
3. Progrés o retrocés (Debat)	130
4. Ciència-ficció? (Role-play)	132
5. Una alternativa (Role-model)	134

INDEX ANALITIC

Quadre transversalitat	4
------------------------------	---

MATERIALS PER ALS ALUMNES

1. Solucionant alguns problemes (Relació entre iguals)	18
1. Què podem fer amb els problemes? (Comprensió crítica)	19
2. Tu pots trobar una solució (Resolució de conflictes)	25
3. Ara parlem d'aquest problema (Resolució de conflictes)	28
4. Aquesta persona va fer ... (Role-model)	30
5. L'acord (Construcció conceptual)	31
6. En les meves coses (Exercici auto-expressiu)	33
2. Dues actituds del diàleg (Habilitats per al diàleg)	34
1. Interferències (Comprensió crítica)	35
2. La sinceritat i la confiança en el diàleg (Clarificació de valors)	38
3. S'han de medir les paraules? (Diagnòstic de situació)	40
4. El dubte de la Raquel (Dilema)	42
5. El que volia dir és... (Habilitats socials)	43
6. Per a nosaltres (Exercici auto-reflexiu)	45
3. No m'entenen. No els entenc (Relacions en l'àmbit familiar)	46
1. Esbós (Comprensió crítica)	47
2. Amb literatura (Exercici de clarificació i role-play)	49
3. Comprendre (Construcció conceptual)	51
4. Quan estem tristos (Exercici auto-expressiu i de clarificació)	53
5. Confusió (Dilema moral)	56
6. Diferents punts de vista (Exercici expressiu col·lectiu i Habilitats socials)	57
4. Parlem de sexualitat (Els joves i el seu entorn social)	59
1. Què és la sexualitat? (Comprensió crítica i Construcció conceptual)	60
2. Adolescència (Comprensió crítica)	62
3. Noies i nois (Exercici de clarificació i Debat)	65
4. Altre tipus d'emocions (Diagnòstic de situació)	66
5. Amistat i amor (Dilema)	68
6. L'enamorament (Exercici auto-expressiu)	69
5. La feina d'escola (Escola i treball)	70

6. Natura (Exercici auto-expressiu)	135
10. Publicitat: no és or tot el que llueix (Elements conceptuals i filosòfics)	136
1. Algunes consideracions sobre la publicitat (Activitat d'informació)	137
2. I ara, anem a publicitat (Comprensió crítica)	140
3. Sobre el paper (Comprensió crítica)	142
4. Unes esportives (Role-play)	143
5. Publicitat i consum (Debat)	144
6. Altra classe d'anuncis (Clarificació de valors)	146

INDICACIONS PER AL PROFESSORAT

1. Solucionant alguns problemes (Relació entre iguals)	148
2. Dues actituds del diàleg (Habilitats per al diàleg)	154
3. No m'entenen. No els entenc (Relacions en l'àmbit familiar) ...	160
4. Parlem de sexualitat (Els joves i el seu entorn social)	165
5. La feina d'escola (Escola i treball)	169
6. Per què ho he fet? (Auto-coneixement)	173
7. Què vol dir discriminació? (La diferència, valor i conflicte)	179
8. És millor la pau (Civisme i convivència)	185
9. Avenç o retrocés? (Ciència, tècnica i ecologia)	190
10. Publicitat: no és or tot el que llueix (Elements conceptuals i filosòfics)	196

ANNEX D

L'instrument DIT en les successives fases d'aplicació.

L'instrument DIT en les successives fases d'adaptació

Tal com vàrem descriure al capítol 8, apartat 1, d'aquest treball, quatre varen ser les versions del DIT que el nostre grup d'investigació produï. Només una d'aquestes, la primera, no va ser aplicada en cap mostra d'estudiants, sinó que la utilitzàrem com a punt de valoració i de reflexió inicial i previ als estudis exploratoris.

Aquestes tres versions constitueixen, d'altra banda, una petita mostra de la nostra preocupació respecte a l'equivalència de les dues formes -l'original en llengua anglesa i la que nosaltres produïrem-, que en tot moment va ésser present al llarg d'aquesta primera fase del desenvolupament de la investigació. Des d'un altre punt de vista, aquesta mateixa preocupació, que presidí els nostres esforços i que ens acompanyà fins quasi a la fi del procés, adoptà altres formes i rostres que ens beneficiaren grandement.

Així, la preocupació esdevenia sempre actitud de cura i de dubte constant respecte a les passes que feiem. Abans d'introduir qualsevulla innovació a aquest respecte ens preguntàvem si realment era factible realitzar aquest canvi, si realment podiem suposar allò que suposàvem. En aquest sentit, la bibliografia referida a la construcció de tests psicològics ens orientà en molts d'aquests interrogants, alhora que ens solucionà dubtes abans fins i tot de plantejar-nos-els.

Igualment, la preocupació anava sempre acompanyada de l'interès. Malgrat moments de desencís i amargor, que pensem són inevitables en tot treball d'aquest tipus, prevaleixia sempre en nosaltres el desig de la feina ben feta, que partia de la convicció respecte a que no ens estàvem obstinant amb una tasca impossible, sinó que el que intentàvem realitzar era quelcom valuós tant per a la pràctica com per a la recerca educatives.

Aquest annex té tans sols el valor del testimoniatge. Aquí presentem les quatre versions del DIT per nosaltres elaborades, sent les tres primeres aproximacions i intents,

els passos necessaris que ens portaren a la quarta versió o definitiva, única forma de la que disposarem en llengües castellana i catalana.

Per tal de sintetitzar les innovacions que transcorregueren entre una versió i una altra, i així evitar haver de recórrer a la informació consignada a l'apartat 8.1. d'aquest treball, mencionarem molt de passada els aspectes diferencials entre les quatre versions.

La primera és bàsicament una traducció ortodoxa de la forma original anglesa, la qual inclou, per tant, totes les històries del DIT, és a dir, sis. La segona versió ja prescindeix de la sisena història, anomenada "La protesta dels estudiants", la qual va ésser suprimida per problemes en llur contextualització. Com es recordarà aquest format fou el primer en ésser aplicat com a fase exploratòria al Centre Educatiu Projecte. La tercera versió -sempre treballant en llegua castellana- constituí el format en què el DIT va ésser passat en el que fou el segon estudi exploratori, al Col·legi Públic Ignasi Iglèsies. La característica més rellevant d'aquesta tercera versió radica en la redacció condicional dels ítems que acompanyen les històries.

Les dues darreres formes constitueixen la nostra versió definitiva del DIT Redactades en català i en castellà per tal que l'alumnat optés per una o una altra en funció de la seva llengua materna, conserven la forma de redacció original en els ítems, intenten evitar el sexisme que trobarem en la versió original en llengua anglesa i presenten els ítems immediatament després del dilema o història. Igualment, aprofitem l'oportunitat que aquest annex ens brinda per adjuntar un exemple del full on recollíem la informació i les puntuacions dels tests en ser corregits.

1era VERSIÓ DEL DIT

Opiniones acerca de problemas sociales

El objetivo de este cuestionario es ayudar a comprender cómo las personas piensan acerca de los problemas sociales. Gente distinta tiene diferentes opiniones acerca de lo correcto y lo incorrecto. No existen unas respuestas "correctas" para determinados problemas como en los problemas de matemáticas. Nos gustaría que nos contaras qué piensas acerca de varias historias problemáticas.

Te pediremos que leas una historia de este folleto. Después deberás responder a una serie de preguntas marcando tus respuestas en una hoja aparte. A continuación te daremos más detalles de cómo rellenar tus respuestas. Es importante que para llenar la hoja de respuestas uses una cruz X.

En este cuestionario te pedimos que leas una historia y que luego respondas las cuestiones referidas a la misma en la hoja de respuestas. Para ilustrar cómo queremos que lo hagas, te presentamos el ejemplo siguiente:

FRANK Y EL COCHE.

Frank Jones ha estado pensando en comprarse un coche. Está casado, tiene dos niños y gana un buen sueldo. El coche que compre será su coche familiar. Lo usará para ir al trabajo, pasear por la ciudad e incluso para ir de vacaciones. Intentando decidir qué coche comprar, Frank Jones se dió cuenta de que debía de considerar muchas cuestiones. Por ejemplo, ¿debería comprar un coche grande o pequeño por casi la misma cantidad de dinero?. Otras cuestiones se le ocurrían.

Queremos resaltar de que no se trata de un problema social, pero nos sirve para ilustrar nuestras instrucciones. Después de leer una historia deberemos acudir a la hoja de respuestas y buscar la sección a la que corresponde la historia. Pero en esta simple historia presentamos las cuestiones a continuación (con una muestra de preguntas). Date cuenta de que todas tus repuestas deberán anotarse en una hoja de respuestas separada.

Primero, sobre la hoja de respuestas para cada historia deberás responder tal y como indican las recomendaciones de lo que la persona debería hacer. Si estás a favor de una acción u otra (incluso si no estás completamente

seguro), indica cual és. Si nos estás a favor de ninguna acción, marca el círculo de "no puedo decidir".

Segundo, lee cada uno de los ítems numerados del 1 al 12. Piensa en el asunto que tiene cada uno. Si este asunto es importante a la hora de tomar una decisión en un aspecto u otro, entonces marca con una cruz la casilla "importante". Si este asunto es relevante pero no crítico marca "mucho", "algo", o "poco" - dependiendo de la importancia que tenga dicho asunto para tí. Podrás marcar muchos ítems como "importante" (o algún nivel de importancia) - no hay un número fijo de ítems que deben ser marcados de un nivel u otro.

Tercero, después de haber realizado todas las señales de la izquierda con un total de 12 ítems, deberás responder los de la parte inferior para buscar el ítem que considerar más importante de todos. Toma de entre todos los ítems que tienes incluso si no les has dado el "importante". De todos los ítems elige el más importante (en relación a los demás), después el segundo más importante, el tercero y el cuarto.

MUESTRA DE ITEMS Y MUESTRA DE RESPUESTAS

FRANK Y EL COCHE: comprar un coche nuevo   no puedo decidir   comprar un coche usado

Imp	much	algo	poco	no
0	0	0	0	☒
☒	0	0	0	0
0	0	☒	0	0
0	0	0	☒	0
0	0	0	0	☒

1. Si la tienda de coches está en el mismo edificio donde vive Frank
2. Un coche usado será más económico que uno nuevo
3. Si el color es verde, porque éste es el color favorito de Frank
4. Si cubica como mínimo 200
5. Un coche grande y espacioso es mejor que un coche compacto.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
El ítem más importante	0	0	0	0	☒	0	0	0	0
Segundo más importante	0	☒	0	0	0	0	0	0	0
Tercero más importante	0	0	☒	0	0	0	0	0	0
Cuarto más importante	☒	0	0	0	0	0	0	0	0

En nuestro ejemplo de respuestas, el primer ítem fue considerado como irrelevante, el segundo como una asunto crítico para tomar la decisión, el tercero tenía solamente una moderada importancia, el cuarto ítem no estaba tan claro para que la persona repondiera que 200 era bueno o no, por lo que se marco "no"; el quinto tenía también importancia crítica.

Mira como el ítem más importante procede de uno de los ítems marcados a la izquierda. Para decidir entre el nº2 y el nº5, una persona debería de releer los ítems, entonces decidir cual de ellos es el más importante y cuál es el segundo más importante, etc.

A continuación te presentamos las historias a analizar. Lee la primera y después ve a la hoja de respuestas para dar tu opinión. Una vez cumplimentados los ítems más importantes de la historia, vuelve a esta página para leer la siguiente historia. Por favor, recuerda que debes llenar las casillas y redondeles con una cruz a lápiz o bolígrafo negro, sin ninguna corrección.

DILEMAS

HEINZ Y EL MEDICAMENTO

En Europa una mujer estaba a punto de morir de una forma especial de cancer. Según los doctores, existía un medicamento que la podía salvar. Se trataba de una forma de radio que un farmacéutico de la ciudad había descubierto recientemente. El medicamento era muy caro de producir, pero el farmacéutico multiplicaba por dos su coste. Él pagaba 200 dólares por el radio pero obligaba a pagar 2000 dólares por una pequeña dosis de medicamento. El marido de la mujer enferma, Heinz, recurrió a todo el mundo para conseguir el dinero que le hacía falta, pero sólo pudo recoger unos 1000 dólares, es decir, la mitad de lo que costaba. Le dijo al farmacéutico que su mujer se moría, le pidió que le vendiese el medicamento más barata o le permitiese pagar más adelante. Pero el farmacéutico le dijo: -No, yo he descubierto el medicamento y quiero sacar dinero de ello-. De esta forma Heinz se desesperó y empezó a pensar en entrar en el almacén del farmacéutico y robar el medicamento para su mujer. ¿Debería Heinz robar el medicamento?

EL PRISIONERO FUGITIVO

Un hombre fue condenado a prisión durante diez años. Después de un año se escapó de la carcel y se fué a otro lugar del país. Cambió de nombre y se hizo llamar Thompson. Trabajó durante ocho años y poco a poco, ahorró suficiente dinero como para comprar su propio negocio. Es justo con sus clientes, ofrece buenos salarios a sus trabajadores y la mayoría de los beneficios los da a beneficencia. Un día, la Sra. Jones, una vieja vecina, lo reconoce como el hombre que escapó de la carcel hace ocho años y a quien la policía andaba buscando. ¿Deberá la Sra. Jones decírselo a la policía? ¿deberá denunciar al Sr. Thompson para que éste vuelva a la carcel?

EL DIARIO ESCOLAR

Fred, un estudiante de instituto, quería hacer un periódico para los estudiantes, a fin de que éstos pudieran expresar sus propias opiniones. Quería hablar contra el uso de la fuerza militar en los conflictos internacionales y en contra de ciertas normas escolares como la de prohibir a los alumnos que lleven el pelo largo.

Cuando Fred empezó su diario pidió permiso al director. Éste le dijo que contaba con su conformidad pero con la condición de que él revisara todos los artículos y los aprobara. antes de cada publicación Fred estuvo de acuerdo y le dió los artículos para que los revisara. El director los aprobó todos y Fred publicó dos diarios en dos semanas.

El director tenía la esperanza de que el diario no tuviera mucho éxito. Pero los estudiantes estuvieron muy contentos con el diario y empezaron a organizar protestas contra la regulación del corte de pelo y otras normas escolares. Algunos padres, enfadados, se manifestaron en contra de las opiniones de Fred. Llamaron al director para decirle que el diario no era aceptable y que no debía publicarse más. Como resultado de toda esta polémica el director pidió a Fred que dejara de publicar el periódico. Le dió como argumento el hecho de que sus actividades impedían el habitual funcionamiento de la escuela. ¿Debería el director parar la publicación del diario?

EL DILEMA DEL DOCTOR

Una mujer estaba muriéndose de un cáncer incurable y sólo le quedaban seis meses de vida. Se encontraba sometida a un terrible dolor, pero estaba tan débil que una dosis elevada de droga tranquilizante como la morfina podía provocarle la muerte repentina. Estaba delirante y enloquecida por el dolor. En los períodos de calma le pedía al doctor que le diera la suficiente dosis de morfina como para morir. Decía que no podía soportar el dolor y que, de todas formas, iba a morir pocos meses después. ¿Debería el doctor proporcionarle la dosis de morfina para que muriese?

WEBSTER

El Sr. Webster era el propietario y director de una gasolinera. Quería contratar a un mecánico para que le ayudara, pero era difícil encontrar mecánicos capacitados. La única persona que encontró fue el Sr. Lee. Parecía un buen mecánico, pero era chino. Aunque el Sr. Webster no tenía nada en contra de los orientales, tenía miedo de contratarlo porque a muchos de sus clientes no les gustaban los orientales. Si el Sr. Lee trabajaba en su gasolinera podía perderlos.

Cuando el Sr. Lee le preguntó al Sr. Webster si le daba trabajo éste le contestó que ya había contratado a otra persona. Pero el Sr. Webster realmente no había contratado a nadie, ya que no encontraba a nadie que fuese tan buen mecánico como el Sr. Lee. ¿Debería el Sr. Webster contratar al Sr. Lee?

UNA ASOCIACIÓN DE ESTUDIANTES

En 1960, en la Universidad de Harvard, había un grupo de estudiantes que se hacían llamar "Estudiantes para una Sociedad Democrática" (ESD). Los estudiantes de la ESD estaban en contra de la guerra del Vietnam y en contra los programas de entrenamiento del ejército que mandaba a los muchachos a pilotar aviones a Vietnam. Mientras la guerra duraba, los estudiantes de la ESD pidieron que Harvard diera fin a estos programas de entrenamiento. Esto significaba que los estudiantes de Harvard no podían acceder a dichos programas como parte de un curso normal y por lo tanto, no podrían obtener puntos de ese curso para su licenciatura..

Los profesores de Harvard estaban de acuerdo con los estudiantes de la ESD. Y votaron en este sentido, para que dichos programas no fueran cursos universitarios. Pero el Rector de la Universidad tenía un punto de vista distinto. Decía que los programas del ejército debían ser un curso más de los de la Universidad.

Los estudiantes de la ESD sabían que el Rector de la Universidad no haría caso de lo que habían votado los profesores y que mantendría el curso. Así, que realizaron una marcha hacia el edificio de la administración de la universidad y obligaron a todos a salir de él. Decían que tomaban el edificio para forzar al Rector de Harvard a suprimir el programa de entrenamiento de la armada como un curso universitario.

¿Tenían los estudiantes derecho a tomar el edificio de la administración?

EL PRISIONERO FUGITIVO

Deberá ser denunciado   No puede decidir   No deberá ser denunciado

Muchísimo	Mucho	Algo	Poco	No
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐

- ¿El Sr. Thompson no ha probado durante suficiente tiempo que es buena persona?
- ¿Cada vez que alguien ha cometido un crimen y escapa del castigo, provoca que se produzcan más crímenes?
- ¿Estaríamos mejor si no hubiera cárceles ni existiera la presión del sistema legal?
- ¿El Sr. Thompson ha pagado su deuda a la sociedad?
- ¿La sociedad está olvidando lo que el Sr. Thompson esperaría con todo su derecho?
- ¿Qué beneficios supondrían las cárceles aisladas de la sociedad, especialmente para un hombre caritativo?
- ¿Puede ser alguien tan cruel y frío que mande al Sr. Thompson a la cárcel?
- ¿Sería justo para todos los prisioneros que han cumplido toda la sentencia que el Sr. Thompson quedara en libertad?
- ¿Era la Sra. Jones una buena amiga del Sr. Thompson?
- ¿No sería deber de un ciudadano denunciar a un criminal evadido, sin tener en cuenta las circunstancias?
- ¿De qué modo se presta un mejor servicio a la voluntad popular y al interés público?
- ¿El ir a la cárcel supone algo bueno para el Sr. Thompson o sirve para proteger a alguien?

Item más importante

El segundo más importante

El tercero más importante

El cuarto más importante

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

EL DIARIO ESCOLAR

Debería pararse
  No puede decidir
  No debería pararse

Muchísimo
 Mucho
 Algo
 Poco
 No

1. ¿El director tiene mayor responsabilidad ante los estudiantes o ante los padres?

2. ¿Dió el director su palabra de que el diario se publicaría por un período de tiempo largo o solamente prometió que lo aprobaría de número en número?

3. ¿No empezarían los estudiantes a protestar incluso más si el director suspendiese el diario?

4. ¿Cuando el bienestar de la escuela se ve amenazado, tiene el director derecho a dar órdenes a los estudiantes?

5. ¿El director tiene la libertad de decir "no" en este caso?

6. Si el director suspendiese el diario impediría que se discutieran problemas más importantes.

7. Si las órdenes del director van a provocar que Fred pierda la fé en el director.

8. Si Fred es realmente leal a la escuela y patriota para con su país.

9. ¿Qué efecto tendrá la prohibición del diario en la educación de los estudiantes en su pensamiento crítico y su juicio?

10. Si Fred, en todo caso, está violando los derechos de los demás al publicar sus propias opiniones.

11. Si el director debe dejarse influir por algunos padres enfadados aun cuano él es quien mejor sabe lo que ocurre en la escuela.

12. Si Fred estaba usando el diario para mostrar su disconformidad y fomentar el odio.

Item más importante

El segundo más importante

El tercero más importante

El cuarto más importante

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

EL DILEMA DEL DOCTOR

- Debería proporcionar a la Sra. una sobredosis para que muriese
  No puede decidir
  No debería proporcionarle la sobredosis

Muchísimo
 Mucho
 Algo
 Poco
 No

--	--	--	--	--

1. Tanto si la familia de la mujer está a favor de darle la sobredosis como si no.

--	--	--	--	--

2. El Doctor está sometido a las mismas leyes que todo el mundo si le proporciona una sobredosis y la mata.

--	--	--	--	--

3. Si la gente estaría mejor sin que la sociedad rigiera sus vidas e incluso sus muertes.

--	--	--	--	--

4. Si el Doctor puede hacer ver que ha sido un accidente.

--	--	--	--	--

5. El Estado tiene derecho a forzar la existencia de aquellos que no quiere vivir.

--	--	--	--	--

6. ¿Cuál es el valor de la muerte desde la perspectiva de la sociedad sobre los valores personales?

--	--	--	--	--

7. Si el Doctor siente lástima por el sufrimiento de la mujer o se preocupa por lo que la sociedad pueda pensar.

--	--	--	--	--

8. Ayudar a dar fin a otra vida supone siempre un actor responsable de cooperación.

--	--	--	--	--

9. Si solamente Dios puede decidir cuando puede morir una persona.

--	--	--	--	--

10. ¿Qué valores se ha establecido el Doctor en su propio código de comportamiento?

--	--	--	--	--

11. ¿Puede la sociedad dejar a cualquiera finalizar su vida cuando éste quiera?

--	--	--	--	--

12. ¿Puede la sociedad permitir el suicidio o facilitar la muerte y al mismo tiempo proteger la vida de las personas que quieren vivir?

Item más importante

El segundo más importante

El tercero más importante

El cuarto más importante

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

WEBSTER

Muchísimo
Mucho
Algo
Poco
No

Debería haber contratado al Sr. Lee   No puede decidir   No debería haberle contratado

1. ¿El propietario de un negocio tiene derecho a tomar sus propias decisiones?

2. Si hay una ley que prohíbe la discriminación racial en los contratos laborales.

3. Si el Sr. Webster tiene prejuicios contra los orientales o si no tiene nada personal en contra para no aceptar al empleado.

4. Si contratar a un buen mecánico o tener en cuenta los deseos de los clientes es lo mejor para su negocio.

5. ¿Qué diferencias individuales deberían ser relevantes para decidir cómo deben cumplirse las reglas de la sociedad?

6. Si debería abandonarse completamente el avaro y competitivo sistema capitalista.

7. La mayoría de la gente en la sociedad del Sr. Webster es como sus clientes o está en contra de los prejuicios.

8. Si contratar a un hombre capaz como el Sr. Lee es una forma de aprovechar un talento que de otra manera se perdería para la sociedad.

9. ¿Rechazar al Sr. Lee para el trabajo sería coherente con las creencias morales del Sr. Webster?

10. ¿Podría el Sr. Webster tener un corazón tan duro como para negarle el puesto de trabajo sabiendo cuánto significa para el Sr. Lee?

11. Si el mandamiento cristiano de amarás a los otros como a tí mismo puede aplicarse en este caso.

12. Si alguien se encuentra necesitado, deberá ayudársele sin tener en cuenta lo que éste nos aporte.

Item más importante

El segundo más importante

El tercero más importante

El cuarto más importante

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

UNA ASOCIACIÓN DE ESTUDIANTES

Asaltarlo   No puede decidir   No asaltarlo

Muchísimo
 Mucho
 Algo
 Pocos
 No

1. Los estudiantes están realmente ayudando a la demás gente o solamente lo hacen por que sí.

2. ¿Tienen los estudiantes el derecho a asaltar cualquier propiedad que no les pertenezca?

3. ¿Se dan cuenta los estudiantes de que pueden ser arrestados y multados e incluso expulsados de la escuela?

4. El asaltar el edificio podrá beneficiar a la larga a más gente y más intensamente.

5. Si el Rector se mantuvo dentro de los límites de su autoridad ignorado el voto de los profesores.

6. El asalto enfadará a la gente y dará mala fama a los alumnos.

7. El asaltar un edificio es coherente con los principios de justicia.

8. El permitir a los estudiantes asaltar un edificio puede animar a otros estudiantes a hacer lo mismo.

9. El Rector provocó el malentendido contra sí mismo por ser tan poco razonable y poco cooperativo.

10. Si el funcionamiento de la universidad deberá estar en manos de unos pocos administradores o en manos de todos.

11. Los estudiantes siguen principios que creen estar por encima de la ley.

12. Si las decisiones de la universidad deben ser respetadas o no por los estudiantes.

Item más importante

El segundo más importante

El tercero más importante

El cuarto más importante

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

2ona VERSIÓ DEL DIT

Opiniones acerca de problemas sociales

El objetivo de este cuestionario es ayudar a comprender cómo piensan las personas acerca de los problemas sociales. Gente distinta tiene diferentes opiniones acerca de lo correcto y lo incorrecto. No existen unas respuestas "correctas" para determinados problemas, al revés de lo que pasa con los problemas de matemáticas. Nos gustaría que nos contaras qué piensas acerca de varias historias problemáticas.

Te pediremos que leas una historia de este folleto. Después deberás responder a una serie de preguntas marcando tus respuestas en una hoja aparte. A continuación te daremos más detalles de cómo rellenar tus respuestas. Es importante que para llenar la hoja de respuestas uses una cruz X.

En este cuestionario te pedimos que leas una historia y que luego respondas las cuestiones referidas a la misma en la hoja de respuestas. Para ilustrar cómo queremos que lo hagas, te presentamos el ejemplo siguiente:

FRANCISCO Y EL COCHE.

Francisco ha estado pensando en comprarse un coche. Está casado, tiene dos niños y gana un buen sueldo. El coche que compre será su coche familiar. Lo usará para ir al trabajo, pasear por la ciudad e incluso para ir de vacaciones. Intentando decidir qué coche comprar, Francisco se dió cuenta de que debía de considerar muchas cuestiones. Por ejemplo, ¿debería comprar un coche grande o pequeño por casi la misma cantidad de dinero? Se le ocurrían más cosas a tener en cuenta.

Queremos resaltar que el ejemplo no trata un problema social, pero igualmente va a servir para ilustrar nuestras instrucciones. Después de leer una historia, deberemos acudir a la hoja de respuestas y buscar la sección a la que corresponde esa historia. Pero en este ejemplo presentaremos las cuestiones a continuación (con una pequeña muestra de preguntas). Date cuenta de que todas tus respuestas deberán anotarse en una hoja de respuestas separada.

Primero, sobre la hoja de respuestas para cada historia deberás responder tal y como indican las recomendaciones de lo que la persona debería hacer. Si estás a favor de una acción u otra (incluso si no estás completamente seguro/a), indica cuál es. Si no estás a favor de ninguna acción, deberás marcar el círculo de "no puedo decidir".

Segundo, lee cada uno de los ítems numerados del 1 al 12. Piensa en la cuestión que presenta cada uno. Si esa cuestión es importante a la hora de tomar una decisión en un aspecto u otro, entonces marca con una cruz la casilla "importante". Si esa cuestión es relevante, pero no totalmente decisiva, marca "mucho", "algo", o "poco", dependiendo de la importancia que tenga dicha cuestión para ti. Podrás marcar muchos ítems como "importante" (o con algún nivel de importancia). No hay un número fijo de ítems que deben ser marcados de un nivel u otro.

Tercero, después de haber realizado todas las señales de la izquierda con un total de 12 ítems, deberás responder los de la parte inferior para buscar el ítem que consideras más importante de todos. Elige de entre todos los ítems que tienes, incluso si no les has dado el "importante", el que consideras más importante o decisivo (en relación a los demás). Después haz lo mismo con el segundo más importante, el tercero y el cuarto.

MUESTRA DE ÍTEMS Y MUESTRA DE RESPUESTAS

FRANCISCO Y EL COCHE.   comprar un coche nuevo   no puedo decidir   comprar un coche usado

	imp	much	algo	poco	no
☐	☐	☐	☐	☐	☒
☒	☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☒	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐	☒
☒	☐	☐	☐	☐	☐

1. Si la tienda de coches esta en el mismo edificio donde vive Francisco
2. Si un coche usado sera más economico que uno nuevo
3. Si el color es verde, porque este es el color favorito de Francisco
4. Si cubica como minimo 200
5. Si un coche grande y espacioso es mejor que un coche fuerte

El ítem mas importante	1	2	3	4	☒	6	7	8	9
Segundo mas importante	1	☒	3	4	5	6	7	8	9
Tercero mas importante	1	2	☒	4	5	6	7	8	9
Cuarto mas importante	1	2	3	☒	5	6	7	8	9

En nuestro ejemplo de respuestas, el primer ítem fue considerado como irrelevante; el segundo como una cuestión importante para tomar la decisión; el tercero tenía solamente una importancia moderada; el cuarto ítem no estaba tan claro para que la persona repondiera que 200 era bueno o no, por lo que se marcó "no"; el quinto tenía también una importancia decisiva.

Fíjate cómo el ítem más importante procede de uno de los ítems marcados a la izquierda. Para decidir entre el nº2 y el nº5, una persona debería de releer los ítems y entonces decidir cuál de ellos es el más importante y cuál el segundo más importante, etc., así hasta llegar al cuarto.

A continuación te presentamos las historias a analizar. Lee la primera y después ve a la hoja de respuestas para dar tu opinión. Una vez cumplimentados los ítems más importantes de la historia, vuelve a esta página para leer la siguiente historia. Por favor, recuerda que debes llenar las casillas y círculos con una cruz a lápiz o bolígrafo negro, sin ninguna corrección.

DILEMAS**LUIS Y EL MEDICAMENTO**

Una mujer estaba a punto de morir de una forma especial de cáncer. Según los doctores, existía un medicamento que la podía salvar. Se trataba de una forma de radio que un farmacéutico de su ciudad había descubierto recientemente. El medicamento era muy caro de fabricar, pero el farmacéutico aumentaba diez veces más el coste de hacerlo. Pagaba 2000 pesetas por radio, pero obligaba a pagar 20.000 pesetas por una pequeña dosis de medicamento. El marido de la mujer enferma, Luis, recurrió a todo el mundo para conseguir el dinero que le hacía falta, pero sólo pudo recoger unas 10.000 pesetas, es decir, la mitad de lo que costaba. Le dijo al farmacéutico que su mujer se moría y le pidió que le vendiese el medicamento más barato o que le permitiese pagar más adelante. Pero el farmacéutico le dijo: -No, yo he descubierto el medicamento y quiero sacar dinero de ello-. Por ello, Luis se desesperó y empezó a pensar en entrar en el almacén del farmacéutico y robar el medicamento para su mujer. ¿Luis debería robar el medicamento?

EL PRISIONERO FUGITIYO

Un hombre fue condenado a prisión durante diez años. Después de un año, se escapó de la cárcel y se fué a otro lugar del país. Cambió de nombre y se hizo llamar Gómez. Trabajó durante ocho años y, poco a poco, ahorró suficiente dinero como para comprar su propio negocio. Es justo con sus clientes, ofrece buenos salarios a sus trabajadores y la mayoría de sus ganancias las da a beneficencia. Un día, la Sra. Villar, una conocida vecina, lo reconoce como el hombre que escapó de la cárcel hace ocho años y a quien la policía estaba buscando. ¿La Sra. Villar debería decírselo a la policía? ¿Debería denunciar al Sr. Gómez para que éste vuelva a la cárcel?

EL PERIODICO ESCOLAR

Sergio, un alumno de Instituto, quería hacer un periódico para los estudiantes, a fin de que éstos pudieran expresar sus propias opiniones. En él quería hablar contra el uso de la fuerza militar en los conflictos internacionales y contra ciertas normas escolares, como la de prohibir a los alumnos que salgan fuera del centro durante el recreo.

Cuando Sergio empezó a hacer su periódico, pidió permiso al director. Éste le dijo que contaba con su conformidad, pero con la condición de que antes de cada publicación pudiera revisar personalmente todos los artículos y los aprobara. Sergio estuvo de acuerdo y le dió los artículos para que los revisara. El director los aprobó todos y Sergio publicó dos números en dos semanas.

El director tenía la esperanza de que el periódico no tuviera mucho éxito. Pero los estudiantes estuvieron muy contentos con él y empezaron a organizar protestas contra la regulación de permanecer en el centro durante los recreos y otras normas escolares. Los padres, enfadados, eran contrarios a las opiniones de Sergio. Llamaron al director para decirle que el periódico no era aceptable y que no debía publicarse más. Como resultado de toda esta polémica, el director pidió a Sergio que dejara de publicarlo. Le dió como argumento el hecho de que sus actividades impedían el habitual funcionamiento de la escuela. ¿Debería el director parar la publicación del periódico?

EL DILEMA DEL DOCTOR

Una mujer estaba muriéndose de una enfermedad incurable y sólo le quedaban seis meses de vida. Se encontraba sometida a un terrible dolor, pero estaba tan débil que una dosis elevada de una droga tranquilizante como la morfina podía provocarle la muerte repentinamente. Estaba delirante y enloquecida por el dolor. En los periodos de calma le pedía al doctor que le diera la suficiente dosis de morfina como para morir. Decía que no podía soportar el dolor y que, de todas formas, iba a morir pocos meses después. ¿Debería el doctor proporcionarle la dosis de morfina para que muriese?

EL SR. MOLINA

El Sr. Molina era el propietario y director de una gasolinera. Quería contratar a un mecánico para que le ayudara, pero era difícil encontrar mecánicos capacitados. La única persona que encontró fue el Sr. Lee, emigrante chino. Parecía un buen mecánico. Aunque el Sr. Molina no tenía nada en contra de los orientales, le daba miedo contratarlo porque a muchos de sus clientes no les gustaban los orientales. Podía perderlos si el Sr. Lee trabajaba en su gasolinera.

Cuando el Sr. Lee le preguntó al Sr. Molina si le daba trabajo éste le contestó que ya había contratado a otra persona. Pero el Sr. Molina realmente no había contratado a nadie. No encontraba a nadie que fuese tan buen mecánico como el Sr. Lee. ¿Debería el Sr. Molina contratar al Sr. Lee?

LUIS Y EL MEDICAMENTO

Debería robar
  No puedo decidir
  No debería robar

Muchísima	Mucho	Algo	Poco	No
□	□	□	□	□
□	□	□	□	□
□	□	□	□	□
□	□	□	□	□
□	□	□	□	□
□	□	□	□	□
□	□	□	□	□
□	□	□	□	□
□	□	□	□	□
□	□	□	□	□
□	□	□	□	□
□	□	□	□	□
□	□	□	□	□
□	□	□	□	□
□	□	□	□	□
□	□	□	□	□
□	□	□	□	□

1. Si las leyes de la comunidad deben mantenerse siempre.
2. Si es algo natural que un marido enamorado se preocupe tanto por su mujer que llegue incluso a robar.
3. Si Luis está dispuesto a arriesgarse a que le disparen como a un ladrón o a ir a la cárcel por haber robado el medicamento que le podría ayudar.
4. Si Luis sabe pelear o conoce a gente que lucha muy bien.
5. Si Luis roba para sí mismo o lo hace solamente para ayudar a alguien más.
6. Si la patente del farmacéutico por su invento tiene que respetarse.
7. Si el valor de la vida es más importante que la muerte, a nivel social e individual.
8. Si hay que pensar en qué valores se han de basar las leyes que gobiernan la manera de actuar de las personas unas con otras.
9. Si el farmacéutico tendrá la oportunidad de esconderse tras una ley inútil que, de todas formas, sólo protege a los ricos.
10. Si en este caso la ley está por encima de cualquier otra razón para cualquier miembro de la sociedad.
11. Si el farmacéutico merece ser robado por su avaricia y crueldad.
12. Si robar en esta circunstancia conlleva mayor beneficio para la sociedad o no.

Item más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El segundo más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El tercero más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El cuarto más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

EL PRISIONERO FUGITIYO

Debería ser reportado

No puedo decidir

No debería ser reportado

Muchísimo
Mucho
Algo
Poco
No

--	--	--	--	--

1. Si el Sr. Gómez no ha probado durante suficiente tiempo que es una buena persona.

--	--	--	--	--

2. Si cada vez que alguien ha cometido un crimen y escapa del castigo, provoca que se produzcan más crímenes.

--	--	--	--	--

3. Si estaríamos mejor si no hubieran cárceles ni existiera la presión del sistema legal.

--	--	--	--	--

4. Si el Sr. Gómez ha pagado su deuda a la sociedad.

--	--	--	--	--

5. Si la sociedad está olvidando lo que el Sr. Gómez esperaría con todo su derecho.

--	--	--	--	--

6. Si hay que pensar qué beneficios supondrían las cárceles aisladas de la sociedad, especialmente para un hombre conativo.

--	--	--	--	--

7. Si alguien puede ser tan cruel y tan frío como para mandar al Sr. Gómez a la cárcel.

--	--	--	--	--

8. Si sería justo para todos los prisioneros que han cumplido toda la sentencia que el Sr. Gómez quedara en libertad.

--	--	--	--	--

9. Si la Sra. Villar era una buena amiga del Sr. Gómez.

--	--	--	--	--

10. Si es el deber de un ciudadano reportar a un criminal evadido, sin tener en cuenta las circunstancias.

--	--	--	--	--

11. Si hay que pensar de qué modo se presta un mejor servicio a la voluntad popular y al interés público.

--	--	--	--	--

12. Si el ir a la cárcel supone algo bueno para el Sr. Gómez o sirve para proteger a alguien.

Item más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El segundo más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El tercero más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El cuarto más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

EL PERIODICO ESCOLAR

Debería pararse

No puedo decidir

No debería pararse

Muchísimo
Mucho
Algo
Poco
No

1. Si el director tiene mayor responsabilidad ante los estudiantes o ante los padres.
 2. Si el director dió su palabra de que el diario se publicaría por un período de tiempo largo o solamente prometió que lo aprobaría de número en número.

--	--	--	--

3. Si los estudiantes empezarían a protestar, incluso más, si el director suspendiese el periódico.

--	--	--	--

4. Si el director tiene derecho a dar órdenes a los estudiantes cuando el bienestar de la escuela se ve amenazado.

--	--	--	--

5. Si el director tiene la libertad de decir "no" en este caso.

--	--	--	--

6. Si hay que tener en cuenta que, al parar el director la redacción del periódico, evitaría que se discutieran problemas más importantes.

--	--	--	--

7. Si las órdenes del director van a provocar que Sergio pierda la confianza en el director.

--	--	--	--

8. Si Sergio es realmente leal a la escuela y patriota para con su país.

--	--	--	--

9. Si hay que pensar qué efecto tendría la prohibición del periódico en la educación de los estudiantes, en su pensamiento crítico y su juicio.

--	--	--	--

10. Si Sergio, en todo caso, está violando los derechos de los demás al publicar sus propias opiniones.

--	--	--	--

11. Si el director debe dejarse influir por algunos padres enfadados aun cuando supiera que debe hacerlo mejor para el funcionamiento de la escuela.

--	--	--	--

12. Si Sergio estaba usando el periódico para mostrar su disconformidad y fomentar la rivalidad.

Item más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El segundo más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El tercero más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El cuarto más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

EL DILEMA DEL DOCTOR

Debería proporcionar a la Sra. una sobredosis para que muriese

No puedo decidir

No debería proporcionarle la sobredosis

Muchísimo
Mucho
Algo
Poco
No

--	--	--	--	--

1. Si no importa que la familia de la mujer está a favor de darle la sobredosis o no.

--	--	--	--	--

2. Si hay que pensar que el doctor está sometido a las mismas leyes que todo el mundo en el caso que le proporcionara una sobredosis y la matara.

--	--	--	--	--

3. Si la gente estaría mejor sin que la sociedad rigiera su vida e incluso su muerte.

--	--	--	--	--

4. Si el doctor puede hacer ver que ha sido un accidente.

--	--	--	--	--

5. Si el Estado tiene derecho a forzar la existencia de aquellos que no quiere vivir.

--	--	--	--	--

6. Si hay que pensar, desde la perspectiva de la sociedad, qué representa el valor de la muerte sobre los valores personales.

--	--	--	--	--

7. Si el doctor siente lástima por el sufrimiento de la mujer o se preocupa por lo que la sociedad pueda pensar.

--	--	--	--	--

8. Si ayudara dar fin a otra vida supone siempre un actor responsable de cooperación.

--	--	--	--	--

9. Si solamente Dios puede decidir cuándo puede morir una persona.

--	--	--	--	--

10. Si hay que pensar cuáles son los valores que se ha establecido el doctor en su propio código de comportamiento.

--	--	--	--	--

11. Si la sociedad puede dejar finalizar a cualquiera su vida cuando éste quiera.

--	--	--	--	--

12. Si la sociedad puede permitir el suicidio o facilitar la muerte y al mismo tiempo proteger la vida de las personas que quieren vivir.

Item más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El segundo más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El tercero más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El cuarto más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

EL SEÑOR MOLINA

Debería haber contratado al Sr. Lee

No puedo decidir

No debería haberle contratado

Muchísimo
Mucho
Algo
Poco
No

--	--	--	--	--	--

1. Si el propietario de un negocio tiene derecho a tomar sus propias decisiones.

--	--	--	--	--	--

2. Si hay una ley que prohíbe la discriminación racial en los contratos laborales.

--	--	--	--	--	--

3. Si el Sr. Molina tiene prejuicios contra los orientales o si no tiene nada personal en contra de aceptar al empleado.

--	--	--	--	--	--

4. Si contratar a un buen mecánico o tener en cuenta los deseos de los clientes es lo mejor para su negocio.

--	--	--	--	--	--

5. Si hay que pensar qué diferencias individuales deberían ser relevantes para decidir cómo deben cumplirse las reglas de la sociedad.

--	--	--	--	--	--

6. Si debería abandonarse completamente el avaro y competitivo sistema capitalista.

--	--	--	--	--	--

7. Si la mayoría de la gente en la sociedad del Sr. Molina es como sus clientes o está en contra de los prejuicios.

--	--	--	--	--	--

8. Si contratar a un hombre capaz como el Sr. Lee es una forma de aprovechar un talento que de otra manera se perdería para la sociedad.

--	--	--	--	--	--

9. Si el rechazar al Sr. Lee para el trabajo sería coherente con las creencias morales del Sr. Molina.

--	--	--	--	--	--

10. Si el Sr. Molina podría tener un corazón tan duro como para negarle el puesto de trabajo sabiendo cuánto significa para el Sr. Lee.

--	--	--	--	--	--

11. Si el mandamiento cristiano de amarás a los otros como a tí mismo puede aplicarse en este caso.

--	--	--	--	--	--

12. Si se debería ayudar a alguien que se encuentra necesitado, sin tener en cuenta lo que éste nos aporte.

Item más importante

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

El segundo más importante

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

El tercero más importante

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

El cuarto más importante

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

3era VERSIÓ DEL DIT

Opiniones acerca de problemas sociales

El objetivo de este cuestionario es ayudar a comprender cómo piensan las personas acerca de los problemas sociales. Gente distinta tiene diferentes opiniones acerca de lo correcto y lo incorrecto. No existen unas respuestas "correctas" para determinados problemas, al revés de lo que pasa con los problemas de matemáticas. Nos gustaría que nos contaras qué piensas acerca de varias historias problemáticas.

Te pediremos que leas una historia de este folleto. Después deberás responder a una serie de preguntas marcando tus respuestas en una hoja aparte. A continuación te daremos más detalles de cómo rellenar tus respuestas. Es importante que para llenar la hoja de respuestas uses una cruz X.

En este cuestionario te pedimos que leas una historia y que luego respondas las cuestiones referidas a la misma en la hoja de respuestas. Para ilustrar cómo queremos que lo hagas, te presentamos el ejemplo siguiente:

FRANCISCO Y EL COCHE.

Francisco ha estado pensando en comprarse un coche. Está casado, tiene dos niños y gana un buen sueldo. El coche que compre será su coche familiar. Lo usará para ir al trabajo, pasear por la ciudad e incluso para ir de vacaciones. Intentando decidir qué coche comprar, Francisco se dió cuenta de que debía de considerar muchas cuestiones. Por ejemplo, ¿debería comprar un coche grande o pequeño por casi la misma cantidad de dinero? Se le ocurrieron más cosas a tener en cuenta.

Queremos resaltar que el ejemplo no trata un problema social, pero igualmente va a servir para ilustrar nuestras instrucciones. Después de leer una historia, deberemos acudir a la hoja de respuestas y buscar la sección a la que corresponde esa historia. Pero en este ejemplo presentaremos las cuestiones a continuación (con una pequeña muestra de preguntas). Date cuenta de que todas tus respuestas deberán anotarse en una hoja de respuestas separada.

Primero, sobre la hoja de respuestas para cada historia deberás responder tal y como indican las recomendaciones de lo que la persona debería hacer. Si estás a favor de una acción u otra (incluso si no estás completamente seguro/a), indica cuál es. Si no estás a favor de ninguna acción, deberás marcar el círculo de "no puedo decidir".

Segundo, lee cada uno de los ítems numerados del 1 al 12. Piensa en la cuestión que presenta cada uno. Si esa cuestión es importante a la hora de tomar una decisión en un aspecto u otro, entonces marca con una cruz la casilla "importante". Si esa cuestión es relevante, pero no totalmente decisiva, marca "mucho", "algo", o "poco", dependiendo de la importancia que tenga dicha cuestión para ti. Podrás marcar muchos ítems como "importante" (o con algún nivel de importancia). No hay un número fijo de ítems que deben ser marcados de un nivel u otro.

Tercero, después de haber realizado todas las señales de la izquierda con un total de 12 ítems, deberás responder los de la parte inferior para buscar el ítem que consideras más importante de todos. Elige de entre todos los ítems que tienes, incluso si no les has dado el "importante", el que consideras más importante o decisivo (en relación a los demás). Después haz lo mismo con el segundo más importante, el tercero y el cuarto.

MUESTRA DE ÍTEMS Y MUESTRA DE RESPUESTAS

FRANCISCO Y EL COCHE   comprar un coche nuevo   no puedo decidir   comprar un coche usado

Imp	much	algo	poco	no
☐	☐	☐	☐	☒
☒	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☒	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☒
☒	☐	☐	☐	☐

1. Si la tienda de coches está en el mismo edificio donde vive Francisco
2. Si un coche usado será más económico que uno nuevo
3. Si el color es verde, porque este es el color favorito de Francisco
4. Si cubica como mínimo 200
5. Si un coche grande y espacioso es mejor que un coche fuerte

El ítem más importante	1	2	3	4	☒	6	7	8	9
Segundo más importante	1	☒	3	4	5	6	7	8	9
Tercero más importante	1	2	☒	4	5	6	7	8	9
Cuarto más importante	1	2	3	☒	5	6	7	8	9

En nuestro ejemplo de respuestas, el primer ítem fue considerado como irrelevante; el segundo como una cuestión importante para tomar la decisión; el tercero tenía solamente una importancia moderada; el cuarto ítem no estaba tan claro para que la persona repondiera que 200 era bueno o no, por lo que se marcó "no"; el quinto tenía también una importancia decisiva.

Fíjate cómo el ítem más importante procede de uno de los ítems marcados a la izquierda. Para decidir entre el nº2 y el nº5, una persona debería de releer los ítems y entonces decidir cuál de ellos es el más importante y cuál el segundo más importante, etc., así hasta llegar al cuarto.

A continuación te presentamos las historias a analizar. Lee la primera y después ve a la hoja de respuestas para dar tu opinión. Una vez cumplimentados los ítems más importantes de la historia, vuelve a esta página para leer la siguiente historia. Por favor, recuerda que debes llenar las casillas y círculos con una cruz a lápiz o bolígrafo negro, sin ninguna corrección.

DILEMAS**LUIS Y EL MEDICAMENTO**

Una mujer estaba a punto de morir de una forma especial de cáncer. Según los doctores, existía un medicamento que la podía salvar. Se trataba de una forma de radio que un farmacéutico de su ciudad había descubierto recientemente. El medicamento era muy caro de fabricar, pero el farmacéutico aumentaba diez veces más el coste de hacerlo. Pagaba 2000 pesetas por radio, pero obligaba a pagar 20.000 pesetas por una pequeña dosis de medicamento. El marido de la mujer enferma, Luis, recurrió a todo el mundo para conseguir el dinero que le hacía falta, pero sólo pudo recoger unas 10.000 pesetas, es decir, la mitad de lo que costaba. Le dijo al farmacéutico que su mujer se moría y le pidió que le vendiese el medicamento más barato o que le permitiese pagar más adelante. Pero el farmacéutico le dijo: -No, yo he descubierto el medicamento y quiero sacar dinero de ello-. Por ello, Luis se desesperó y empezó a pensar en entrar en el almacén del farmacéutico y robar el medicamento para su mujer. ¿Luis debería robar el medicamento?

EL PRISIONERO FUGITIYO

Un hombre fue condenado a prisión durante diez años. Después de un año, se escapó de la cárcel y se fué a otro lugar del país. Cambió de nombre y se hizo llamar Gómez. Trabajó durante ocho años y, poco a poco, ahorró suficiente dinero como para comprar su propio negocio. Es justo con sus clientes, ofrece buenos salarios a sus trabajadores y la mayoría de sus ganancias las da a beneficencia. Un día, la Sra. Villar, una conocida vecina, lo reconoce como el hombre que escapó de la cárcel hace ocho años y a quien la policía estaba buscando. ¿La Sra. Villar debería decírselo a la policía? ¿Debería denunciar al Sr. Gómez para que éste vuelva a la cárcel?

EL PERIODICO ESCOLAR

Sergio, un alumno de Instituto, quería hacer un periódico para los estudiantes, a fin de que éstos pudieran expresar sus propias opiniones. En él quería hablar contra el uso de la fuerza militar en los conflictos internacionales y contra ciertas normas escolares, como la de prohibir a los alumnos que salgan fuera del centro durante el recreo.

Cuando Sergio empezó a hacer su periódico, pidió permiso al director. Éste le dijo que contaba con su conformidad, pero con la condición de que antes de cada publicación pudiera revisar personalmente todos los artículos y los aprobara. Sergio estuvo de acuerdo y le dió los artículos para que los revisara. El director los aprobó todos y Sergio publicó dos números en dos semanas.

El director tenía la esperanza de que el periódico no tuviera mucho éxito. Pero los estudiantes estuvieron muy contentos con él y empezaron a organizar protestas contra la regulación de permanecer en el centro durante los recreos y otras normas escolares. Los padres, enfadados, eran contrarios a las opiniones de Sergio. Llamaron al director para decirle que el periódico no era aceptable y que no debía publicarse más. Como resultado de toda esta polémica, el director pidió a Sergio que dejara de publicarlo. Le dió como argumento el hecho de que sus actividades impedían el habitual funcionamiento de la escuela. ¿Debería el director parar la publicación del periódico?

EL DILEMA DEL DOCTOR

Una mujer estaba muriéndose de una enfermedad incurable y sólo le quedaban seis meses de vida. Se encontraba sometida a un terrible dolor, pero estaba tan débil que una dosis elevada de una droga tranquilizante como la morfina podía provocarle la muerte repentinamente. Estaba delirante y enloquecida por el dolor. En los periodos de calma le pedía al doctor que le diera la suficiente dosis de morfina como para morir. Decía que no podía soportar el dolor y que, de todas formas, iba a morir pocos meses después. ¿Debería el doctor proporcionarle la dosis de morfina para que muriese?

EL SR. MOLINA

El Sr. Molina era el propietario y director de una gasolinera. Quería contratar a un mecánico para que le ayudara, pero era difícil encontrar mecánicos capacitados. La única persona que encontró fue el Sr. Lee, emigrante chino. Parecía un buen mecánico. Aunque el Sr. Molina no tenía nada en contra de los orientales, le daba miedo contratarlo porque a muchos de sus clientes no les gustaban los orientales. Podía perderlos si el Sr. Lee trabajaba en su gasolinera.

Cuando el Sr. Lee le preguntó al Sr. Molina si le daba trabajo éste le contestó que ya había contratado a otra persona. Pero el Sr. Molina realmente no había contratado a nadie. No encontraba a nadie que fuese tan buen mecánico como el Sr. Lee. ¿Debería el Sr. Molina contratar al Sr. Lee?

LUIS Y EL MEDICAMENTO

Debería robar
  No puedo decidir
  No debería robar

Muchísimo
 Mucho
 Algo
 Poco
 No

--	--	--	--	--	--

1. Si las leyes de la comunidad deben mantenerse siempre.

--	--	--	--	--	--

2. Si es algo natural que un marido enamorado se preocupe tanto por su mujer que llegue incluso a robar.

--	--	--	--	--	--

3. Si Luis está dispuesto a arriesgarse a que le disparen como a un ladrón o a ir a la cárcel por haber robado el medicamento que le podría ayudar.

--	--	--	--	--	--

4. Si Luis sabe pelear o conoce a gente que lucha muy bien.

--	--	--	--	--	--

5. Si Luis roba para sí mismo o lo hace solamente para ayudar a alguien más.

--	--	--	--	--	--

6. Si la patente del farmacéutico por su invento tiene que respetarse.

--	--	--	--	--	--

7. Si el valor de la vida es más importante que la muerte, a nivel social e individual.

--	--	--	--	--	--

8. Si hay que pensar en qué valores se han de basar las leyes que gobiernan la manera de actuar de las personas unas con otras.

--	--	--	--	--	--

9. Si el farmacéutico tendrá la oportunidad de esconderse tras una ley inútil que, de todas formas, sólo protege a los ricos.

--	--	--	--	--	--

10. Si en este caso la ley está por encima de cualquier otra razón para cualquier miembro de la sociedad.

--	--	--	--	--	--

11. Si el farmacéutico merece ser robado por su avaricia y crueldad.

--	--	--	--	--	--

12. Si robar en esta circunstancia conlleva mayor beneficio para la sociedad o no.

Item más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El segundo más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El tercero más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El cuarto más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

EL PRISIONERO FUGITIYO

Muchísimo
Mucho
Algo
Poco
No

Debería ser reportado   No puedo decidir   No debería ser reportado

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

1. Si el Sr. Gómez no ha probado durante suficiente tiempo que es una buena persona.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

2. Si cada vez que alguien ha cometido un crimen y escapa del castigo, provoca que se produzcan más crímenes.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

3. Si estaríamos mejor si no hubiera cárceles ni existiera la presión del sistema legal.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

4. Si el Sr. Gómez ha pagado su deuda a la sociedad.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

5. Si la sociedad está olvidando lo que el Sr. Gómez esperaba con todo su derecho.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

6. Si hay que pensar qué beneficios supondrían las cárceles aisladas de la sociedad, especialmente para un hombre caritativo.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

7. Si alguien puede ser tan cruel y tan frío como para mandar al Sr. Gómez a la cárcel.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

8. Si sería justo para todos los prisioneros que han cumplido toda la sentencia que el Sr. Gómez quedara en libertad.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

9. Si la Sra. Villar era una buena amiga del Sr. Gómez.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

10. Si es el deber de un ciudadano reportar a un criminal evadido, sin tener en cuenta las circunstancias.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

11. Si hay que pensar de qué modo se presta un mejor servicio a la voluntad popular y al interés público.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

12. Si el ir a la cárcel supone algo bueno para el Sr. Gómez o sirve para proteger a alguien.

Item más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El segundo más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El tercero más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El cuarto más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

EL PERIÓDICO ESCOLAR

Debería pararse

No puedo decidir

No debería pararse

Muchísimo
Mucho
Algo
Poco
No

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

1. Si el director tiene mayor responsabilidad ante los estudiantes o ante los padres.
2. Si el director dió su palabra de que el diario se publicaría por un período de tiempo largo o solamente prometió que lo aprobaría de número en número.
3. Si los estudiantes empezarían a protestar, incluso más, si el director suspendiese el periódico.
4. Si el director tiene derecho a dar órdenes a los estudiantes cuando el bienestar de la escuela se ve amenazado.
5. Si el director tiene la libertad de decir "no" en este caso.
6. Si hay que tener en cuenta que, al parar el director la redacción del periódico, evitaría que se discutieran problemas más importantes.
7. Si las órdenes del director van a provocar que Sergio pierda la confianza en el director.
8. Si Sergio es realmente leal a la escuela y patriota para con su país.
9. Si hay que pensar qué efecto tendría la prohibición del periódico en la educación de los estudiantes, en su pensamiento crítico y su juicio.
10. Si Sergio, en todo caso, está violando los derechos de los demás al publicar sus propias opiniones.
11. Si el director debe dejarse influir por algunos padres enfadados aun cuando supiera que debe hacerlo mejor para el funcionamiento de la escuela.
12. Si Sergio estaba usando el periódico para mostrar su disconformidad y fomentar la rivalidad.

Item más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El segundo más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El tercero más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El cuarto más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

EL DILEMA DEL DOCTOR

Debería proporcionar a la Sra. una sobredosis para que muriese

No puedo decidir

No debería proporcionarle la sobredosis

Muchísima
Mucho
Algo
Poco
No

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

1. Si no importa que la familia de la mujer está a favor de darle la sobredosis o no.
2. Si hay que pensar que el doctor está sometido a las mismas leyes que todo el mundo en el caso que le proporcionara una sobredosis y la matara.
3. Si la gente estaría mejor sin que la sociedad rigiera su vida e incluso su muerte.
4. Si el doctor puede hacer ver que ha sido un accidente.
5. Si el Estado tiene derecho a forzar la existencia de aquellos que no quiere vivir.
6. Si hay que pensar, desde la perspectiva de la sociedad, qué representa el valor de la muerte sobre los valores personales.
7. Si el doctor siente lástima por el sufrimiento de la mujer o se preocupa por lo que la sociedad pueda pensar.
8. Si ayudar a dar fin a otra vida supone siempre un actor responsable de cooperación.
9. Si solamente Dios puede decidir cuándo puede morir una persona.
10. Si hay que pensar cuáles son los valores que se ha establecido el doctor en su propio código de comportamiento.
11. Si la sociedad puede dejar finalizar a cualquiera su vida cuando éste quiera.
12. Si la sociedad puede permitir el suicidio o facilitar la muerte y al mismo tiempo proteger la vida de las personas que quieren vivir.

Item más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El segundo más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El tercero más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
El cuarto más importante	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

EL SEÑOR MOLINA

Debería haber contratado al Sr. Lee

No puedo decidir

No debería haberle contratado

Muchísimo
Mucho
Algo
Poco
No

--	--	--	--	--	--

1. Si el propietario de un negocio tiene derecho a tomar sus propias decisiones.

--	--	--	--	--	--

2. Si hay una ley que prohíbe la discriminación racial en los contratos laborales.

--	--	--	--	--	--

3. Si el Sr. Molina tiene prejuicios contra los orientales o si no tiene nada personal en contra de aceptar al empleado.

--	--	--	--	--	--

4. Si contratar a un buen mecánico o tener en cuenta los deseos de los clientes es lo mejor para su negocio.

--	--	--	--	--	--

5. Si hay que pensar qué diferencias individuales deberían ser relevantes para decidir cómo deben cumplirse las reglas de la sociedad.

--	--	--	--	--	--

6. Si debería abandonarse completamente el avaro y competitivo sistema capitalista.

--	--	--	--	--	--

7. Si la mayoría de la gente en la sociedad del Sr. Molina es como sus clientes o está en contra de los prejuicios.

--	--	--	--	--	--

8. Si contratar a un hombre capaz como el Sr. Lee es una forma de aprovechar un talento que de otra manera se perdería para la sociedad.

--	--	--	--	--	--

9. Si el rechazar al Sr. Lee para el trabajo sería coherente con las creencias morales del Sr. Molina.

--	--	--	--	--	--

10. Si el Sr. Molina podría tener un corazón tan duro como para negarle el puesto de trabajo sabiendo cuánto significa para el Sr. Lee.

--	--	--	--	--	--

11. Si el mandamiento cristiano de amarás a los otros como a tí mismo puede aplicarse en este caso.

--	--	--	--	--	--

12. Si se debería ayudar a alguien que se encuentra necesitado, sin tener en cuenta lo que éste nos aporte.

Item más importante

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

El segundo más importante

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

El tercero más importante

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

El cuarto más importante

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

VERSIÓ DEFINITIVA EN CASTELLÀ

Opiniones acerca de problemas sociales

El objetivo de este cuestionario es ayudar a comprender cómo piensan las personas acerca de los problemas sociales. Gente distinta tiene opiniones diferentes acerca de lo correcto y lo incorrecto. No existen unas respuestas "correctas" para determinados problemas, al revés de lo que pasa con los problemas de matemáticas. Nos gustaría que nos contaras qué piensas acerca de varias historias problemáticas.

Te pediremos que leas una historia de este dossier. Después deberás responder a una serie de cuestiones marcando tus respuestas en una hoja aparte. A continuación te daremos más detalles de cómo rellenar tus respuestas. Es importante que para llenar la hoja de respuestas uses una cruz **X**.

En este cuestionario te pedimos que leas una historia y que luego respondas las cuestiones referidas a la misma en la hoja de respuestas. Para ilustrar cómo queremos que lo hagas, te presentamos el ejemplo siguiente:

FRANCISCO Y EL COCHE.

Francisco ha estado pensando en comprarse un coche. Está casado, tiene dos niños y gana un buen sueldo. El coche que compre será su coche familiar. Lo usará para ir al trabajo, pasear por la ciudad e incluso para ir de vacaciones. Intentando decidir qué coche comprar, Francisco se dió cuenta de que debía de considerar muchas cuestiones. Por ejemplo, ¿debería comprar un coche grande o pequeño por casi la misma cantidad de dinero?. Se le ocurrían más cosas a tener en cuenta.

Queremos resaltar que el ejemplo no trata un problema social, pero igualmente va a servir para ilustrar nuestras instrucciones. Después de leer una historia, deberemos acudir a la hoja de respuestas y buscar la sección a la que corresponde esa historia. Pero en este ejemplo presentaremos las cuestiones a continuación (con una pequeña muestra de preguntas). Date cuenta de que todas tus respuestas deberán anotarse en una hoja de respuestas separada.

Primero, sobre la hoja de respuestas para cada historia deberás responder tal y como indican las recomendaciones de lo que la persona debería hacer. Si estás a favor de una acción u otra (incluso si no estás completamente

seguro/a), indica cuál es. Si no estás a favor de ninguna acción, deberás marcar el círculo de "no puedo decidir".

Segundo, lee cada uno de los ítems numerados del 1 al 12. Piensa en la cuestión que presenta cada uno. Si esa cuestión es importante a la hora de tomar una decisión en un aspecto u otro, entonces marca con una cruz la casilla "muchísimo". Si esa cuestión es relevante, pero no totalmente decisiva, marca "mucho", "algo", o "poco", dependiendo de la importancia que tenga dicha cuestión para ti. Podrás marcar muchos ítems como "muchísimo" (o con algún nivel de importancia). No hay un número fijo de ítems que deben ser marcados de un nivel u otro.

Tercero, después de haber realizado todas las señales de la izquierda con un total de 12 ítems, deberás responder los de la parte inferior para buscar el ítem que consideras más importante de todos. Elige de entre todos los ítems que tienes, incluso si no les has dado el "muchísimo", el que consideras más importante o decisivo (en relación a los demás). Después haz lo mismo con el segundo más importante, el tercero y el cuarto.

MUESTRA DE ÍTEMS Y MUESTRA DE RESPUESTAS

FRANCISCO Y EL COCHE: comprar un coche nuevo   0 no puedo decidir   0 comprar un coche usado

	muchífs	much	algo	poco	no
0	0	0	0	0	☒
0	☒	0	0	0	0
0	0	☒	0	0	0
0	0	0	0	0	☒
0	☒	0	0	0	0

1. Si la tienda de coches está en el mismo edificio donde vive Francisco
2. Si un coche usado será más económico que uno nuevo
3. Si el color es verde, porque éste es el color favorito de Francisco
4. Si cubica como mínimo 200
5. Si un coche grande y espacioso es mejor que un coche fuerte

	1	2	3	4	5
El ítem más importante	0	☒	0	0	0
Segundo más importante	0	0	0	0	☒
Tercero más importante	0	0	☒	0	0
Cuarto más importante	0	0	0	☒	0

En nuestro ejemplo de respuestas, el primer ítem fue considerado como irrelevante; el segundo como una cuestión importante para tomar la decisión; el tercero tenía solamente una importancia moderada; el cuarto ítem no estaba tan claro para que la persona repondiera que 200 era bueno o no, por lo que se marcó "no"; el quinto tenía también una importancia decisiva.

Fíjate cómo el ítem más importante procede de uno de los ítems marcados a la izquierda. Para decidir entre el nº2 y el nº5, una persona debería de

releer los ítems y entonces decidir cuál de ellos es el más importante y cuál el segundo más importante, etc., así hasta llegar al cuarto.

A continuación te presentamos las historias a analizar. Lee la primera y después ve a la hoja de respuestas que está a continuación para dar tu opinión. Una vez cumplimentados los ítems más importantes de la historia, pasa la página para leer la siguiente historia. Por favor, recuerda que debes llenar las casillas y círculos con una cruz a lápiz o bolígrafo negro, sin ninguna corrección.

LUIS Y EL MEDICAMENTO

Una mujer estaba a punto de morir de una forma especial de cáncer. Según los doctores, existía un medicamento que la podía salvar. Se trataba de una forma de radio que un farmacéutico de su ciudad había descubierto recientemente. El medicamento era muy caro de fabricar, pero el farmacéutico aumentaba dos veces más el coste de hacerlo. Pagaba 2.000 pesetas por radio, pero obligaba a pagar 20.000 pesetas por una pequeña dosis de medicamento. El marido de la mujer enferma, Luis, recurrió a todo el mundo para conseguir el dinero que le hacía falta, pero sólo pudo recoger unas 10.000 pesetas, es decir, la mitad de lo que costaba. Le dijo al farmacéutico que su mujer se moría y le pidió que le vendiese el medicamento más barato o que le permitiese pagar más adelante. Pero el farmacéutico le dijo: -No, yo he descubierto el medicamento y quiero sacar dinero de ello-. Por ello, Luis se desesperó y empezó a pensar en entrar en el almacén del farmacéutico y robar el medicamento para su mujer. ¿Luis debería robar el medicamento?

LUIS Y EL MEDICAMENTO

Debería robar
  No puedo decidir
  No debería robar

Muchísimo
Mucho
Algo
Poco
No

1. Las leyes de la sociedad deben mantenerse siempre.

2. Es algo natural que un marido enamorado se preocupe tanto por su mujer que llegue incluso a robar.

3. Luis está dispuesto a arriesgarse a que le disparen como a un ladrón o a ir a la cárcel por haber robado el medicamento que le podría ayudar.

4. Luis sabe pelear o conoce a gente que lucha muy bien.

5. ¿Luis roba para sí mismo o lo hace solamente para ayudar a alguien más?

6. Se ha de respetar la patente del farmacéutico por su descubrimiento.

7. El valor de la vida es más importante que la muerte, a nivel social e individual.

8. Se tiene que pensar en los valores que serán las bases que gobernarán la manera de actuar de las personas unas con otras.

9. El farmacéutico tendrá la oportunidad de esconderse tras una ley inútil que, de todas formas, sólo protege a los ricos.

10. En este caso la ley está por encima de cualquier otra razón para cualquier miembro de la sociedad.

11. El farmacéutico merece que le roben por su avaricia y crueldad.

12. ¿Robar en esta circunstancia conlleva mayor beneficio para la sociedad?

Item más importante

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

El segundo más importante

El tercero más importante

El cuarto más importante

EL DILEMA DE LA DOCTORA

Un hombre estaba muriéndose de una enfermedad incurable y sólo le quedaban seis meses de vida. Se encontraba sometido a un terrible dolor, pero estaba tan débil que una dosis elevada de una droga tranquilizante como la morfina podía provocarle la muerte repentinamente. Estaba delirante y enloquecido por el dolor. En los periodos de calma le pedía a la doctora que le diera la suficiente dosis de morfina como para morir. Decía que no podía soportar el dolor y que, de todas formas, iba a morir pocos meses después. ¿Debería la doctora proporcionarle la dosis de morfina para que se muriese?

EL DILEMA DE LA DOCTORA

- Debería proporcionar al Sr. una sobredosis para que muriese
  No puedo decidir
  No debería proporcionarle la sobredosis

Muchísimo
Mucho
Algo
Poco
No

--	--	--	--	--

1. ¿Es importante que la familia del enfermo esté a favor de darle la sobredosis o no?

--	--	--	--	--

2. Se ha de pensar que la doctora está sometida a las mismas leyes que todo el mundo en el caso que le proporcionara una sobredosis y lo matara.

--	--	--	--	--

3. La gente estaría mejor sin que la sociedad rigiera sus vidas e incluso sus muertes.

--	--	--	--	--

4. La doctora puede hacer ver que ha sido un accidente.

--	--	--	--	--

5. ¿El Estado tiene derecho a forzar la existencia de aquellos que no quiere vivir?

--	--	--	--	--

6. Se ha de pensar, desde la perspectiva de la sociedad, qué representa el valor de la muerte respecto a los valores personales.

--	--	--	--	--

7. ¿La doctora siente lástima por el sufrimiento del hombre o se preocupa por lo que la sociedad pueda pensar?

--	--	--	--	--

8. Ayudar a dar fin a otra vida supone siempre un acto responsable de cooperación.

--	--	--	--	--

9. Solamente Dios puede decidir cuándo puede morir una persona.

--	--	--	--	--

10. Se han de tener en cuenta qué valores se ha establecido la doctora en su propio código de comportamiento.

--	--	--	--	--

11. ¿La sociedad puede dejar finalizar a cualquiera su vida cuando éste quiera?

--	--	--	--	--

12. ¿La sociedad puede permitir el suicidio o facilitar la muerte y al mismo tiempo proteger la vida de las personas que quieren vivir?

Item más importante

El segundo más importante

El tercero más importante

El cuarto más importante

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

EL SR. MOLINA

El Sr. Molina era el propietario y director de una gasolinera. Quería contratar a un mecánico para que le ayudara, pero era difícil encontrar mecánicos capacitados. La única persona que encontró fue el Sr. Lee, emigrante chino. Parecía un buen mecánico. Aunque el Sr. Molina no tenía nada en contra de los orientales, le daba miedo contratarlo porque a muchos de sus clientes no les gustaban los orientales. Podía perderlos si el Sr. Lee trabajaba en su gasolinera.

Cuando el Sr. Lee le preguntó al Sr. Molina si le daba trabajo éste le contestó que ya había contratado a otra persona. Pero el Sr. Molina realmente no había contratado a nadie. No encontraba a nadie que fuese tan buen mecánico como el Sr. Lee. ¿Debería el Sr. Molina contratar al Sr. Lee?

EL SEÑOR MOLINA

Muchísimo
Mucho
Algo
Poco
No

Debería haber contratado al Sr. Lee

No puedo decidir

No debería haberle contratado

1. ¿El propietario de un negocio tiene derecho a tomar sus propias decisiones?

2. ¿Hay una ley que prohíbe la discriminación racial en los contratos laborales?

3. Se ha de tener en cuenta si el Sr. Molina tiene prejuicios contra los orientales o si no tienen nada personal en contra de aceptar al empleado.

4. ¿Contratar a un buen mecánico o tener en cuenta los deseos de los clientes es lo mejor para su negocio?

5. Se ha de pensar en las diferencias individuales que deberían ser relevantes para decidir de qué forma se han de cumplir las reglas de la sociedad.

6. Se tendría que abandonar completamente un avaro y competitivo sistema capitalista.

7. ¿La mayoría de la gente en la sociedad del Sr. Molina es como sus clientes o está en contra de los prejuicios?

8. Contratar a un hombre capaz como el Sr. Lee es una forma de aprovechar un talento que de otra manera se perdería para la sociedad.

9. Rechazar al Sr. Lee para el trabajo sería coherente con las creencias morales del Sr. Molina.

10. El Sr. Molina podría tener un corazón tan duro como para negarle el puesto de trabajo sabiendo cuánto significa para el Sr. Lee.

11. ¿El mandamiento cristiano de amarás a los otros como a tí mismo puede aplicarse en este caso?

12. Se debería ayudar a alguien que se encuentra necesitado, sin tener en cuenta lo que éste nos aporte.

Item más importante

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

El segundo más importante

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

El tercero más importante

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

El cuarto más importante

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

EL PERIODICO ESCOLAR

Nuria, una alumna de instituto, quería hacer un periódico para los estudiantes, a fin de que éstos pudieran expresar sus propias opiniones. En él quería hablar contra el uso de la fuerza militar en los conflictos internacionales y contra ciertas normas escolares, como la de prohibir a los alumnos que salgan afuera en el recreo.

Cuando Nuria empezó a hacer su periódico, pidió permiso a la directora. Ésta le dijo que contaba con su conformidad, pero con la condición de que, antes de cada publicación, pudiera revisar personalmente todos los artículos y los aprobara. Nuria estuvo de acuerdo y le dió los artículos para que los revisara. La directora los aprobó todos y Nuria publicó dos números en dos semanas.

La directora tenía la esperanza de que el periódico no tuviera mucho éxito. Pero los estudiantes estuvieron muy contentos con él y empezaron a organizar protestas contra la regulación de permanecer en el centro durante los recreos y otras normas escolares. Los padres, enfadados, eran contrarios a las opiniones de Nuria. Llamaron al director para decirle que el periódico no era aceptable y que no debía publicarse más. Como resultado de toda esta polémica, la directora pidió a Nuria que dejara de publicarlo. Le dió como argumento el hecho de que sus actividades impedían el habitual funcionamiento de la escuela. ¿Debería la directora parar la publicación del periódico?

EL PERIODICO ESCOLAR

Debería pararse

No puedo decidir

No debería pararse

Muchísimo
Mucho
Algo
Poco
No

1. ¿La directora tiene mayor responsabilidad ante los estudiantes o ante los padres?

2. ¿La directora dió su palabra de que el diario se publicaría por un período de tiempo largo o solamente prometió que lo aprobaría de número en número?

3. Los estudiantes empezarian a protestar, incluso más, si la directora suspendiese el periódico.

4. La directora tiene derecho a dar órdenes a los estudiantes cuando el bienestar de la escuela se ve amenazado.

5. La directora tiene la libertad de decir "no" en este caso.

6. Se ha de tener en cuenta que, al parar la directora la redacción del periódico, evitaría que se discutieran problemas más importantes.

7. Las órdenes de la directora provocarán que Nuria pierda la confianza en la directora.

8. Nuria es realmente leal a la escuela y patriota para con su país.

9. Se ha de pensar en el efecto que tendría la prohibición del periódico en la educación de los estudiantes, en su pensamiento crítico y su juicio.

10. Nuria, en todo caso, está violando los derechos de los demás al publicar sus propias opiniones.

11. La directora debe dejarse influir por algunos padres enfadados aun cuando supiera que debe hacer lo mejor para el funcionamiento de la escuela.

12. Nuria estaba usando el periódico para mostrar su disconformidad y fomentar la rivalidad.

Item más importante

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

El segundo más importante

El tercero más importante

El cuarto más importante

EL PRISIONERO FUGITIVO

Un hombre fue condenado a prisión durante diez años. Después de un año, se escapó de la cárcel y se fué a otro lugar del país. Cambió de nombre y se hizo llamar Gómez. Trabajó durante ocho años y, poco a poco, ahorró suficiente dinero como para comprar su propio negocio. Es justo con sus clientes, ofrece buenos salarios a sus trabajadores y la mayoría de sus ganancias las da a beneficencia. Un día, la Sra. Villar, una vieja vecina, lo reconoce como el hombre que escapó de la cárcel hace ocho años y a quien la policía estaba buscando. ¿La Sra. Villar debería decírselo a la policía? ¿Debería denunciar al Sr. Gómez para que éste vuelva a la cárcel?

EL PRISIONERO FUGITIVO

- Debería ser encarcelado
  No puedo decidir
  No debería ser encarcelado

Muchísimo
Mucho
Algo
Poco
No

--	--	--	--	--

1. El Sr. Gómez ha probado durante suficiente tiempo que es una buena persona.

--	--	--	--	--

2. Cada vez que alguien comete un crimen y escapa del castigo, provoca que se produzcan más crímenes.

--	--	--	--	--

3. Estaríamos mejor si no hubieran cárceles ni existiera la presión del sistema legal.

--	--	--	--	--

4. El Sr. Gómez ha pagado su deuda a la sociedad.

--	--	--	--	--

5. La sociedad está olvidando lo que el Sr. Gómez esperaba con todo su derecho.

--	--	--	--	--

6. Tenemos que pensar qué beneficios supondrían las cárceles aisladas de la sociedad, especialmente para un hombre caritativo.

--	--	--	--	--

7. Alguien puede ser tan cruel y tan frío como para mandar al Sr. Gómez a la cárcel.

--	--	--	--	--

8. ¿Sería justo para todos los prisioneros que han cumplido toda la sentencia que el Sr. Gómez quedara en libertad?

--	--	--	--	--

9. La Sra. Villar era una buena amiga del Sr. Gómez.

--	--	--	--	--

10. Es el deber de un ciudadano denunciar a un criminal evadido, sin tener en cuenta las circunstancias.

--	--	--	--	--

11. Hemos de pensar de qué modo se presta un mejor servicio a la voluntad popular y al interés público.

--	--	--	--	--

12. ¿El ir a la cárcel supone algo bueno para el Sr. Gómez o sirve para proteger a alguien?

Item más importante

El segundo más importante

El tercero más importante

El cuarto más importante

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

VERSIÓ DEFINITIVA EN CATALÀ

Opinions entorn de problemes socials

L'objectiu d'aquest qüestionari és ajudar a comprendre com pensen les persones entorn dels problemes socials. Gent distinta té opinions diferents sobre el que és correcte i el que és incorrecte. No hi ha unes respostes "correctes" per a determinats problemes, al contrari del que passa amb els problemes de matemàtiques. Ens agradaria que ens expliquessis què en penses a propòsit de diverses històries problemàtiques.

Et demanarem de llegir una història d'aquest dossier. Després, hauràs de respondre una sèrie de qüestions marcant les teves respostes en un full apart. Tot seguit et donarem més detalls sobre com omplir les teves respostes. És important que per a omplir el full de respostes utilitzis una creu X.

En aquest qüestionari et demanem de llegir una història i que després contestis les qüestions referides a aquella en el full de respostes. Per a il·lustrar com volem que ho facis, et presentem l'exemple següent:

EN FRANCESC I EL COTXE.

En Francesc ha estat pensant en comprar-se un cotxe. Està casat, té dos fills i guanya un bon sou. El cotxe que compri serà el seu cotxe familiar. L'utilitzarà per anar a treballar, passejar per la ciutat i també per anar de vacances. Intentant decidir quin cotxe comprar, en Francesc s'adonà que havia de tenir en compte moltes qüestions. Per exemple, havia de comprar un cotxe gran o petit per quasi la mateixa quantitat de diners? Se li acudien altres més coses a tenir en compte.

Volem subratllar que l'exemple no tracta d'un problema social, però tanmateix ens servirà per a il·lustrar les nostres instruccions. Després de llegir una història, haurem d'anar al full de respostes i buscar la secció a què correspondeix aquella història. Però, en aquest exemple presentarem les qüestions a continuació (amb una petita mostra de preguntes). Fixa't que totes les teves respostes hauran d'anotar-se en un full de respostes apart.

Primer, sobre el full de respostes per a cada història hauràs de respondre tal com indiquen les recomanacions del que la persona hauria de fer. Si estàs a favor o en contra d'una acció o d'una altra (fins i tot si no estàs

completament segur/a), senyala quina és. Si no estàs a favor de cap acció, hauràs de marcar el cercle de "no puc decidir".

Segon, llegeix cadascun dels ítems numerats de l'1 al 12. Pensa en la qüestió que presenta cada un. Si aquesta qüestió és important a l'hora de prendre una decisió en un aspecte o en un altre, aleshores assenyala amb una creu la casella "moltíssim". Si aquesta qüestió és rellevant, però no pas totalment decisiva, assenyala "molt", "una mica" o "poc", segons la importància que tingui aquesta qüestió per a tu. Podràs assenyalar molts ítems com "moltíssim" (o amb qualsevol nivell d'importància). No hi ha un nombre fixe d'ítems que hagin de ser assenyalats d'un nivell o d'un altre.

Tercer, després d'haver realitzat tots els senyals de l'esquerra amb un total de 12 ítems, hauràs de respondre els de la part inferior per a buscar l'ítem que consideres més important de tots. Escull entre tots els ítems que tens, fins i tot si no els has donat "moltíssim", el que consideres més important o decisiu (en relació als altres). Després, fes el mateix amb el segon més important, el tercer i el quart.

MOSTRA D'ITEMS I MOSTRA DE RESPOSTES

EN FRANCESC I EL COTXE: 0 comprar un cotxe nou   0 no puc decidir   0 comprar un cotxe usat

	moltíssim	molt	una mica	poc	gens
0	0	0	0	0	☒
0	☒	0	0	0	0
0	0	☒	0	0	0
0	0	0	0	0	☒
0	☒	0	0	0	0

1. Si la tenda de cotxes està al mateix edifici on viu en Francesc
2. Si un cotxe usat serà més econòmic que un nou
3. Si el color és verd, perquè aquest és el color preferit d'en Francesc
4. Si cubica com a mínim 200
5. Si un cotxe gran i ample és millor que un cotxe fort

	1	2	3	4	5
L'ítem més important	0	☒	0	0	0
Segon més important	0	0	0	0	☒
Tercer més important	0	0	☒	0	0
Quart més important	0	0	0	☒	0

En el nostre exemple de respostes, el primer ítem fou considerat com a irrellevant; el segon com una qüestió important per a prendre la decisió; el tercer tenia tan sol una importància moderada; el quart ítem no estava tan clar per a que la persona respongués que 200 era bo o no, pel que es va marcar el de "gens", el cinquè tenia també una importància decisiva.

Fixa't com l'ítem més important procedeix d'un dels ítems marcats a l'esquerra. Per a decidir entre el nº 2 i el nº 5, una persona hauria de tornar a llegir els ítems i llavors decidir quin d'ells és el més important i quin és el segon més important, i així fins arribar al quart.

A continuació et presentem les històries a analitzar. Llegeix la primera i després ves al full de respostes que es troba a continuació per a donar la teva opinió. Un cop contestats els ítems més importants de la història, passa la pàgina i llegeix la següent història. Si us plau, recorda que has d'omplir les caselles i cercles amb una creu a llapis o bolígraf, sense cap correcció.

LLUIS I EL MEDICAMENT

Una dona estava a punt de morir d'una forma especial de càncer. Segons els doctors, havia un medicament que la podia salvar. Es tractava d'una forma de ràdi que un farmacèutic de la seva ciutat havia descobert recentment. El medicament era molt car de fabricar, però el farmacèutic augmentava deu vegades més el cost de fer-ho. Pagava 2.000 pessetes per ràdi, però obligava a pagar 20.000 pessetes per una petita dosi del medicament. El marit de la dona malalta, en Lluís, va recórrer tothom per aconseguir els diners que li feien falta, però només va poder recollir unes 10.000 pessetes, és a dir, la meitat del que costava. Li va dir al farmacèutic que la seva dona es moria i li va demanar que li vengués el medicament més barat o que li permetés de pagar més endavant. Però el farmacèutic li digué: - No, jo he descobert el medicament i en vull treure diners. Per això, en Lluís es va desesperar i va començar a pensar en entrar en el magatzem del farmacèutic i robar el medicament per a la seva dona. En Lluís hauria de robar el medicament?

LLUIS I EL MEDICAMENT

Hauria de robar

No puc decidir

No hauria de robar

Moltíssim
Molt
Una mica
Poc
Gens

--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--

1. Les lleis de la societat han de mantenir-se sempre.

2. És quelcom natural que un marit enamorat es preocupi tant per la seva dona, arribant fins i tot a robar.

3. En Lluís està disposat a arriscar-se a què el disparin com a un lladre o a anar a la presó per haver robat el medicament que el podria ajudar.

4. En Lluís sap lluitar o coneix gent que lluita molt bé.

5. En Lluís roba per a sí mateix o només ho fa per ajudar algú altre?.

6. S'ha de respectar la patent del farmacèutic pel seu descobriment.

7. El valor de la vida és més important que la mort, a nivell social i individual.

8. S'ha de pensar en els valors que seran les bases que governaran la manera d'actuar de les persones les unes amb les altres.

9. El farmacèutic tindrà l'oportunitat d'amagar-se rera una llei inútil que, de qualsevol forma, només protegeix els rics.

10. En aquest cas la llei està per sobre de qualsevol altra raó per a qualsevol membre de la societat.

11. El farmacèutic mereix que el robin per la seva avarícia i crueltat.

12. Robar en aquesta circumstància comporta més benefici per a la societat?.

Item més important

El segon més important

El tercer més important

El quart més important

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

EL DILEMA DE LA DOCTORA

Un home s'estava morint d'una malaltia incurable i només li restaven sis mesos de vida. Estava sotmés a un terrible dolor, però tan dèbil que una dosi elevada d'una droga tranquilitzant com la morfina podria provocar-li la mort repentinament. Estava delirant i embogit pel dolor. En els períodes de calma li demanava a la doctora que li donés la suficient dosi de morfina com per a morir. Deia que no podia soportar el dolor i que, de totes formes, moriria pocs mesos després. La doctora li hauria de proporcionar la dosi de morfina perquè es morís?

EL DILEMA DE LA DOCTORA

- Hauria de proporcionar al Sr. No puc decidir una sobredosi perquè morís
  No hauria de proporcionar-li la sobredosi

Mollíssim
 Molt
 Una mica
 Poc
 Gens

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

1. És important que la família del malalt estigui a favor de donar-li la sobredosi o no?.
2. S'ha de pensar que la doctora està sotmesa a les mateixes lleis que tothom en el cas que li proporcioni una sobredosi i el mati.
3. La gent estaria millor sense que la societat governés les seves vides i fins i tot les seves morts.
4. La doctora pot fer veure que ha estat un accident.
5. L'Estat té dret a forçar l'existència d'aquells que no volen viure?.
6. S'ha de pensar, des de la perspectiva de la societat, qué representa el valor de la mort respecte els valors personals.
7. La doctora té llàstima pel sofriment de l'home o es preocupa pel que la societat pugui pensar?.
8. Ajudar a donar fi a una altra vida suposa sempre un acte responsable de cooperació.
9. Només Déu pot decidir quan pot morir una persona.
10. S'han de tenir en compte els valors que s'ha establert la doctora en la seva forma de comportar-se.
11. La societat pot deixar finalitzar a qualsevol la seva vida quan aquest vulgui?.
12. La societat pot permetre el suïcidi o facilitar la mort i al mateix temps protegir la vida de les persones que volen viure?.

Item més important

El segon més important

El tercer més important

El quart més important

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

EL SENYOR MOLINA

El Sr. Molina era el propietari i director d'una benzineria. Volia contractar un mecànic perquè l'ajudés, però era difícil trobar mecànics capacitats. L'única persona que va trobar va ser el Sr. Lee, emigrant xinès. Semblava un bon mecànic. Si bé el Sr. Molina no tenia res contra els orientals, li feia por de contractar-lo perquè a molts dels seus clients no els agradaven els orientals. Els podia perdre si el Sr. Lee treballava en la seva benzineria.

Quan el Sr. Lee preguntà al Sr. Molina si li donava feina, aquest li va contestar que ja havia contractat una altra persona. Però el Sr. Molina realment no havia contractat ningú. No trobava ningú que fos tan bon mecànic com el Sr. Lee. El Sr. Molina hauria de contractar el Sr. Lee?

EL SENYOR MOLINA

Hauria d'haver contractat el Sr. Lee

No puc decidir

No hauria d'haver-li contractat

Moltíssim
Molt
Una mica
Poc
Gens

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

1. El propietari d'un negoci té dret a prendre les seves pròpies decisions?.
2. Hi ha una llei que prohibeix la discriminació racial en els contractes laborals?.
3. S'ha de tenir en compte si El Sr. Molina té prejudicis contra els orientals o si no té res de personal en contra d'acceptar el treballador.
4. Contractar un bon mecànic o tenir en compte els desitjos dels clients és el millor per al seu negoci?.
5. S'ha de pensar en les diferències individuals que haurien de ser rellevants per a decidir de quina forma s'han de complir les regles de la societat.
6. S'hauria de deixar completament un avariós i competitiu sistema capitalista.
7. La majoria de la gent en la societat del Sr. Molina és como els seus clients o està en contra dels prejudicis?.
8. Contractar un hombre capacitat com el Sr. Lee és una forma d'aprofitar un talent que d'una altra manera es perderia per a la societat.
9. Rebutjar el Sr. Lee per al treball seria coherent amb les creences morals del Sr. Molina.
10. El Sr. Molina podria ser tan dur com per a negar-li el lloc de treball sabent quant significa per al Sr. Lee.
11. El manament cristià d'estimaràs els altres com a tu mateix es pot aplicar en aquest cas?.
12. S'hauria d'ajudar qui es troba necessitat, sense tenir en compte el que aquest ens ofereixi a canvi.

Item més important

El segon més important

El tercer més important

El quart més important

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

EL DIARI ESCOLAR

La Núria, una alumna d'un institut, volia fer un diari per als estudiants, perquè aquests poguessin expressar llurs opinions. Hi volia parlar en contra de l'ús de la força militar en els conflictes internacionals i en contra de certes normes escolars, com la de prohibir als alumnes sortir fora del centre durant l'esbarjo.

Quan la Núria va començar a fer el seu diari, va demanar permís a la directora. Aquesta li va dir que tenia la seva conformitat, però amb la condició que, abans de cada publicació, pogués revisar personalment tots els articles i els aprovés. La Núria va estar d'acord i li va donar els articles perquè els revisés. La directora els aprovà tots i la Núria va publicar dos números en dues setmanes.

La directora tenia l'esperança que el diari no tingués molt d'èxit. Però els estudiants hi van estar molt contents i començaren a organitzar protestes en contra de la regularització de romandre en el centre durant els esbarjos i d'altres normes escolars. Els pares, enfadats, eren contraris a les opinions de la Núria. Cridàren la directora per a dir-li que el diari no era acceptable i que no s'havia de publicar més. Com a resultat de tota aquesta polèmica, la directora va demanar a la Núria que deixés de publicar-ho. Li va donar com argument el fet que les seves activitats impedièssin l'habitual funcionament de l'escola. Hauria de parar la directora la publicació del diari?

EL DIARI ESCOLAR

S'hauria d'aturar

No puc decidir

No s'hauria d'aturar

Moltíssim
Molt
Una mica
Poc
Gens

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

1. La directora té més responsabilitat davant els estudiants o davant els pares?.

2. La directora va donar la seva paraula que el diari es publicaria per un període de temps llarg o només va prometre que l'aprovaria de número en número?.

3. Els estudiants començarien a protestar, fins i tot més, si la directora suspengués el diari.

4. La directora té dret a donar ordres als estudiants quan el benestar de l'escola es veu amenaçat.

5. La directora té la llibertat de dir "no" en aquest cas.

6. S'ha de tenir en compte que, en aturar la directora la redacció del diari, evitaria que es tractessin problemes més importants.

7. Les ordres de la directora provocaran que la Núria perdi la confiança en la directora.

8. La Núria és realment lleial a l'escola i patriota amb el seu país.

9. S'ha de pensar en l'efecte que tindria la prohibició del diari en l'educació dels estudiants, en el seu pensament crític i en el seu judici.

10. La Núria, en tot cas, està violant els drets dels altres en publicar les seves pròpies opinions.

11. La directora s'ha de deixar influir per alguns pares enfadats, fins i tot, quan sabés que ha de fer el millor per al funcionament de l'escola.

12. La Núria estava utilitzant el diari per a mostrar la seva disconformitat i fomentar la rivalitat.

Item més important

El segon més important

El tercer més important

El quart més important

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

EL PRESONER FUGITIU

Un home fou condemnat a la presó durant deu anys. Després d'un any, es va escapar i se'n va anar a un altre país. Va canviar de nom i es va fer dir Gómez. Va treballar durant vuit anys i, a poc a poc, va estalviar prou diners com per a comprar el seu propi negoci. És just amb els seus clients, paga bons sous als seus treballadors i la majoria dels seus guanys els dóna a beneficiència. Un dia, la Sra. Villar, una coneguda veïna, el reconeix com l'home que va escapar de la presó fa vuit anys i a qui la policia estava buscant. La Sra. Villar ha de dir-ho a la policia? Hauria de denunciar el Sr. Gómez perquè aquest torni a la presó?

EL PRESONER FUGITIU

- Hauria de ser empresonat
  No puc decidir
  No hauria de ser empresonat

Moltíssim
 Molt
 Una mica
 Poc
 Gens

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

- El Sr. Gómez ha provat durant un temps suficient que és una bona persona.
- Cada vegada que hom realitza un delictes i fuig del càstig, provoca que es produixin més delictes.
- Estariem millor si no hi haguessin presons ni existís la pressió del sistema legal.
- El Sr. Gómez ha pagat el seu deute a la societat.
- La societat està oblidant el que el Sr. Gómez esperaria amb tot el seu dret.
- Hem de pensar en els beneficis que suposarien les presons aïllades de la societat, especialment per a un home caritatiu.
- Hom pot ser tan cruel i fred com per a enviar el Sr. Gómez a la presó.
- Seria just per a tots els presoners que han complert tota la sentència que el Sr. Gómez quedés en llibertat?
- La Sra. Villar era una bona amiga del Sr. Gómez.
- És el deure d'un ciutadà denunciar un delinquent escapat, sense tenir en compte les circumstàncies.
- Hem de pensar en la manera com es fa un millor servei a la voluntat popular i a l'interès públic.
- L'anar a presó suposa quelcom de bo per al Sr. Gómez o serveix per a protegir algú?

Item més important

El segon més important

El tercer més important

El quart més important

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

1997-1998

1997-1998

FULL DE DADES

1997-1998

1997-1998
1997-1998
1997-1998
1997-1998

FULL DE DADES

Data naixement _____	Data _____
Sexe _____	
Centre _____	

ESTADI

HISTÒRIA	2	3	4	5a	5b	6	A	M	P	Inconsist.
Lluis i el medicament										
El dilema de la doctora										
El senyor Molina										
El diari escolar										
El presoner fugitiu										
Suma Puntuacions estadi										
Percentatges										

Observacions:

